

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΕ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 3-4

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

(1886 — † 19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977)

«Ο Θεός τούς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῶ».

(Α' Θεσ. δ', 14).

Ὁ διδάσκαλος ἐκοιμήθη. Ὁ λαλίστατος καὶ εὐφραδέστατος ῥήτωρ ἐσιώπησεν. Ἐν ὑπέροχον ἀπὸ τὰ «πάγχρυσσα στόματα τοῦ λόγου» ἐσίγησε. Τώρα θὰ λαλήσωσι ἄλλοι περὶ αὐτοῦ. Καὶ ὁ λαλῶν τὴν στιγμήν ταύτην «τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγῆσεται καὶ τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἐξαγγελεῖ» ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας (Σειρὰχ 39,10). «Ὁ δὲ Θεὸς τὸν κοιμηθέντα διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῶ», κατὰ τὸν λόγον τοῦ θείου Ἀποστόλου (Α' Θεσ. 4,14). Ὁμιλοῦντες ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου μακαρίζομεν τὸν ἄνδρα τὸν ὡς νέον Χρυσόστομον καταγλαῖσαντα τοὺς ἄμβωνας τῆς Ἐκκλησίας. Τιμῶμεν τὸν τιμήσαντα διορθοδόξως καὶ διεκκλησιαστικῶς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν. Γεραίρομεν τὸν δωροφορήσαντα γέρας καὶ σέμνωμα εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς Θεολογικὰ γράμμα-

τα. Πενθοῦμεν τὴν στέρησιν «καλάμου (καὶ) γραμματέως ὀξυγράφου»· «γραμματέως μαθητευθέντος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἐκβαλόντος ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιὰ» (Ματθ. 13,52). Καὶ προπέμπομεν μετ' ἐξοδίων εὐχῶν τὸν μετὰ ἀγιότητος βίου ζηλωτὴν ἐργάτην τοῦ θείου ἀμπελῶνος, πορευόμενον σήμερον ἔνθα ἠτοιμάσθη αὐτῶ τόπος ἀναπαύσεως, καθόσον εἶναι ὄντως «μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκ. 14,13).

Πλήρης ἡμερῶν, ὑπερβὰς τὸ ἐνενηκὸστον ἔτος τῆς ἡλικίας, μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ. Κατέλιπε δὲ θεολογικὸν ἔργον μέγα. Δὲν ὑπῆρξε μόνον πολυγραφώτατος καὶ χαλκέντερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς· ἀλλὰ καὶ πολύ-

Σημ. Ἐπικήδειος λόγος εἰς τὸν Καθηγητὴν Παναγιώτην Τρεμπέλαν.

πλευρος καὶ πολυμερέστατος. Ἦρχισε τὸ ἀκαδημαϊκὸν του στάδιον ἐνασχολούμενος εἰς ἀπολογητικὰς μελέτας καὶ συγγραφάς. Ἄλλ' ἐθεράπευσε παραλλήλως ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἀνεδείχθη μὲν καθηγητῆς τοῦ πρακτικοῦ κλάδου τῆς Θεολογίας, διαπρέπων ἐξαιρέτως μάλιστα ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ θείου κηρύγματος, ὡς ἀπαράμιλλος διάκονος τοῦ ἄμβωνος καὶ ἀπὸ περιουσίας καὶ πλουσίας ἐμπειρίας διδάσκαλος τῆς ὁμιλητικῆς· ἀλλὰ καὶ λειτουργιολόγος δεινὸς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εἰδικῶν συγγραφῶν του. Κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ περίοδον τῆς θεολογικῆς προσφορᾶς του ἐπλούτισε τὴν Θεολογίαν μὲ τὴν τρίτομον Δογματικὴν του, τὴν πλήρη πατερικῶν μαρτυριῶν καὶ ἀκραιφνῶς ὀρθοδόξου πνοῆς· ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἢ πολύτομος καὶ πολύτιμος σειρὰ τῶν ὑπομνημάτων του εἰς ἅπασαν τὴν Καινὴν Διαθήκην, καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Παλαιάν, ἐ χάριεν εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἄριστα καὶ πατερικῶς ἐπίσης θεμελιωμένα ἐρμηνευτικὰ βοηθήματα.

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ «ἄρτιος» οὗτος «τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος» καὶ θεολόγος «εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρητισμένος» (Β' Τιμ. 3,17) δὲν ἐνεδύθη μὲν τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης· οὐχ ἤττον ὅμως ἠγάλωσεν ἑαυτὸν «εἰς ἔργον διακονίας, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. 4,12). Καὶ ἡ προσφορὰ του εἶναι προσφορὰ ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς καὶ συμβολὴ πολυτίμου θεολογικοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ ἀπλῶς τῆς ἐπιστήμης τῆς Θεολογίας. Ἐγένετο ἐν τούτῳ μιμητῆς τῆς πατροπαραδότου πορείας τῆς Θεολογίας ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνῶ συγχρόνως πολλὰ ὠφέλησε τὴν Ἱερὰν Ἐπιστήμην.

Προθύμως πάντοτε καὶ ἀξίως ἐξεπρόσώπησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα εἰς πανορθόδοξα συνέδρια καὶ παγκριστιανικὰ συναντήσεις, ὑπεραμυνόμενος καὶ προβάλλων τὴν ἀπαράφθορον διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὴν σύγχρονον αὐτῆς μαρτυρίαν πρὸς τὴν οἰκουμένην.

Μετὰ συγκινήσεως δὲ πολλῆς καὶ ψυχικῆς ἀγαλλιάσεως ἐδέχθη ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης τὴν εὐλογίαν τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, κομισθεῖσαν διὰ τοῦ ὀμιλοῦντος τὴν στιγμὴν ταύτην, καὶ ἠδυνήθη νὰ ψελλίσῃ, ὡς τελευταίας σχεδὸν ἐνσυνειδήτους λέξεις, τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην: «Πάντοτε ἀπεβλέψαμεν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ὡς τέκνα».

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ ὀμιλῶν, τὸν ἠελόγησεν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ψαλμικὴν φράσιν: «Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ ἠελόγησεν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ψαλμικὴν φράσιν: «Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ ἠελόγησεν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ψαλμικὴν φράσιν: «Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ ἠελόγησεν, ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ψαλμικὴν φράσιν: «Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου».

† Ὁ Πατρὼν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

(1886 — † 19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977)

« Ο ΣΙΑ — Θ Υ Ο Ε Σ Σ Α Μ Ν Η Μ Ο Σ Υ Ν Η »

«Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδοῦ
οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.
Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ
ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν»
(Ψαλμ. 118,1-2).

1. «Ὁ σοφὸς ἐν λόγοις ἑαυτὸν προσφι-
λῆ ποιήσει» (Σοφ. Σειρ. 20,13), βεβαιοῖ ἡ
θεόπνευστος Γραφή. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθο-
δοξία, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Πλή-
ρωμα αὐτῆς, ἡ Σεπτῆ Ἱεραρχία καὶ ἡ διοι-
κοῦσα Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Ἑλλάδος, τὸ Πανελλήνιον καὶ ἡ Ὁρθόδοξος
Ἐκκλησία γενικώτερον ἢ εἰς τὰ πέρατα τῆς
οἰκουμένης ζῶσα καὶ δρῶσα, ἡ Ἑλληνικὴ
Θεολογικὴ Ἐπιστήμη καὶ πάντες οἱ συναπο-
τελοῦντες τὰς δύο Θεολογικὰς Σχολὰς παν-
επιστημιακοὶ διδάσκαλοι ἐν τῇ Χώρα ἡμῶν
καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν,
ὅσοι ἐγεύθησαν τὰ νάματα τῆς διδαχῆς τοῦ
Μεγάλου Διδασκάλου Παν. Τρεμπέλα,
θρηνοῦσι τὴν ἐκ μέσου αὐτῶν ἔξοδον καὶ με-
τάστασιν τοῦ «σοφοῦ ἐν λόγοις» περιφλημέ-
νου των ἐμπνευστοῦ καὶ διαφωτιστοῦ τῆς
Εὐαγγελικῆς Διδαχῆς, ὅστις «διὰ τῆς Πί-
στεως τῆς τοῦ Χριστοῦ θεοσεβεῖς καὶ δι-
καίους» (Ἰουστ. Διάλ. Μ. 6, 592B) ἀνέ-
πλαττεν, ὁ ἴδιος θεοσεβῆς καὶ δίκαιος ἐκ
νεότητος γενόμενος.

2. «Πολλοὶ δίκαιοι καὶ οὐδεὶς αὐτῶν
τῆς τοῦ θανάτου ἐξουσίας ἑαυτὸν ἠδυνήθη
λυτρώσασθαι» (Γελάσ. Κυζικ. Μ. 85, 1304).
Καὶ ὁ Γίγας τοῦ θείου λόγου καὶ τῆς ἐπιστη-
μονικῆς Θεολογίας μέγας σκαπανεὺς Πα-
ναγιώτης Τρεμπέλας ἦτο φυσι-
κὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἀσυγκράτητον ῥοήν
τοῦ ἐν εἶδει ποταμοῦ ῥέοντος ἀνθρωπίνου
βίου, τοῦ «ἐνδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλλεπαλ-
λήλοις πληρουμένου», κατὰ τὸν Μέγαν Βα-
σίλειον (Μ. 31, 561Γ). Πλήρης ἡμερῶν
ἀπῆλθε τοῦ κόσμου ὁ εἰς πολλὰ ὁμοίωσας

πρὸς τὸν Μέγαν τῆς Καππαδοκίας Ἱεράρχην
Διδάσκαλος. Ὁ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκαταπό-
νητος μελετητῆς καὶ ἐξαιρετος ἐρμηνευτῆς
ἐγνώριζε καλῶς ὅτι τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσις
εἶναι ἡ «τῶν παθῶν ἀπαλλοτριώσις, ἡ τοῦ
σώματος νέκρωσις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυ-
σικῶν παθημάτων... ζωῆς πνευματικῆς ἀρχή,
τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πρόξενος, ἐν ἑαυτῇ τὸ
κέντρον τῆς ἡδονῆς ἀφανίζουσα» (Μ. Βασ.
Μ. 31, 964Α). Ἐγνώριζεν οὗτος καλῶς ὅτι
«ἄβρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἡ
πρὸς τὸ Θεῖον ὁμοίωσις» (Γρηγ. Νύσσ. Μ.
44, 433Γ) διὸ καὶ ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν
κατὰ Χριστὸν ζωήν, ψυχῇ τε καὶ σώματι.
Πλούσιος ὢν κατὰ κόσμον, ἐπτώχευσε διὰ
Χριστὸν καὶ οὕτω πως «παραπετήγασι ταῖς
ἀρεταῖς αἱ κακίαι» παρ' αὐτῶ διὰ τῆς ἰσχυ-
ρᾶς του θελήσεως. Καὶ ἵνα τοὺς διὰ τὸν Μέγαν
Βασίλειον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λό-
γους ἐπαναλάβω, τοὺς τόσον προσαρμοστι-
κοὺς καὶ διὰ τὸν Τρεμπέλαν, «Τίς γὰρ
ἐκείνου μᾶλλον ἀρετὴν ἐτίμησεν ἢ κακίαν
ἐκόλασεν ἢ χρηστὸς ὤφθη τοῖς κατορθοῦσιν
ἢ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐμβριθῆς; ... Τίς διηγῆ-
σασθαι χαριέστερος; Τίς μὲν σκῶφαι παιδευ-
τικῶς; Τίς δὲ καθάψασθαι ἀπαλῶς; Καὶ
μήτε τὴν ἐπιτίμησιν θράσος ποιῆσαι, μήτε
τὴν ἀνεσιν ἐκλυσιν, ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν
ἀμετρίαν φυγεῖν, ἀμφοτέροις σὺν λόγῳ καὶ
καιρῷ χρώμενον, κατὰ τοὺς Σολομῶντος νό-
μους, παντὶ πράγματι καιρὸν διατάξαντος»
(Γρηγ. Ναζ. Ἐπιτ. εἰς Μ. Βασ. Μ. 36,
581B/Γ). Καὶ «τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτίσθη φῶς
γνώσεως καὶ διέκυψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ Πνεύ-
ματος καὶ μετὰ Θεοῦ διεσχέψατο», ὅσον καὶ
ὅπως ὁ τῆς Θεολογίας μύστης Παν. Τρε-
μπέλας;

*

3. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν προοιμίῳ. Ἄλλ'
ἐλθωμεν ἐγγύτερον πρὸς τὸν αἰοίδιμον ἄνδρα,
ἵνα γνωρίσωμεν ἐν ἀναλύσει τὴν ἐκείνου

προσωπικότητα και χαρακτηρίσωμεν ὡς ἐμπρέπει τά τε ἔργα αὐτοῦ, τὰ ἐπιτεύγματά του και πάνθ' ὅσα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους κατέλιπεν παντοτινῆς ἀξίας, ὠφελιμότητος και διδαχῆς, συγγράμματα. Δὲν εἶναι πρόθεσις μου νὰ βιογραφήσω τὸν ἄνδρα. Τοῦτο ἔπραξεν ἤδη ἕτερος συνάδελφος, ὁ τῆς πανεπιστημιακῆς ἔδρας μαθητῆς του και διάδοχος Εὐάγγελος Θεοδώρου ἐν τῷ τιμητικῷ ἀφιερωτικῷ τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (τόμ. ΙΖ', Ἐν Ἀθήναις 1971 σ. ζ'-πδ'). Ἐκεῖ οὗτος παρέθεσε και τὸν κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρη Κατάλογον τῶν πολυαριθμῶν συγγραμμάτων, δοκιμίων, πραγματειῶν, ἄρθρων, διαλέξεων, ὁμιλιῶν και κηρυγμάτων αὐτοῦ κλπ. κλπ. Ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης πολλὰ τὰ ὠφέλιμα δύναται νὰ καρπωθῆ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ τιμητικοῦ τούτου τόμου τῆς Θεολ. Σχολῆς πρὸς τὸν διαπρεπῆ Καθηγητὴν Παν. Τρεμπέλα. Ἡμεῖς εὐτυχῆσαντες νὰ γνωρίσωμεν εἰς τὰ πρῶτά μας βήματα τῆς σπουδῆς τῆς Θεολογίας τοῦτον, τὸν και αὐστηρὸν καθοδηγητὴν τὸν ἀλησμόνητον ἄνδρα σχόντες, θὰ ἐπισημάνωμεν ἕνια τῶν γνωρισμάτων του, κυρίως ἀφ' ὅτου ἠτύχησαμεν και νὰ συνεργασθῶμεν μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 μέχρι και τοῦ ἔτους 1957. Τῇ 1ῃ Σεβρίου 1957 καταληφθεὶς οὗτος ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν Κοσμητορος ὄντος τοῦ ὑποφαινομένου, ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ὡς Καθηγητοῦ.

4. Εἶναι ὁμολογουμένως ἀνυπολόγιστον τὸ κενόν, ὅπερ ἀφίησιν ὁ ἐκλιπὼν σοφὸς Καθηγητῆς. Ἡ χάριτι Θεοῦ διάπλευσις πνευματικοῦ βίου ἐπὶ 92 ἔτη και μάλιστα τόσον πλουσίου εἰς ὑπερόχου και θαυμαστῆς εὐκαρπίας ἐπιστημονικὴν θεολογικὴν παραγωγὴν, ἀποτελεῖ διὰ πάντα ἐπιστήμονα Θεολόγον ἐνδόμυχον ἔφρασιν και ποθούμενον ἀγαθόν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς στενοὺς συνεργάτας και φίλους, πρῶτον τοὺς ἐν τῇ Ἀδελφότητι τοῦ «Σωτήρος» και εἶτα τοὺς μαθητὰς και συναδέλφους του ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς, ἀλλὰ και διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους χριστιανούς, κληρικούς τε και λαϊκοὺς και πέραν τῶν ὀρίων τῆς Πατρίδος ἡμῶν, ἡ μετὰστασις

τοῦ μεγάλου ἐν λόγοις, τοῦ δυναμικοῦ και διεθνῶς κύρους Παν. Τρεμπέλα, συνεκίνησε και κατέθλιψε πάντας βαθύτατα, διότι ὁ μεταστάς ἀοίδιμος ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀπλῶς δυσαναπλήρωτος, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ἀναντικατάστατος. Ἡ διέλευσις τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιστημονικῆς θεολογικῆς Μορφῆς τούτου ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου τῆς Ἐπιστήμης ἀπέτελεσε πράγματι σταθμὸν ἱστορικῆς σημασίας και σπουδαιότητος. Ἀσχέτως τῆς ἰδεολογικῆς και προσωπικῆς ἐκάστου ἐπιστήμονος Θεολόγου και ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς τοποθετήσεως ἐν τοῖς ἐπὶ μέρος προβλήμασι τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας και τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς και δράσεως, ὀφείλομεν οἱ πάντες ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ μεταστάς ὑπῆρξε μεγάλη ἐπιστημονικὴ θεολογικὴ Μορφή, συνθετικὴ και πολυπλευρὸς, δυναμικὴ και φύσει ἡγετικὴ, πληθωρικὴ εἰς ἀξίας πνευματικᾶς, ἐπιβλητικὴ εἰς δρᾶσιν και ἐνεργητικότητα, μεστὴ ζωτικότητος και ἀντανεκλαστικῆς δυνάμεως!

5. Ὁ Παν. Τρεμπέλας ἠτύχησε νὰ λάβῃ πλουσίας τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ χαρίσματα, ὑφ' ὧν οὗτος ἦτο πεπρωτισμένος, ἦσαν τόσον ἀφθονα και τόσον ποικίλα, ὥστε προκαλεῖ τὸ γεγονός τὸν θαυμασμὸν πῶς ὁ Θεὸς εἰς ἐν και τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐ χάρισε τόσον πολλὰ ἀγαθὰ και ὥπλισε τὸν ἄνδρα μετ' ὅσον ἀξιοθαύμαστα προσόντα! Ὁ Παν. Τρεμπέλας ὑψοῦται μέγας - μεγαλωστὴ ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἐπιστημονικῆς Θεολογικῆς Σκέψεως! Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος Θεολόγος τῆς ἐποχῆς μας, κατακαλύψας ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ὃν διανύομεν, διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Τὰ διεθνῶς γνωστὰ θεολογικά και ἐκκλησιαστικά Περιοδικὰ «Νέα Σιών» Ἱεροσολύμων, «Πάνταινος» και «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας, «Ὀρθοδοξία» και «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Κων/πόλεως, «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Θεσ/κης, «Ὁ Ποιμὴν» Μυτιλήνης, «Ἀπόστολος Βαρνάβας» Κύπρου και «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Πατρῶν, «Καινὴ Διδαχὴ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», «Ἀνάπλασις», «Ἐκκλησία», «Ἐνορία», «Τρεῖς Ἱεράρχαι» και πρὸ πάντων ἡ «Θεολογία»

Ό άείμνηστος Παναγιώτης Τρεμπέλας, Έπίτιμος Καθηγητής τής Θεολογικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Άθηνών.

Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ἕτερα ἐκκλησιαστικὰ φύλλα καὶ πλεῖστα ὅσα ἐπαρχιακὰ ἔντυπα ἐκκλησιαστικῆς καὶ πρακτικῆς θεολογικῆς διαφωτίσεως καὶ ἐποικοδομῆς· ἔτι δὲ ἡ «Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἡ «Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς» Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἕτερα ξενόγλωσσα Περιοδικά, ἀποτελοῦν ἀψευδεῖς μάρτυρας τῆς θαυμαστῆς συγγραφικῆς δραστηριότητος τοῦ χαλκεντέρου πράγματι ἀνδρὸς καὶ διαλαλοῦν συγχρόνως τὴν δύναμιν τῆς γραφίδος τούτου, τὸ καθαρὸν τοῦ πνεῦμα, τὴν μέχρι φανατισμοῦ προσκόλλησιν αὐτοῦ εἰς τὰ Ἰδεῶδη τῆς Ἐλληνορθοδόξου χριστιανικῆς Πίστεως καὶ τὸν ἀειθαλῆ ἔρωτα αὐτοῦ πρὸς μετάδοσιν τῆς διακαιούσης τὸν ἔσω κόσμον τοῦ φλογὸς Πίστεως καὶ Ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἀγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν!

6. Τὸν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ διαφώτισιν τῶν πολλῶν «πυρηνικόν», δύναμαι νὰ εἶπω, ζῆλον τοῦ Τρεμπέλα, διαβλέπει τις κάλλιον παντὸς ἄλλου εἰς τὰ μεστὰ νοημάτων καὶ χάριτος πολυποικίλα ἄρθρα του, ἰδίᾳ ἐν τῷ Περιοδικῷ «Ζωὴ» καὶ εἶτα τῷ Περιοδικῷ «Ὁ Σωτήρ» τῆς ὁμωνύμου Ἀδελφότητος. Ἐπὶ 50 ἔτη τὸ πρῶτον καὶ ἀπὸ 18 ἤδη ἑτῶν τὸ δεύτερον ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν εἰσέτι ὄργανα θρησκευτικῆς διαφωτίσεως καὶ ἐποικοδομῆς, εἰς τὴν πνευματικὴν ὕλην τῶν ὁποίων ἐξεχύνοντο πολλάκις μέχρι καὶ τῶν τριῶν τετάρτων τῆς ἐκτάσεώς των, ὡς ἀπὸ ἀνεξαντλήτου καλλιρροῦ πηγῆς, τῆς πνευματοφόρου Τρεμπελείου Σκέψεως τὰ νάματα! Θὰ μὲ ἀπέλιπεν ὁ χρόνος ἂν ἤθελον καὶ ἀπλῶς ν' ἀναφέρω τοὺς τίτλους τῶν δημοσιευμάτων τοῦ πολυγραφεύτου Καθηγητοῦ. Δυσχερὴς ἀκόμη θὰ ἦτο καὶ ἡ μεθοδικὴ διάταξις τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Διότι οὗτος δὲν ἠσχολήθη περὶ ἓνα καὶ μόνον κλάδον τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης ἢ πολλῶν ἤττον δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ πρακτικόν, τὸ διαφωτιστικόν, τὸ ἐποικοδομητικόν θεολογικόν καὶ ἐκκλησιαστικόν ἔργον. Ἡ προσωπικότης αὐτοῦ, πολυέδρος οὔσα, πολυσύνθετος, πολυσχιδῆς, πολυκύμαντος, ἐπιτυγχάνει νὰ συλλαμβάνῃ ἐπικαιρῶς τὰ θέματα, νὰ οἰκοδομῇ κατ' ἔμπνευσιν αὐτά, νὰ κινῆται ἐξ ἀπίνης πολλάκις καὶ ἐξ ἑσωτερικοῦ εὐγενοῦς

πάθους, νὰ προεκβαίῃ ἔστιν ὅτε καὶ μὴ προκαλούμενος καὶ νὰ ἀνέρχεται εἰς ὕψη δυσθεώρητα ἢ νὰ κατέρχεται εἰς βάθη δυσπρόσιτα οὕτως, ὥστε χάριν τῆς διαφωτίσεως καὶ ἐποικοδομῆς τῶν πολλῶν, νὰ οἰκοδομῇ, νὰ συνθέτῃ, νὰ κρίνῃ, νὰ ἀγωνίζεται εὐκαιρῶς-ἀκαιρῶς, μὲ ἐν καὶ μόνον κίνητρον, μὲ ἐν καὶ μόνον Ἰδεῶδες, μὲ ἐν καὶ μόνον εὐγενές πάθος, μὲ ἓνα καὶ μόνον παλμόν, τὴν Πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, τὴν Πατερικὴν καὶ Ἐλληνορθόδοξον Πίστιν! Ἡ ἀγάπη του πρὸς πᾶν ὅ,τι Εὐαγγελικόν, Ὀρθόδοξον, Ἐλληνικὸν ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ πάθος καὶ τὸν παλμόν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς δράσεώς του!

7. Ὁ Παν. Τρεμπέλας διεκρίνετο διὰ τὴν φυσικὴν, ἐπιβλητικὴν καὶ συγχρόνως ἑλκυστικὴν ρητορείαν του. Ἐχρησιμοποίησε δὲ ταύτην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ Ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ τῶν πιστῶν ὁπαδῶν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν χριστιανικῶν εὐαγγελικῶν Ἀρχῶν, ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τούτων, ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τῶν θεοσεβῶν, ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν ἀσθενῶν τῇ πίστει καὶ ὑπὲρ τῆς διαφωτίσεως τῶν ἐν ἀγνοίᾳ διατελούντων ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς διδασκαλίας. Ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου κινούμενος ὁ πεπνυμένος οὗτος Διδάσκαλος ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ, ἀπέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν Διαφωτιστῆς Ἱεροκήρυξ, Κατηχητῆς καὶ ἀκαταπόνητος Ρητοροδιδάσκαλος, παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ εἰς πάντας πρόθυμος εἰς τὸ ὁμιλεῖν καὶ διδάσκειν καὶ νοθετεῖν. Τὰ πάντα συνέτρεχον αὐτῷ. Οὐ μόνον ἡ χάρις τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἡ ρώμη τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐπιβλητικὴ, ὅσον καὶ μεγαλοπρεπῆς ἐξωτερικὴ τούτου ἐμφάνισις! Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ὁ Τρεμπέλας ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἐπιβάλλεται, νὰ ἀγωνίζεται καὶ πάντοτε νὰ νικᾷ κατὰ τοὺς πνευματικούς του ἐθνικοθρησκευτικούς, ἐκκλησιαστικούς καὶ θεολογικούς του ἀγῶνας. Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ τὸ ἀδάμαστον, τὸ μαχητικὸν καὶ ἀγωνιστικὸν αὐτῆς. Ὅταν δ' ἐπρόκειτο ν' ἀμυνθῆ θεμελιωδῶν τῆς χριστιανικῆς καὶ δὴ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μετεβάλλετο εἰς δυσκαταμάχητον ἀγωνιστήν, ἰκανώτατον νὰ ἐξου-

δενώση διὰ τῆς ἐπιχειρηματολογίας του πάν-
τα σοφιστευόμενον πνευματικόν του ἀντί-
παλον! Ὅπου ἐνεφανίζετο ὁ πεπνυμένος καὶ
μεγαλόστομος οὗτος ἀμύντωρ τῶν χριστια-
νικῶν καὶ ὀρθοδόξων Ἀληθειῶν, κατετροπώ-
νοντο οἱ ἀντίπαλοί του, ἐξηυτελίζοντο οἱ αἰ-
ρετικοὶ προπαγανδισταὶ — οἱ Χιλιασταὶ καὶ
οἱ παντοειδεῖς διαστρεβλωταὶ τῆς ὀρθοδό-
ξου Πίστεως, ἐταπεινοῦντο οἱ ὀρθολογισταὶ
ψευδεπιστήμονες, διελύοντο οἱ σκανδαλο-
ποιοὶ νεωτερισταὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θε-
σμιῶν καὶ οἱ παντὸς εἶδους διαφθορεῖς τῶν
Ἑλληνικῶν Παραδόσεων, ἡθῶν καὶ ἐθίμων,
οἵτινες καὶ διεσκορπίζοντο ἅπαντες κατη-
σχυμένοι!

8. Μὴ δέ τις νομίση ὅτι ὁ Τ ρ ε μ π έ λ α ς, λόγῳ τοῦ ζέοντος καὶ ὀρμητικοῦ χαρα-
κτῆρός του, ἐξαπτομένου ὑπὸ τῆς θερμουργοῦ
Πίστεως, ὅφ' ἦς διεκατεῖχτο, οὗτος ἐκινεῖτο
εἰς πλαίσια στενοῦ φανατισμοῦ καὶ παχυλῶν
προκαταλήψεων εἰς a priori ἀμετακινήτους
δι' αὐτὸν ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις. Πᾶν τού-
ναντίον! Ὁ αἰσίδιμος ἀνὴρ καὶ εὐκίνησιαν
σκέψεως εἶχε καὶ ὀρθοφροσύνην καὶ προσαρ-
μοστικότητα, μάλιστα εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς
θεωρίας. Σημειωθῆτω ὅτι οὐχὶ σπανίως, ἐπὶ
κινδύνῳ παρεξηγήσεως, ἐνεφανίζετο καὶ νεω-
τεριστῆς καὶ ἔστιν ὅτε καινοτόμος ἐκκλησια-
στικῶν καὶ θεολογουμένων τινῶν ζητημάτων.
Πάντως οὗτος ἕνα πόθον εἶχε καὶ ὑπὸ τού-
του καὶ μόνον διεφλέγετο. Τὸν πόθον νὰ κα-
ταστήσῃ κοινωνοὺς τῆς Πίστεώς του ὅσον
πλείστους· νὰ διαφωτίσῃ ὅσον πλείστους· νὰ
ἐλκύσῃ ὅσον πλείστους εἰς ὅσα ἐκεῖνος ἐπί-
στευε καὶ νὰ μετασχηματίσῃ εἰς ὀπαδούς
του ὅσον πλείστους. Ὁ Τ ρ ε μ π έ λ α ς
ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἡρωικὸς μαχητής, ὡς
εἶπον, καὶ ἀγωνιστῆς ἀρχῶν καὶ ιδεῶν εὐαγ-
γελικῶν, πατερικῶν, ἐκκλησιαστικῶν. Ἦτο
ἕτοιμος εἰς μάχας καὶ εἰς θυσίας ὑπὲρ τῶν
ἀρχῶν του τούτων. Ἦ διαφέρει διὰ τὰς κρί-
σεις ἢ καὶ ἐπικρίσεις τῶν ιδεολογικῶς ἀντι-
πάλων του. Οὐδέποτε καὶ πρὸ οὐδενὸς ἐκάμ-
πτετο καὶ εἰς οὐδὲν ὑπελόγιζε θυσίας καὶ κό-
πους σωματικὰς καὶ πνευματικὰς, προκει-
μένου νὰ ἐπιβληθῇ τὸ θρησκευτικο-ἐκκλη-
σιαστικὸν Ἰδεῶδες, ὑπὲρ οὗ ἀντεπαλαμᾶτο
καὶ εἰς ὅπερ ἀκραδάντως ἐπίστευεν. Δι' ὅσα

λοιπὸν θαυμαστὰ καὶ ὑπέροχα ὑπὲρ τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ Ὁρθοδοξίας εἰργά-
σατο καὶ ἐπετέλεσεν ὁ πνευματοφόρος οὗτος
ἀνὴρ, νομίζω ὅτι δικαιούται εἶπερ τις καὶ
ἄλλος ἐκ τοῦ θεολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ
περιβάλλου τῆς Χώρας ἡμῶν νὰ χαρακτηρι-
σθῇ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὁ Τ ρ ε μ π έ λ α ς, καί-
τοι λαϊκός, ὡς κατ' ἐξοχὴν «ἐκκλησια-
στικὸς ἀνὴρ»! Διὸ καὶ ἡ Διοικοῦσα
Ἐκκλησία, τιμῶσα τὸν ἀκαταπόνητον ἐρ-
γάτην τοῦ ἀμπελῶνος Αὐτῆς, ἀφιεροῖ τὸ
παρὸν τεῦχος τοῦ ἐπισήμου δημοσιογραφικοῦ
τῆς ὀργάνου «Ἐκκλησία» εἰς τὸν μετα-
στάντα ἀκαταπόνητον ὑπερασπιστὴν τῶν θε-
μελιωδῶν δογματικῶν καὶ θεολογικῶν Ἀρ-
χῶν καὶ Ἀληθειῶν τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι
προδήλως ἀνεπίκαιρον καὶ ἀνεπίτρεπτον νὰ
γίνῃ ἐναυθα λόγος ἀντιθέτων ἀντιλήψεων
τοῦ ὀργανωτικοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς καὶ με-
ταδόσεως τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὸ πολὺ δη-
μόσιον. Πάντως οὐ μόνον οἱ φίλοι καὶ ὀπαδοὶ
τοῦ Τ ρ ε μ π έ λ α ς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντί-
παλοι αὐτοῦ καὶ τῶν ὧν οὗτος προῖστατο
ὀργανώσεων, ὁμολογοῦν τὸ μεγαλεῖον τοῦ
ἀνδρὸς ἐν τῇ μετὰ πολλῶν θυσιῶν ὑπερασπί-
σει τῶν ἐθνικο-θρησκευτικῶν του πεποιθή-
σεων καὶ τῶν περὶ Θεολογίας καὶ Ἐκκλησίας
καὶ Ὁρθοδοξίας ἀντιλήψεών του. Εἶναι λοι-
πὸν τιμὴ καὶ δόξα διὰ τὴν Διοικοῦσαν Ἐκ-
κλησίαν τὸ ὅτι ὠρίσε τὸ Συνοδικὸν μέλος
αὐτῆς, ἧτοι τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολί-
την Πατρῶν, κ. Νικόδημον, ἕνα ὀμι-
λήσῃ πρὸ τῆς λάρνακος τοῦ μεταστάντος εὐ-
λαβοῦς τέκνου τῆς κατὰ τὴν νεκρώσιμον
Ἀκολουθίαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ. Τὸ
ὅτι δὲ σύμπασα ἡ Ἱερά Σύνοδος μετὰ πολλῶν
παρεπιδημούντων ἢ ἐξ ἐπιτήδεις προσελθόντων
Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ πολυπληθῶν
ἄλλων Κληρικῶν ἐκ τοῦ Πρεσβυτερίου, συμ-
μετέσχε τῆς Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας, εἶναι
δειγμὰ τῆς προθέσεως τῆς Διοικούσης Ἐκ-
κλησίας, ὅπως προβάλῃ εἰς τὸ Πλήρωμα αὐ-
τῆς, ἀκόμη καὶ πέρα τῶν ὀρίων τῆς Ἑλ-
λάδος, τὸ ἐν Χριστῷ τελειωθὲν τέκνον Τῆς,
ὡς τὸν ἐξάϊρετον σακαпанέα τῆς Ὁρθοδόξου
Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ μεταφορέα τῶν
Ἀρχῶν Τῆς Π α ν. Τ ρ ε μ π έ λ α ν! Κοινῇ
ἄλλωστε εἶναι ἡ πίστις τοῦ Πανελληνίου, ὅτι
τὸν μεταστάντα ἢ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ Πρό-

νοια ἐπικαίρως προώρισε, ὡς κατὰ σπανίας καὶ μακρὰς χρονικὰς περιόδους ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους γενικώτερον ἐξ ἀγάπης βούλεται, ἵνα προβάλληται καὶ πάλιν ἀνανεούμενον τὸ ζωηφόρον Πνεῦμα τῆς Ἑλληνορθοδόξου Πατερικῆς Σκέψεως εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον! Τὸν κόσμον, ὅστις κινδυνεύει ν' ἀπολέσῃ τὸ σωτηριῶδες Φῶς τοῦ Χριστοῦ, δι' Οὐ καὶ μόνου δύναται ν' ἀνευρίσκῃ ἐκάστοτε τὴν ἀληθῆ πυξίδα πλεύσεως ἐν τῷ βίῳ!

Ἄς σημειωθῆ ἐπίσης ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πολλάκις ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν της «ἐπὶ τῇ καθόλου θεολογικῇ δράσει διὰ τε τῶν σπουδαίων συγγραφῶν καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου». Καὶ ὁ Π. Οἰκουμηνικός Πατριάρχης ἔγραψεν εἰς τὸν αἰόδιμον ἄνδρα τὰ ἐγκωμιαστικά ταῦτα: «Ἡ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία σεμνύνεται ἐπὶ τῇ σοφίᾳ, τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ἀγῶσιν ὑμῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας» καὶ ἐξέφρασε «τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὸ καθόλου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἔργον» του (26 Ἰουλίου 1934). Ἔτυχε δὲ ὁ Τ ρ ε μ π ἔ λ α ς καὶ πολλῶν ἄλλων ὕστερον ἐπαινῶν τόσον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ ὑπὸ ἐτέρων ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν. Πολλὰ δὲ τέλος ὑπῆρξαν αἱ τιμητικαὶ διακρίσεις ἀπὸ μέρους τῆς τε Πολιτείας καὶ τῶν ὁμοδόξων Πατριαρχείων.

★

9. Ὁ γράφων τὰς ἐπιμνημοσύνας ταύτας γραμμὰς ἠτύχησε καὶ μαθητῆς νὰ χρηματίσῃ τοῦ Μεγάλου τούτου Διδασκάλου εἰς τὰ πρῶτά του βήματα τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὅλην ἑπταετίαν καὶ συνάδελφος ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν. Ὅθεν εἶναι πρέπον νὰ λεχθῶν τινα καὶ περὶ τῆς πολιτείας τοῦ μεταστάντος Καθηγητοῦ ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ. Οὗτος ὑπῆρξε διὰ τὴν Σχολὴν οὐ μόνον ὁ ἔξοχος πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος, ὁ πατρικὸν ἐνδιαφέρον ἐπιδεικνύμενος δι' ἓνα ἕκαστον τῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, ἀλλ' ἅμα ὁ ἀείποτε καὶ πάντοτε πρόθυμος βοηθὸς ἐν πᾶσιν, ὁ συνετὸς σύμβουλος, ὁ δραστήριος συνεργάτης καὶ ὁ βέ-

βαιος ἐκτελεστῆς τῶν δυσχερεστέρων ἔτι περιπτώσεων. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παν/κῶν Νόμων ἦτο πρόχειρος· εἰς τὰ διοικητικὰ ὁμοίως· εἰς τὰ οἰκονομικά, γνώστης ὑπὲρ πάντας· εἰς τὰ φοιτητικὰ θέματα, συνεβούλευε τὰ ἄριστα· εἰς τὰ τρεχούσης φύσεως πολυποικίλα ζητήματα — ἐκκλησιαστικά, κοινωνικά, σχέσεων μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, συμμετοχῆς εἰς τὴν οἰκουμηνικὴν κίνησιν τῶν Ἐκκλησιῶν, καταπολεμήσεως τῶν ἐμφανιζομένων αἱρέσεων κ.ἄ.π. —, ἦτο οὗτος ἔτοιμος νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ὀρθὴν ἐκάστοτε ἢ καὶ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Σχολὴν ἐντὸς ἢ καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκδρομὰς τῆς Σχολῆς μετὰ τῶν τεταρτοετῶν συνήθως φοιτητῶν, συμμετεῖχε μετὰ ζήλου καὶ μὲ ὑπευθυνότητα ἀνελάμβανε τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐκδρομῶν, συμμετεῖχεν εἰς ὅλας τὰς ἐκδρομὰς, δίδων μάλιστα καὶ διαλέξεις, συντελῶν οὕτω εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδρομῆς καὶ τὴν προβολὴν τῆς Σχολῆς, εὐφραίνων οὕτω πάντας διὰ τοῦ συγκερασμοῦ «τοῦ τερπνοῦ μετὰ τοῦ ὠφελίμου». Εἰς πᾶσαν δὲ δύσκολον περίπτωσιν, ἐζητεῖτο ὁ πεπειραμένος καὶ συνετὸς οὗτος Διδάσκαλος. Οὐδέποτε δὲ ἠρνεῖτο νὰ βοηθήσῃ, νὰ συμβουλευσῃ, νὰ πρωτοστατήσῃ, νὰ δράσῃ, νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πρέποντα ἀπὸ προσώπου τῆς Σχολῆς.

10. Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ διαπρεποῦς συναδέλφου νὰ κρίνω ἐνταῦθα ἢ καὶ ἀπλῶς ν' ἀναλύσω οὔτε ὁ χῶρος τοῦ Περιοδικοῦ ἐπιτρέπει οὔτε καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιμνημοσύνου τούτου ἄρθρου. Ἐν μόνον ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφέρω καὶ κατ' ἐξοχὴν νὰ ἐξάρω. Ὁ αἰόδιμος Καθηγητῆς ὑπῆρξεν, ὡς ἤδη καὶ ἀνωτέρω εἶπον, οὐ μόνον ὁ πολυγραφώτερος Θεολόγος ἐπιστήμων τοῦ ὄν διανύομεν εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἅμα καὶ ὁ πολυμερέστερος καὶ πολυσχιδέστερος πάντων, ἀσχοληθεὶς εἴπερ τις καὶ ἄλλος περὶ ὅλους συλλήβδην τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας. Σημειωθῆτω δ' ὅτι καὶ ἡ ἀπλῆ ἀπαριθμησις τῶν τίτλων καὶ μόνον τῶν συγγραμμάτων τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, καὶ χρόνον πολὺν θὰ ἀπῆται καὶ χῶρον τοῦ Περιοδικοῦ λίαν ἐκτεταμένον. Καταπλήσσει πράγματι ἡ πο-

λυμάθεια, ἡ ἐγκυκλοπαιδικότης καὶ ἡ βαθύτης τῆς σκέψεως τοῦ ἀνδρός. Πλειῶσαι τῶν μελετῶν τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος ἐκρίθησαν εὐμενῶς ὑπὸ διεθνοῦς κύρους Περιοδικῶν, ἕτεραι δὲ καὶ μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας, ὅπως π.χ. τὸ ἐκ σελίδων 1567 συγκείμενον τρίτομον περισπούδαστον ἔργον τοῦ «Δογματικῆ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α' (1959), γ' + 568, τ. Β' (1959) η' + 422 καὶ τ. Γ' (1961) η' + 548 μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν.

11. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ εὐκολος εἰς κρίσεις στενὴ Ἑλληνικὴ διανόησις δὲν ἀνέχεται καὶ δὲν δέχεται εὐμενῶς τὴν ἔκτασιν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ, θεωροῦσα ταύτην διασκορπισμὸν τῆς σκέψεως καὶ ἔλλειψιν βάθους. Ἄλλ' ὁ Τρεμπέλας οὔτε βάθους οὔτε κρίσεως στερεῖται ἐν τοῖς συγγραμμάσι του. Τοῦναντίον, ἡ δύναμις τῆς σκέψεώς του εἶναι καταπληκτικὴ εἰς πάντα τὰ θέματα, ἅτινα ἐρευνᾷ καὶ διαπραγματεύεται. Ὑπὸ τινων ἐτονίσθη ὁ λαϊκὸς καὶ ἐκλαϊκευτικὸς χαρακτήρ ἐνίων ἐκ τῶν συγγραφῶν του. Ἀλλὰ τοῦτο παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰς διαφωτιστικὰς καὶ σκοπίμως ἐκλαϊκευτικῶν χαρακτήρος μελέτας, ὁμιλίαις, διαλέξεις καὶ τὰ ἐποικοδομητικὰ ἄρθρα αὐτοῦ. Πάντως τὴν δύναμιν τῆς ἐκλαϊκεύσεως νομίζω ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ὅπως κάθε σοβαρὸς ἐπιστήμων ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιοῖ. Διότι δὲν γνωρίζω ποία θὰ ἦτο ἡ χρησιμότης τῆς Ἐπιστήμης καθόλου, ἀν' ἡ Ἐπιστήμη ἐκαλλιεργεῖτο μόνον διὰ τὴν Ἐπιστήμην καὶ οὐχὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀν' αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι δὲν εἶχον καὶ ἐν τῇ πράξει ὠφέλειαν ἢ δὲν συνέβαλλον εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν. Ὁ ἀληθὴς ἐπιστήμων πρέπει βεβαίως νὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐρευνητὴς καὶ ἱκανὸς ἀνιχνευτὴς τῶν κεκρυμμένων ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ὀφείλει νὰ γίνεται, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ διαφωτιστὴς χάριν τῶν πολλῶν, μὲ στόχον τοῦ πάντοτε τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας του καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὁ διαπρεπὴς συνάδελφος ἀνεδείχθη πρότυπον καὶ ἐρευνητοῦ καὶ διαφωτι-

στοῦ καὶ βαθυστοχάστου καὶ κριτικοῦ συγγραφέως.

12. Ὁ Παν. Τρεμπέλας δὲν ἔχει ἀνάγκην γνωμῶν καὶ ἀντιλήψεων διαφόρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ προκαταλήψεως ὁμιλούντων ἢ καὶ ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὰς ἀρχὰς του ἐκφραζομένων. Δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε χαρακτηρολογικῶν τινων ἐγκωμίων δι' ἕξαρσιν τῆς ἐπιβλητικῆς Μορφῆς του καὶ δι' ἀπεικονίσεων ἢ κρίσεων καὶ ἀξιολογικῶν ἐπὶ μέρος τοποθετήσεων προβολῆς τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ ποικίλης ἄλλης αὐτοῦ δράσεως καὶ ζωῆς. Διότι τὰ συγγράμματά του, τὰ ἔργα του καὶ ὁ βίος του ὁμιλοῦν ἀφ' ἑαυτῶν. Ἐκ πάντων τούτων ὁ αἰδιδίμος ἀνὴρ ὑψοῦται εἰς δυσθεώρητα ὕψη, ὡς ἐπιστήμων, ὡς Θεολόγος, ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, ὡς πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος, ὡς Διαφωτιστὴς καὶ Ἱεραπόστολος, ὡς χρυσορρόας Κῆρυξ τῶν χριστιανικῶν Ἀληθειῶν, ὡς Ἄνθρωπος, ὡς Ἑλληνας. Ὁ Παν. Τρεμπέλας ἐνεγράφη ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Αἰωνιότητος! Ἐν τῷ Πανθέῳ τῆς Ἑλληνικῆς Θεολογικῆς Σκέψεως, ἀσφαλῶς οὗτος προέχουσαν ἔχει καταλάβει θέσιν. Πέποιθα ὅτι ὁ πολυσέβαστος καὶ ἀγαπητὸς Διδάσκαλος θ' ἀποβῆ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πρότυπον ἀνδρὸς εὐγενοῦς ἰδεολόγου, ἐπιστήμονος Θεολόγου, πιστοῦ ζηλωτοῦ καὶ χριστιανοῦ θερμοῦ τῇ πίστει. Τὰ ἐπιστημονικὰ θεολογικά του συγγράμματα θὰ διαλαλοῦν τὴν σφύζουσαν ἔφρσιν καὶ τὸν ἀπέραντον πόθον πρὸς ἐρευναν, θὰ διακηρῦττον δὲ εἰς τὸ διηγεκὲς τὴν χαλκέντερον φιλεργίαν αὐτοῦ, τὴν ἀξιοθαύμαστον πολυμαθειαν καὶ τὴν μεγάλην ἀγωνιστικὴν διάθεσιν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν θείων τοῦ Εὐαγγελίου Ἀρχῶν καὶ τῶν ὑπερόχων διδασκῶν τῆς Ἑλληνορθοδόξου Πατερικῆς Σκέψεως!

13. «Ῥευστὸς μὲν ὁ παρῶν χρόνος καὶ μηδεμίαν ἔχων ἔδραν ἢ παγιότητα, παροδικὰ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πράγματα, τῇ ἀπαύστῳ τούτου ῥοῇ παραρέοντά τε καὶ συγκινοόμενα· ἀλλ' οἱ σοφοὶ καὶ οἱ τῷ λόγῳ μεγάλα δυνάμενοι ἔστησαν οἶονεὶ τὰ ἄστατα καὶ ἐπαγίωσαν τὰ ἀνέδραστα» (Ψελλ., Ἐπιτ. εἰς τ.

βασιλ. Μονομάχον, παρὰ Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. V, 117) διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Ὡς ἔγραφον καὶ ἄλλοτε, ὁ θεῖος Ὅμηρος, φέρ' εἰπεῖν, δὲν ἀφῆκε νὰ διαφύγουν τὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀνδραγαθήματα, οὔτε ὁ Πλάτων ἐπέτρεψε ν' ἀπολεσθοῦν οἱ τοῦ Σωκράτους φιλοσοφικοὶ Διάλογοι, οὐδὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἠθέλησε ν' ἀφανισθοῦν τῆς σοφίας αὐτοῦ τὰ ρήματα. Ἀλλὰ πάντες τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς σοφίας Μύσται, ἅμα δὲ καὶ οἱ τῆς Ἱερᾶς καὶ Οὐρανοῦ Ἀποκαλυπτικῆς Διαδαχῆς Λάτρεις καὶ τῆς Μυστηριακῆς Κοσμοθεωρίας οὐρανοβάμονες καὶ τοῦ Χριστοῦ γνήσιοι Μαθηταὶ καὶ Ἀκόλουθοι, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πεφωτισμένοι τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, ἔμειναν ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰῶνων οἱ αὐτοί, ἀναλλοίωτοι, ἀκήρατοι, ἀληθῶς αἰώνιοι καὶ ἀθάνατοι. Τοῦτο εἶναι τοῦ Πνεύματος τὸ ἴδιον, τὸ αἰώνιον καὶ ἀθάνατον! Τοῦτο εἶναι τῆς Σοφίας τὸ δεῖγμα, τὸ ἀειθαλὲς καὶ ἀμάραντον. Τοῦτο εἶναι τὸ μαρτύριον τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ τῶν σοφὰ τοῖς ἐπιλειπομένοις καταλιπόντων συγγράμματα· τὸ αἰεὶ ζῆν καὶ ἀκαταπαύστως διδάσκειν καὶ νοθετεῖν καὶ καθοδηγεῖν εἰς τὸ διηνεκές! Οἱ σοφοὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ ζῶντες! Μετὰ θάνατον δὲ ἔτι μείζων αὐτοῖς καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, μάλιστα δ' ὅταν καὶ τῆς Ἀρετῆς τὰ δείγματα φέρωσιν!

14. Σοφὸς καὶ ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας καὶ ἐν κυριολεξίᾳ ἐνάρετος! Ἀριστος ἐπιστήμων, τέλειος ἄνθρωπος! Εἰσηλθε καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀθανασίαν! Γεύεται νῦν τῶν ἀγλαῶν καρπῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς του! Ἀπολαύει τῶν αἰθερίων Χαρίτων τὴν ὄψιν καὶ ἠδύνηται ἐν τῇ πνευματικῇ πανδαισίᾳ τῆς Τρισηλίου Θεότητος, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ὕμνησε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐπίστευσε καὶ ἐπὶ τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἤλπισεν! Ὅθεν καὶ μακαριστὸς καὶ ἐνδοξὸς ὁ τόπος τῆς κατασκηνώσεως αὐτοῦ! Πλήρης ἡμερῶν μετέστη ὁ πεφιλημένος Διδάσκαλος ἐκ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ ἐπουράνια καὶ ἀφοῦ ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ πλῆθος ἐκ τῶν μαθητῶν του ἀνυψουμένους ἐπὶ τῆς πανεπιστημιακῆς Καθέδρας ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἢ καὶ εἰς ὑψηλὰ τῆς Ἐκ-

κλησίας ἱεραρχικὰ ἀξιώματα. Οὐχὶ ὡς συνάδελφος, ἀλλ' ὡς μαθητῆς εὐγνώμων ἐπιθυμῶ νὰ καταπαύσω τὸ Ἐπιμνημόσυνον τοῦτο Θυμίαμα.

15. «Βροντῆ σεῖο λόγος, ἀστεροπὴ δὲ βίος σός», κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον (Γρηγ. Ναζ. Ἐπιτ. εἰς Μέγαν Βασ., παρὰ Migne, P. G. 38, 74) ἐφαίνεσο τοῖς πᾶσι. Βαθὺς τὴν σκέψιν, γλαφυρὸς τὴν φράσιν, ὀξύς τὴν διάνοιαν, ἐλκυστικὸς τὴν ὄψιν, ἐπιβλητικὸς τὴν παράστασιν, ἀγιοπρεπὴς τοῖς τρόποις, ἀξιοματικὸς τῷ ἦθει, αὐστηρὸς τῇ ἀγωνιστικῇ διαθέσει, ταχύς τῷ βουλήματι, πρόθυμος τῇ συναντιλήψει, διδακτικὸς τῇ συνεντεύξει, φιλικὸς τοῖς συνομιλοῦσι καὶ τοῖς ὁμόφροσιν, ἐνὶ λόγῳ ἀγαπητὸς τοῖς φίλοις, σεβαστὸς τοῖς πᾶσι καὶ ἀξιομίμητον τοῖς σπουδάζουσιν ὑπόδειγμα ὑπῆρξες, πολυσέβαστε, πεφιλημένε καὶ τετιμημένε Διδάσκαλε! Φοβοῦμαι μήπως ἡ φωνὴ τῶν λόγων μου δὲν ἀπέδωκε ὅπως καὶ ὅσον ἔπρεπε, οὐδὲ περιέγραψε κατ' ἀξίαν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πολλαπλᾶ σου χαρίσματα. Φοβοῦμαι μήπως ὡς ἐκ τούτου ἐμφανισθῇ ἡ φωνὴ μου πάρηχος καὶ ἄτονος. Πάντως διαβεβαιῶ Σε, ὅτι ὅσα ὑπ' ἐμοῦ ἐγράφησαν, ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ ἰλαρὸν Θυμίαμα καὶ ἀντίδωρον πνευματικὸν εὐγνώμονος μαθητοῦ καὶ συναδέλφου πρὸς τὸν σοφὸν πανεπιστημιακὸν Διδάσκαλον! Πέποιθα ὅτι τὸ Πνεῦμά Σου καὶ ἡ διαυγεστάτη Ψυχὴ Σου χαίρεται νῦν ἐν μέσῳ τῶν ἀγγελικῶν Τάξεων καὶ ἀρχαγγελικῶν Διακόσμων! Πέποιθα ὅτι χορεύεις καὶ συναγάλλεσαι καὶ Σὺ μετὰ τῶν Ἁγίων ἐν τῇ ἀπειροκαλλεῖ περιοχῇ τοῦ Παντός, ἔνθα «ἡ ἀκήρατος λαμπηδὼν καὶ αἰ μακάριαι θεαὶ καὶ πᾶν τὸ ἀναφές καὶ ἀόρατον» (Ψελλ., Ἐγκώμ. εἰς τὴν Μητέρα αὐτοῦ, παρὰ Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. V, 49).

Οἱ Ὅσιοι Κυρίου ζήσονται ἐν Αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα·
διότι «τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν Ὁσίων Αὐτοῦ»!
(Ψαλμ. 115, 6).

Αἰωνία σου ἡ Μνήμη,
ἀξιομακάριστε Διδάσκαλε!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ ΛΟΓΟΙ

Τοῦ Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν
Σοφὲ καὶ ἀγαπητὲ Διδάσκαλε,

Ἡ Μήτηρ Θεολογικῆ Σχολῆς, ἐκ τῶν πνευματικῶν κόλπων τῆς ὁποίας ἔλαβες τὸ φῶς τῆς θεολογικῆς σοφίας καὶ τὴν ὁποίαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πολυπλάσιως ἐλάμπρυνες διὰ τῆς ἰδικῆς σου ἀμφιλαφοῦς ἱεραῦς μορφώσεως, κατώδυνος σοῦ ἀπευθύνει τὴν ἱεράν αὐτὴν σιγμῆν τὸν ὑστατον συναδελφικὸν χαιρετισμόν. Χαιρετίζει διὰ τελευταίαν φορὰν σέ, τὸ εὐγενὲς καὶ λαμπρὸν τέκνον τῆς, τὸν σοφόν τῆς καθηγητῆν, τὸν ἀπαράμιλλον διδάσκαλον, τὸν νευρώδη καὶ ἐμπνευσμένον ρήτορα, τὸν χαλκέντερον ἐργάτην, τὸν ἀκαταπόνητον συγγραφέα, τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ ὁποίου καλύπτουν ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημονικῶν διαφερόντων τῆς, τὸν κορυφαῖον θεολόγον τοῦ ὀρθοδόξου ἑλλαδικοῦ χώρου τοῦ αἰῶνος μας.

Πεφιλημένε Νεαρέ,

Τὸ σῶμά σου, καμπτόμενον ὑπὸ τὸ βάρος πολλῶν δεκαετιῶν καὶ ὑπὸ γῆρας λιπαρὸν καὶ σεβάσιμον, ἀπέτισε τὸν καθολικὸν τῆς φύσεως φόρον, ὑποκῆψαν εἰς τὸ ἀπαράτρεπτον κέλευσμα τοῦ θανάτου. Δὲν πρόκειται πλέον οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι σου, οἱ συναθληταὶ καὶ οἱ συνεργάται σου καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν πνευματικῶν τέκνων σου νὰ συνατήσουν τὴν θερμορρῶν καὶ εὐγενῆ φροσιγνωμίαν σου εἰς τὸν παροδικὸν καὶ μάταιον τοῦτον κόσμον. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῆ. Καὶ ὁ μὲν λόγος σου διάτορος, ὡς ἀπὸ βροντῆς, διὰ μέσου τῶν χιλιάδων σελίδων

Καθηγητοῦ κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου

Μακαριώτατε,

Μὲ βαθειὰ συγκίνηση καὶ ὀδύνη ἢ οἰκογένεια τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνοδεύει σήμερα στὸν τόπο τῆς αἰωνίας ἀναπαύσεως τὸν «ἐξ ἡμῶν μεταστάντα» ἀγαπημένο διδάσκαλο καὶ σεβαστὸ συνάδελφο Παναγιώτη Τρεμπέλα.

Οἱ ἀναπόφευκτες σὲ κάθε ἀνθρώπινο δὴ ἀδυναμίες καὶ κηλίδες ὑπερκαλύφθηκαν ἤδη ἀπ' τὴν ἡλιακὴ λάμψη τῆς ἐξαίρετου ὑπάρξεώς του, ἢ ὁποία, ξεκινώντας ἀπ' τὰ —ἡλιόλουστα καὶ σκεπασμένα μὲ ἔλατα— ψηλὰ βουνὰ τῆς Στερνίτσας, ἐπὶ ἐνενηντὰ ἔνα ὀλόκληρα χρόνια ὡς φωτεινὸ μετέωρο σελάγισε πάνω ἀπ' τοὺς ὀρίζοντες τῆς πατρίδας μας κι ἔστειλε τὶς ἐξαίσιες ἀνταύγειες καὶ μαρμαρυγές του ὄχι μόνο σὲ κάθε γωνιά τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, μὰ καὶ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὴν Χριστιανικὴ Οἰκουμένη, γιὰ νὰ

τῶν ἔργων σου θὰ ἐξακολουθήσῃ διαδοῦν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα καὶ διαθερμαίνων τὰς καρδίας τῶν μυριάδων θανασσιῶν καὶ φίλων σου. Ἡ δὲ ψυχὴ σου, κοσμονομένη διὰ τῶν ἀνθέων τῆς χάριτος καὶ ἀποσιλβόουσα τὸ μακάριον φῶς τῆς Τριάδος, ἐπὶ πειρῶν ἀγγέλων ὀχουμένη, εὐρίσκειται νῦν ἐν τῇ μέσῃ τῶν ψυχῶν καταστάσει εἰς τὸν φωτεινὸν χῶρον τῆς Βασιλείας, ἐλλάμπεται μερικῶς τὴν μακαριανὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, θεᾶται τὸ ἀκρότατον ἀγαθόν, περιπτύσσεται μυστικῶς τὸν θεανδρικὸν κόλπον τοῦ Σωτήρος, τὸν ὁποῖον οὐ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἠγάπησας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ ὁποίου, ὡς ἱερεῖον λογικὸν καὶ ἔμπυρον, ἠγάλωσας τὴν εὐγενῆ φύσιν σου, τὸ ἡφαιστειον τοῦ ἐκρηκτικοῦ ψυχροσωματικοῦ δυναμιμοῦ σου, τὴν τρυφερωτάτην καρδίαν σου καὶ τὰ πολλὰ σου χαρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ δωροδοτῆς Κύριος σὲ ἐπροίτισεν. Ἀναμένει δὲ τὴν δευτέραν τοῦ Σωτήρος ἐπὶ γῆς ἔλευσιν, ἵνα, συγκομίζουσα καὶ αὐθὶς τὸ ἀπορριφθὲν σαρκίον, εἰσέλθῃ ὀριστικῶς εἰς τὸ ἅπλειον φῶς καὶ τὴν τελείαν χαρὰν τοῦ Κυρίου τῆς.

Ὡς Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς σοῦ ἀπευθύνω, τιμημένε συνάδελφε, μετὰ τῶν δακρύων τῆς ψυχῆς μας τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγάπης τῶν συναδέλφων σου, συνοδούμενον ὑπὸ τῆς διαθέρουμυ εὐχῆς των, ὅπως ὁ Δεσπότης Χριστὸς τάξῃ τὴν ψυχὴν σου ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν οὐρανοῖς δικαίων καὶ ἐν χορείαις Ἁγίων, ἔνθα πάντων ἐστὶ τῶν εὐφρανομένων ἢ κατοικία.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κοσμήτωρ Θεολ. Σχολ. Ἀθηνῶν

σβῆση στὸ τέλος ἤρεμα κι' εἰρηνικὰ σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ Ἰνστιτούτου «Ἅγιος Σάββας», ἀφοῦ μεταμόρφωσε καὶ τὸ δωμάτιο αὐτὸ σὲ φωτεινὴ ἐστία ἀκτινοβολίας τόσο τῆς θερμῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Χριστό, τοῦ Ὁποίου τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα κοινωνήσε πολλές φορές, ὅσο καὶ τῆς μεταδιδόμενης στοὺς ἐπισκέπτες πεποιθήσεις του γιὰ τὴν τελικὴ νίκη τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τοῦ κακοῦ. Μόλις πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες πάνω στὸ κρεβάτι τῆς ὀδύνης ξέσπασε ἀκριβῶς ἀπ' τὰ χεῖλη του ἡ νικητήρια ἱαχὴ: «Μὴ στενοχωριέστε. Ὁ Χριστὸς θὰ νικήσῃ!».

Ἡ Χριστοκεντρικότης αὐτῆ ἦταν στὴ ζωὴ καὶ δράση τοῦ Τρεμπέλα τὸ ἐνιαῖο ρυθμιστικὸ καὶ ἐνοποιοτὸ κέντρο τῆς ὅλης προσωπικότητός του, ἢ μυστικὴ «ἐντελέχεια», ποῦ ἐμπύκτωνε καὶ ζωοποιούσε τὴν «ἀπὸ ὄρθρου βαθὸς μέχρι νυκτός» ἀκούραστη δραστηριότητά του, ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος καυστήρας ποῦ πυροδοτοῦσε κι' ἀνέφλεγε ὅλες τὶς ἐξαίρετες δυνάμεις τῆς ψυχῆς του καὶ τὶς συνέ-

νυνε σὲ μιὰ ὁλότητα, ἡ ὁποία παρουσίαζε τὴν «ἀπόδειξιν Πνεύματος καὶ δυνάμεως» (Α΄ Κορ. β΄, 4) καὶ διεπόταν ἀπ' τὸ σύνθημα «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολ. γ΄, 11).

**

Ὁ ἀείμνητος Τρεμπέλας, μετὰ τὸ πέρασ τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν, τόσο ἐξ αἰτίας οἰκογενειακῶν δοκιμασιῶν, ὅσο καὶ ἐπειδὴ ἦταν στρατευμένος νὰ γράφῃ τὶς περισσότερες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Ζωή», δὲν μετέβη στὴν Ἑσπερία πρὸς μετεκπαίδευση καὶ διεύρυνση τῶν σπουδῶν του. Παρὰ ταῦτα, μὲ τὴν ἐκμάθηση καὶ ἀπρόσκοπη χρήση τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς μποροῦσε νὰ παρακολουθῆ τὴ διεθνῆ θεολογικὴ σκέψη καὶ βιβλιογραφία. Τὸ 1918 σὲ ἡλικία 32 ἐτῶν ψηφίσθηκε ὁμόφωνα ἀπ' τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔκτακτος καθηγητὴς γιὰ τὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῶν Ὁμολογιῶν (Συμβολικῆς), χωρὶς ὅμως νὰ πραγματοποιηθῆ ὁ διορισμὸς του. Τὸ 1939 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας στὴν ἴδια Σχολή, στὴν ὁποία γιὰ ὀρισμένο χρόνο δίδαξε κατ' ἀνάθεση καὶ τὰ μαθήματα τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Θεολογίας, τῆς Ἀπολογητικῆς καὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Τὸ 1957 κατετάγη στὴν τάξη τῶν ὁμοτίμων καθηγητῶν. Πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια ἀναγορεύθηκε ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κατὰ δὲ τὸν παρελθόντα Μάιο ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ δράση τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα συνδέθηκε στενὰ μὲ τὶς ἀδελφότητες «Ζωή» καὶ «Σωτήρ», τῶν ὁποίων τὸ ἔργο, ποὺ εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο, θὰ κριθῆ ἀπ' τὴν ἀδέκαστη καὶ δίκαιη κρίση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἡ ὁποία δὲν κρίνει τὰ πρόσωπα καὶ τὶς πνευματικὲς κινήσεις ὑπὸ τὴν περιορισμένη ὀπτικὴ γωνία προσωπικῶν συναρτήσεων, συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, ἀλλ' ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀντικειμενικὴ ἐκτίμηση τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων, τῶν πολυπλόκων διασυνδέσεων καὶ τῶν ποικίλων ἐπιπτώσεων καὶ συνεπειῶν τῶν ἐκδηλώσεων τους, ὡς καὶ σύμφωνα πρὸς τὸ κατὰ πόσον δεσπόζει ὡς κριτήριον τῆς δράσεως τὸ πρωτεῖον τοῦ Ὁλοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι σ' ὀποιοδήποτε μέρος αὐτῆς.

Στενὰ συνδεδεμένη πρὸς τὴ δράση τοῦ Τρεμπέλα σὶς ἀδελφότητες ὑπῆρξε ἡ ἐντατικὴ ἐνασχόλησή του στὴ διακονία τοῦ θεοῦ κηρύγματος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κηρυγμάτων του ἀνέρχεται σὲ πολλές χιλιάδες. Ὁ ὁμιλῶν ὡς μαθητὴς καὶ ὡς φοιτητὴς ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοῦσας γνώρισε τὸν γοητευτικὸ καὶ συναρπαστικὸ παλμὸ ἀναριθμητῶν κηρυγμάτων του, ποὺ διακρίνονταν πάντοτε γιὰ τὴ θαυμάσια ψυχολογικὴ τους ἐμβάθυνση, γιὰ τὸν ἐποπτικὸ καὶ πρακτικὸ χαρακτῆρα τους, γιὰ τὴ χρήση τῆς ὁμιλουμένης ζωντανῆς γλώσσας καὶ γιὰ

τὸν φυσικὸ χρωματισμὸ τῆς ἐκφωνήσεως, ποὺ δὲν εἶχε ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἀπλότητος ἀποκοιμιστικὴ μονοτονία, μὰ σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους στὸ κύκνειο ἄσμα τοῦ Μωϋσέως παρουσιαζόταν ἄλλοτε μὲν ὡς «δρόσος» ἢ «ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον», ἄλλοτε δὲ ὡς «ὑετὸς» ἢ «ὄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν» (Δευτ. λβ΄, 1-2), σὲ μερικὲς δὲ περιπτώσεις ὡς ἀφυπνιστικὴ γιὰ τὶς συνειδήσεις ἀστραπὴ ἢ βροντὴ, μὰ ποτὲ ὡς καταστρεπτικὸ χαλάζι.

Ὁ Τρεμπέλας σὶς ἀναριθμητὲς διαλέξεις του σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ σὶς συνδιαλέξεις του μὲ τοὺς φοιτητὲς ὄλων τῶν Σχολῶν σαγήνευε μὲ τὴν εὐγλωττία καὶ διαλεκτικὴ του ἰκανότητα, ὅπως καὶ μὲ τὴν καταπληκτικὴ γενικὴ μόρφωσή του καὶ τὴ γνώση τῶν τελικῶν πορισμάτων τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν.

Σπουδαία ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ του στὴν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπιση τῶν ζητημάτων, ποὺ ἀπασχόλησαν κατὰ καιροὺς τὴν Ἐκκλησία. Πολλὲς φορές ἔκαμε γνωμοδοτήσεις καὶ συνέγραψε εἰδικὲς μελέτες μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀξιοσημεῖωτη ἔπειτα ἦταν ἡ συμμετοχὴ του σὲ διεθνῆ συνέδρια, σὲ πανορθόδοξες διασκέψεις καὶ στὸ συνέδριο τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν στὸ Ἔβανοτον. Ὁλοὶ, ὅσοι πῆραν μέρος στὰ συνέδρια αὐτά, διατηροῦν ἄσβεστη τὴν ἀνάμνηση τοῦ νεανικοῦ δυναμισμοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Τρεμπέλας ἔδινε σ' αὐτὰ τὸ κατάλληλο χρῶμα καὶ τὸν ἀναγκαῖο παλμὸ, προσπαθώντας πάντοτε νὰ προβάλλῃ τὸ πηγαῖο ὀρθόδοξο φρόνημά του.

Οἱ εὐαρέσκεις, ποὺ ἐκφράσθηκαν στὸν Τρεμπέλα ἀπ' τὶς ἐπὶ μέρους ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές, ἀπ' τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς κι' ἀπ' τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὸ καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικὸ του ἔργο θὰ μπορούσαν ν' ἀποτελέσουν τόμο ὁλόκληρο.

Ὁ Τρεμπέλας εἶδε ἐπὶ πλέον ἔργα του νὰ βραβεύονται ἀπ' τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ δέχθηκε πολλὲς τιμητικὲς διακρίσεις.

**

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα εἰδικὰ στὸ συγγραφικὸ του ἔργο, αὐτὸ εἶναι κυριολεκτικὰ γιγάντιο καὶ κολοσιαῖο. Πρόκειται γιὰ ἔργο ὠριγενείων διαστάσεων. Ὁλόκληρη βιβλιοθήκη ἀποτελοῦν οἱ χιλιάδες τῶν ἄρθρων του καὶ οἱ ἑκατοντάδες τῶν συγγραμμάτων του, πολλὰ ἐκ τῶν ὁποίων περιλαμβάνουν πολλὰς ἑκατοντάδες σελίδων.

Ὁ ἀείμνητος διδάσκαλος δὲν ὑπῆρξε ὁ θεολόγος μὲ τὶς παρωπίδες τῆς μονομεροῦς εἰδικεύσεως, μὰ ὁ μύστης καὶ ἱεροφάντης τῆς Θεολογίας, ποὺ ἀκολουθεῖ στὰ ἴχνη τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ποὺ διακρίνεται γιὰ τὰ παμμερῆ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ του ἐνδιαφέ-

ροντα, γιὰ τὴν καθολικότητα τοῦ συγγραφικοῦ του χαρίσματος καὶ ταλάντου καὶ γιὰ τὴν ἀξιοθαύμαστη συνθετικὴ του ἱκανότητα. Τοῦτο ἐξηγεῖ γιὰτὶ δὲν περιορίσθηκε στὴν ἐνασχόλησή του περὶ τὴν Πρακτικὴ Θεολογία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ἐξαίρετος ἀκαδημαϊκὸς διδάσκαλος, μὰ ἐπεξέτεινε τὸ ἐνδιαφέρον του σ' ὄλους τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Σὲ πολλὰς ἐπὶ μέρους πτυχὰς τῆς νεοελληνικῆς θεολογικῆς γραμματείας ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ἐπὶ πολλὰς ἴσως γενεὰς θὰ θεωρῆται ὡς πρωτεργάτης καὶ ἐνίοτε ὡς τολμηρὸς καὶ ρηξικέλευθος σκαπανεὺς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερα στὴν Πρακτικὴ Θεολογία, ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, συντέλεσε στὴν προβολὴ τοῦ Χριστοκεντρικοῦ μορφωτικοῦ ιδεώδους καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς ὀρθοδόξου λειτουργικῆς παραδόσεως, ἀνοίξε τὸ δρόμο στὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ πλοῦτου τῶν παλαιῶν λειτουργικῶν κωδίκων καὶ ἐξῆρε τὴ θέση τῶν λαϊκῶν μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Οἱ χιλιάδες τῶν σελίδων τῶν ἐρμηνευτικῶν του ἔργων παρέχουν μὲ κάθε δυνατὴ συντομία τὴ διευκρίνιση τῆς σκέψεως τῶν ἰ. συγγραφέων, παρουσιάζοντας ἀπ' ἑνὸς ὅ,τι διατυπώθηκε σχετικὰ ἀπ' τοὺς Πατέρες καὶ ἀπ' ἑτέρου τὴ σύγχρονη ἐρμηνευτικὴ σκέψη, ποὺ εἶναι θησαυρισμένη σὲ ὑπομνήματα διακεκριμένων ἐρμηνευτῶν τῆς Δύσεως. Ἡ πεμπουσία τοῦ ἐρμηνευτικοῦ του ἔργου εἶναι ἡ παράφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ τροφοδοτεῖ πνευματικὰ χιλιάδες Ἑλλήνων.

Ἡ τρίτομη ἐξ ἄλλου Δογματικὴ του καὶ τὰ λοιπὰ δογματικά του ἔργα παρουσιάζουν πολλὰς φορές λεπτότατη σκέψη καὶ κατέστησαν προσιτὰ στοὺς ὀρθοδόξους καὶ στοὺς ἑτεροδόξους τὸν δογματικὸ πλοῦτο τῆς πατερικῆς διδασκαλίας.

Τὰ ἀπολογητικὰ ἔργα τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ ἀποδεικνύουν, πῶς, ἐφ' ὅσον ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐναρμονίζει καταφατικὸ καὶ ἀποφατικὸ χαρακτῆρα, εἶναι ἄδικο νὰ κατηγοροῦνται ὡς σχολαστικίζοντες ἀρνηταὶ τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος ὅσοι, στηριζόμενοι στὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπικαλοῦνται καὶ τὴ μαρτυρία ἀστρονόμων ἢ φυσικῶν ἢ βιολόγων ἢ ἱατρῶν ἢ ἐθνολόγων ὅχι γιὰ νὰ διεισδύσουν λογικῶς στὸ μυστήριον τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ ν' ἀποδείξουν τίς ἀναπόδεικτες ὑπερβατικὰς ἀλήθειες, μὰ γιὰ νὰ ἐπαναλάβουν, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ» καὶ ὅτι «ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ», καὶ γιὰ ν' ἀντικρούσουν ὀρθῶς τίς ἐν ὀνόματι τῆς ἐνδοκοσμικῆς ἐπιστήμης ἢ λογικῆς παράλογες αἰτιάσεις καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας καὶ πίστεως.

Οἱ δογματικοσυμβολικὰς ἔπειτα μελέτες τοῦ Τρεμπέλα ἀπ' ἑνὸς χειραφετοῦν ἀπὸ μιὰ χριμα-

ρικὴ θεώρηση τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ ὀδηγοῦν στὴ συνειτὴ καὶ μετρημένη συμμετοχὴ στοὺς πάσης φύσεως οἰκουμενικοὺς διαλόγους καὶ ἀπ' ἑτέρου πείθουν, πῶς ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅπως γράφει, «εἴμεθα οἱ δείκται, οἱ φάροι, οἱ μονίμως καὶ ἀμετακινήτως ἐγκαθιδρυμένοι ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας διὰ νὰ πληροφοροῦν πάντα πιστεύοντα εἰς Χριστὸν καὶ θέλοντα νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς Αὐτόν, ποὺ ἀπλανῶς θὰ κατευθύνῃ τὸ ἀκάτιον αὐτοῦ».

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν θεωροῦσε τὴ Θεολογία ὡς μιὰ ἀποκλειστικὰ νοσηριακὴ ἐνασχόληση, μὰ ὡς μιὰ κατ' ἐξοχὴν βιωματικὴ διακονία στὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ δὲν ἔγραψε μόνο σοφὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, μὰ εἶναι καὶ ἕνας ἀπ' τοὺς πρωτεργάτες τῆς νεοελληνικῆς θρησκευτικῆς ἐποικοδομητικῆς φιλολογίας, ἀφοῦ ἔγραψε πολλὰ τεύχη λαϊκῶν κηρυγμάτων καὶ μετέφρασε στὴν ἑλληνικὴ ἀκόμη καὶ ἔργα χριστιανικῆς λογοτεχνίας (μυθιστορήματα, διηγήματα).

••

Ὁ «ἐξ ἡμῶν μεταστάς» διδάσκαλος δὲν ἐκινεῖτο μονόπλευρα στὴ σφαῖρα τῆς ψιλῆς θεωρίας, μὰ ἦταν ὁ ἀγωνιστὴς θεολόγος, ποὺ ἔθεσε τὴν εὐφυΐα, τὴν ἐπιστῆμη καὶ τὸ σαγηνευτικὸ ρητορικὸ, διαλεκτικὸ καὶ συγγραφικὸ του τάλαντο στὴν ὑπηρεσία τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας πρὸς θεραπεία τῶν ποικίλων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀναγκῶν αὐτῆς. Μὲ ἀγωνιστικὸ φρόνημα καὶ μὲ δραματικὴν πολλὰς φορές ἐσωτερικὴ πάλῃ προσπάθειαν σὲ ὅλην τὴ ζωὴ νὰ συγκρατῆ τὸν πάντοτε παφλάζοντα καὶ ἀναβιβάζοντα τὴ σιάνη τῶν ἠχηρῶν καὶ πολυφώνων αὐτοῦ ὑδάτων ποταμῶν τοῦ ζωντανοῦ ἀυθορητισμοῦ τῆς πλουσιοπάροχα προικισμένης προσωπικότητός του, ποὺ συχνὰ εἶχε τὴν τάση νὰ ἐκραγῆ ὑπὸ τὴν ὄψη φλογεροῦ ἐσωτερικοῦ δυναμισμοῦ, προσπάθειαν, λέγω, νὰ συγκρατῆ τὸν ποταμὸν αὐτὸν μέσα στὴν κοίτη τόσο τῶν κανονισμῶν καὶ ἐπιδιώξεων μιᾶς μοναστικῆς ἀδελφότητος, ὅσο καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας, ποὺ ἀπαιτεῖ συνεχὴ εὐελιξία καὶ ἐλεύθερη προσαρμογὴ τῶν κινήσεων τῶν ἀγωνιστῶν τῆς, ποὺ βρίσκονται πάντω στὶς ἐπάλξεις. Ἡ ἔλλειψη πολλῶν ταλαντούχων καὶ καταρτισμένων ἀγωνιστῶν στὶς τάξεις τῶν ἐργατῶν τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἰσχυρὸ κίνητρο γιὰ τὸν Τρεμπέλα νὰ ἐργάζεται νυχθημερὸν πρὸς κάλυψη καὶ θεραπεία ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων κενῶν καὶ ἀναγκῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐξηγεῖ γιὰτὶ ὁ Τρεμπέλας ὑπῆρξε ἀληθινὰ μέγας.

Ποιὸ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰδολογικὸ γνῶρισμα τοῦ μεγάλου ἀνδρός; Ἐὰν ὁ Θωμᾶς Καρλάυλ ὑποστήριξε, πῶς οἱ μεγάλοι ἐξέρχονται ἀπ' τὰ ὄρια τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ποὺ τοὺς περι-

βάλλει, πᾶνε μπροστά ἀπ' τὴ μάζα καὶ τὴν κατευθύνουν πρὸς τὴς φωτεινὲς κορυφὲς τῆς ἰδικῆς τους ἀξιολογικῆς σφαίρας καὶ τῶν ἰδικῶν τους ἰδεωδῶν, ἄλλοι ὑποστήριξαν πὼς οἱ μεγάλοι ἄνδρες δὲν ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι, οὔτε πᾶνε οὐσιαστικὰ μπροστά ἀπ' τὴν κοινότητα ἢ τὸ σύνολο, μὰ ἔχουν τὴ διαισθητικὴ ἰκανότητα νὰ συλλαμβάνουν τὰ μυστικὰ νήματα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, νὰ ἀνιχνεύουν τοὺς βαθύτερους παλμούς καὶ τὴς ἐνδότερες νοσταλγίες τῶν πολλῶν καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν μιὰ προσπάθεια, ποὺ δὲν ἔχει ὡς γενεσιουργὸ αἰτία τοὺς ἐξερχομένους ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ περιβάλλοντος δραματισμοῦ τους, μὰ συνίσταται στὴν πρωτοποριακὴ ἀνίχνευση, σύνθεση καὶ ἀξιοποίηση τῶν δυνάμεων, νοσταλγιῶν, πόθων καὶ ἰδεωδῶν, ποὺ πάλλονται καὶ δροῦν μέσα στὸ περιβάλλον.

Οἱ δυὸ αὐτὲς ἀπόψεις δὲν εἶναι τελειῶς ἀσυμβίβαστες μεταξύ τους. Ἀσφαλῶς οἱ μεγάλοι ἄνδρες πᾶνε μπροστά ἀπ' τὴ μάζα καὶ ὑπερακοντίζοντας διαισθητικὰ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ἐξέρχονται σὲ πολλὰ ἀπ' τὴν ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ τους βίωση. Τοῦτο ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν σημαίνει, πὼς αὐτοὶ δὲν ὀφείλουν τὸ δυναμισμό τους σὲ μυστικὰ ὁράματα, μηνύματα καὶ ἀκροάματα, ποὺ κινοῦν αὐτοὺς ὄχι μόνο ἔσωθεν ἀναπηδώντας ἀπ' τὰ μύχια βάθη τῆς πλουσίας προσωπικότητός τους, μὰ καὶ ἔξωθεν ἀπὸ ἀόρατες στοὺς πολλοὺς διάχυτες μέσα στὸ περιβάλλον παρορμήσεις, τὴς ὁποῖες συλλαμβάνουν μόνο οἱ ἰδικές τους ἰσχυρὲς πνευματικὲς κεραίες.

Τέτοιες ἀκριβῶς κεραίες εἶχε ὁ Τρεμπέλας. Μ' αὐτὲς συνέλαβε τὰ διάχυτα στὸ πνευματικὸ περιβάλλον του μυστικὰ ὁράματα καὶ μηνύματα τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρι, τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τοῦ Εὐσεβίου Ματθοπούλου, τοῦ Ἰωάννου Σκαλισσοῦνη καὶ ὄλων τῶν νεωτέρων φωτιστῶν τοῦ Γένους καὶ συνήνωσε ὄλων αὐτῶν τὸ ἔργο σὲ μιὰ σύνθεση καὶ ἐνότητα, ἀνταποκρινόμενη στὴς ὁμολογίες καὶ σύστοιχες ἐνδόμυχες νοσταλγίες καὶ ἀνάγκες ὄλων τῶν τάξεων τοῦ Χριστεπώνυμου πληρώματος καὶ τοῦ θεολογικοῦ μας κόσμου.

Μακαριώτατε,

Ὁ ὁμιλῶν, δὶαν μέσα στὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης πρὶν ἀπὸ 10 χρόνια παρουσίαζε τὴν προσωπικότητα τοῦ Π. Τρεμπέλα κατὰ τὴν τελετὴ τῆς ἀναγορεύσεώς του σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα εἶχε πῆ, μεταξύ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους πτυχῶν καὶ πάντων τῶν σημείων τῆς ἀξιολογώτατης δράσεως τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ, ὅστις, λευκανθεὶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας, ἐξακολουθεῖ μετὰ νεανικοῦ παλμοῦ καὶ ἀγωνιστικοῦ φρονήματος νὰ καταρδεύῃ καὶ ζωογονῇ πολλοὺς

τομεῖς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Δὲν ὑπάρχει ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῆς πατρίδος μας, ἥτις νὰ μὴ ἔχη δεχθῆ ἐπίδρασιν πῖνα ἐκ τοῦ δυναμισμοῦ τῆς τιμωμένης προσωπικότητος, ἥτις εἶναι φορεὺς τοῦ νεοπατερικοῦ πνεύματος. Ἐὰν αἱ φάλαγγες τῶν χριστιανῶν φοιτητῶν καὶ ἐπιστημόνων ἔχουν καταστῆ πολυπληθεῖς· ἐὰν ὑπάρχουν σήμερον εἰδικὰ χριστιανικὰ βιβλιοπωλεῖα· ἐὰν καὶ παρ' ἡμῖν γίνηται λόγος περὶ βιβλικῆς καὶ λειτουργικῆς κινήσεως καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης περαιτέρω προωθήσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς· ἐὰν ἡ Ἐκκλησία μας ἔχη σήμερον πολλὰ ἐλπιδοφόρα στελέχη, ὡς καὶ πολλοὺς κληρικούς καὶ δὴ καὶ ἀρχιερεῖς, κοσμουμένους δι' ἀρτίας μορφώσεως· ἐὰν γενικῶς εἶναι αἰσθητὰ πάντα τὰ εὐόιωνα σημεῖα ταῦτα, τοῦτο συμβαίνει διότι ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἴτε ἡ ἔκδηλος καὶ ἄμεσος, εἴτε ἡ ἔμμεσος καὶ λανθάνουσα ἐπίδρασις τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλας».

Πραγματικὰ ἡ ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία του εἶναι μιὰ πολὺκρουνη πηγὴ, ποὺ ζωογονεῖ τὴν ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὸ μέλλον θὰ λάμπη ὡς ἓνας ἀπ' τοὺς κρῖκους τῆς χρυσῆς ἀλυσίδας τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους. Τὸ ἔργο του θὰ μνημονεύεται ὡς σταθμὸς τῆς νεοελληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ θεολογικῆς γραμματείας καὶ θὰ ἐπιβάλλη ὑποχρεώσεις σὲ ὄλους, ὅσοι σχετίσθηκαν πρὸς τὸν Τρεμπέλα εἴτε ὡς ὁμόσκηνοι καὶ ὁμοδιάδοχοι πνευματικοὶ ἀδελφοί, εἴτε ὡς ἀκροατὲς του, εἴτε ὡς ἀναγνώστες του, εἴτε ὡς μαθητὲς του, εἴτε ὡς συνάδελφοί του. Ἐὰν ὁ Τρεμπέλας μὲ ταπεινὴν καὶ δραματικὴν πολλὰς φορὲς πάλιν περιώριζε τὸ δυναμισμό του καὶ τὸν ὑπέτασσε στὸ ἀντικειμενικὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα, ἔχομε ὑποχρέωση ὅσοι ἤλθαμε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ μεγαλεῖο του ν' ἀξιοποιήσωμε τὸ μήνυμά του καὶ νὰ βλέπωμε στὸ ἔργο του τὴ λυδία λίθο τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος. Τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου νεκροῦ μᾶς διδάσκει, ὅτι εἶναι ἀπόκλιση ἀπ' τὸ γνήσιο ὀρθόδοξο πνεῦμα νὰ περιφρονοῦμε μερικὰ χρώματα τῆς οὐρανίας καὶ ἀχειροποίητου θεανθρωπίνης εἰκόνας τῆς Ὀρθοδοξίας ἢ μερικὲς ψηφίδες τοῦ θεοτεύκτου ψηφιδωτοῦ της, γιὰ τὴν ὡς Ὀρθοδοξίαν θεωροῦμε μόνο μερικὰ ἄλλα χρώματα τῆς ἴδιας εἰκόνας ἢ μόνο μερικὲς ἄλλες ψηφίδες τοῦ ἴδιου ψηφιδωτοῦ, ποὺ ἀρέσουν περισσότερο σὲ μᾶς καὶ ταιριάζουν περισσότερο στὸν ἰδικὸ μας ψυχολογικὸ τύπο. Τὸ πολὺπτυχο, πολυέδρο καὶ πολυδιάστατο ἔργο τοῦ Τρεμπέλα μᾶς ὑπενθυμίζει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγκέσωμε τὴν Ὀρθοδοξίαν πρὸς μερικὲς πτυχὲς τῆς μορφῆς της, οὔτε νὰ ἐξαφανίζωμε ἀπ' τὸ ὀπτικὸ μας πεδίο τὴ θέα τῆς ὀργανικῆς της ὁλότητος, ποὺ μόνη αὐτὴ ἐλευθερώνει ἀπ' τὴς παρωπίδες τῆς μονομερείας, ἀποκαλύπτει τὸν «καθολικὸν» καὶ «οἰκουμενικόν» της χαρακτήρα καὶ προφυλάσσει ἀπ' τὸ λυπηρὸ φαινόμενο νὰ σχιζώμε «τὸν ἄνωθεν ὑφαντὸν δι' ὄλου» ἄρραφο χιτῶνα της. Λοιπὸν ὁ Τρεμπέλας, ποὺ δὲν ἀνήκει σὲ μιὰ μερίδα, μὰ μὲ τὸν πλουραλισμὸ τοῦ δυναμισμοῦ του ξεπέρασε τὰ

πλαίσια οποιασδήποτε μερίδος και εκπροσωπεῖ ὀλόκληρη καὶ ἀκέραιη τὴν Ὁρθοδοξία ἅς γίνῃ σύμβολο ἐνότητος τῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ νεκρὸ σκῆνωμά του ἅς μᾶς παρακινήσῃ νὰ δώσωμε τὰ χέρια καὶ νὰ κατανοήσωμε «ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης», θέτοντας πάνω ἀπὸ ὅλα τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ὁποίας καὶ μόνο πρέπει νὰ πολιτευώμαστε καὶ νὰ ἐργαζώμαστε. Μόνο ἔτσι θὰ αἰσθητοποιηθῇ ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Τρεμπέλας μιλοῦσε ὡς τὴν τελευταία του πνοή. Ὡς ἐλπιδοφόρο προμήνυμα τῆς ἐνότητος αὐτῆς ἅς θεωρηθῇ ἡ σημερινὴ αὐτὴ

λειτουργικὴ σύναξη, στὴν ὁποία συνενώθηκαν ὅλες οἱ μερίδες καὶ κατευθύνσεις τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας μας!

Δίνοντας λοιπὸν τέτοιο νόημα στὴ μνήμη τοῦ μεγάλου νεκροῦ ἅς εὐχρηθοῦμε, ὁ Θεὸς νὰ τάξῃ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου καὶ συναδέλφου «ἐν σκηναῖς δικαίων» καὶ νὰ διατηρῇ τὴ μνήμη του αἰωνία. Γένοιτο!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Καθηγητοῦ κ. Κων/νου Μουρατίδου

Πολυσέβαστε καὶ περικλημένε Διδάσκαλε,

Αἱ χιλιάδες τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων κλίνουν ἐν ὀδύνῃ γόνυ καρδίας αὐτῶν πρὸ τῆς σεπιτοῦ σοφοῦ Σου καὶ ἐκφράζουν δι' ἐμοῦ ὡς Προέδρου τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων, τὴν βαθυτάτην ἐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν ἐν Τριᾷδι προσκνητὸν Θεόν, διότι Σὺ ἀνέδειξεν ἐν μέσῳ ἡμῶν μορφήν ἀληθῶς Πατερικὴν.

Πράγματι! Ὁ ἀοίδιμος Διδάσκαλος Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ Πρύτανης τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων καὶ ὁ πολυγραφώτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν ἐμπνευσμένων ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος συγγραμμάτων του ἐκάλυπεν ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπῆρξε πρὸ παντὸς ὁ ἀνανεωτὴς εἰς τὰς ἡμέρας μας τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας διὰ τῆς συνδέσεώς της μὲ τὴν θεόπνευστον Θεολογίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τῆς μόνης δηλαδὴ ἀληθοῦς Θεολογίας, ἡ ὁποία δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς χώρους τοῦ Σπουδαστηρίου, ἀλλὰ συνδέεται μὲ τὴν ζωὴν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας καὶ συνυφαίνεται μετ' αὐτῆς.

Διότι ἡ Θεολογία, ἡ ὁποία εἶναι ἀποκεκομμένη ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας κινδυνεύει νὰ ἐκπέσῃ εἰς δαιμονολογίαν καὶ ἀπὸ τὴν νὰ διακοπῇ τὸν ζῶντα Λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ διακηρύττῃ τὸν θάνατον τοῦ Θεοῦ, ὡς συνέβη εἰς τὰς ἡμέρας μας εἰς τὴν Δύσιν.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σεπιτοῦ Διδασκάλου συνεδέθη ἁρμονικῶς ἡ ἐπιστήμη μὲ τὴν ζωὴν, καὶ ἡ ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου μὲ τὸν Ἀμβωνα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ ἁρμονικὴ αὕτη σύνδεσις ἐπυλογήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῆς Ἐκκλησίας Δομήτορος καὶ ἔφερε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.

Βιῶν ὁ ἴδιος βαθύτατα τὸ σιαυρικὸν πάθος τοῦ Κυρίου προσέφερε δλοκαύτωμα τὴν ζωὴν του διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν στανθρώπων του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάμπρυνε διὰ τῆς ὑπερόχου προσωπικότητός του τόσον τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν, ὅσον καὶ τοὺς Ἀμβωνας τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἡ φωνὴ του, ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν ἀντλούμενων ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἀπετέλει τὸ ἐγχετήριον σάλπισμα διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἀναγέννησιν καὶ ἀπολύτρωσιν μυριάδων πιστῶν.

Τὸ κήρυγμα τοῦ πολιοῦ Διδασκάλου συμπυκνῶται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἐγχεῖται ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστὸς» (Ἐφεσ. 5, 14).

Ὁ ἀείμνητος Διδάσκαλος παραλλήλως πρὸς τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῆς καταλλαγῆς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ Θεοῦ προσέφερε ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν προάσπισιν τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἐσταυρωμένου Θεοῦ τῆς Ἀγάπης.

Ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη πνευματικὴ ἔπαλξις τῆς Ἐκκλησίας μας, πρὸ τῆς ὁποίας συνετριβότο τὰ καταχθόνια σχέδια τῶν χιλιαστῶν, τῶν ὑλιστῶν, τῶν μασσόνων, τῶν ὀπαδῶν τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀντιχριστιανικῶν καὶ ἀντελληνικῶν δυνάμεων.

Ὁ ὀμιλῶν κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν αἰσθάνεται ἐπιτακτικὸν χρέος ἐγνωμοσύνης νὰ καταθέσῃ ἐν μέσῳ τῆς πενθοῦσης Ἐκκλησίας καὶ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν. Ὅτι δηλαδὴ μετὰ τῶν μυριάδων, οἱ ὁποῖοι εὐηργετήθησαν ὑπὸ τοῦ πολιοῦ Διδασκάλου ὑπῆρξεν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἀληθιμότητα μόνον εἰς τὴν μνήμην του, ἰδίᾳ τὰ πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ἐμπνευσμένα κηρύγματά του πρῶτῶν καὶ ἀπογευματινὰ εἰς τὴν Ἀγίαν Τριᾶδα Πειραιῶς καὶ τὰ ὁποῖα ἔσχον τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε νὰ κατευθύνουν ἀποφασιστικῶς τὰ βήματά του μετὰ τὴν σπουδὴν τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν ἱεράν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθῇ κατ' ἀξίαν κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν, ἡ πολυχιθὴς καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀνεκτιμήτος προσφορά τοῦ ἀοιδίμου Καθηγητοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Θεολογίαν καὶ τὸ Ἔθνος, προσφορά, ἥτις τὸν κατὰσσει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους.

Ἡ Πανελληνίος Ἐνωσις Θεολόγων ἐπιφυλάσσει

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Ο ΠΑΤΕΡΙΚΟΣ

Πρόσφατον εἶναι τὸ πένθος τὸ ὁποῖον συνέχει σύμ-παντα τὸν θεολογικὸν κόσμον ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς εἰς Κύριον ἐκδη-μίας μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλύτερων μορφῶν τῆς συγχρό-νου θεολογικῆς ἐπιστήμης, τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα.

Εἶναι λίαν ἐνωρίς διὰ τὰ ἐκτιμηθῆ δεόντως ἡ με-γάλη αὐτῆ μορφή, ἡ ὁποία ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἔμεσου-ράνει εἰς τὸ στερέωμα τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Ὁρ-θῶς παρετήρηθη ὅτι ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας εἰργά-σθη εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς Θεολογίας. Ἀ-παιτεῖται ὡς ἐκ τούτου «κάλαιμος γραμματέως δευγρά-φου», ἵνα ἐκτιμηθῆ δεόντως ἡ ἀνεκτίμητος ὄντως προσ-φορὰ αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν κατέχει ὁ γράφων τὸ πα-ρὸν σημεῖωμα. Ἐνταῦθα θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ὑπογραμι-μίσωμεν, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, ἕν πιστεύομεν χαρακτηρι-στικὸν σημεῖον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ μεταστάγτος, τὸ ἀνα-φερόμενον εἰς τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀπέδωσεν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν ἐθεώρει τὰ συγ-γράμματα τῶν Πατέρων ὡς μνημεῖα, ἔστω καὶ ἀξιοθαύ-μαστα, τοῦ παρελθόντος, ἀλλ' ὡς πηγὴν ρέουσας ὕδωρ ζῶν. Καίτοι ἦτο κάτοχος ὅσον ὀλίγοι τῆς πατρολογι-κῆς ἐπιστήμης καὶ εἶχε διδάξει αὐτὴν ἐν τῷ Πανεπιστη-μίῳ, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητος του ὡς καθηγητοῦ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας ὑποχρεω-μένος νὰ ἐπιδοθῆ εἰς εἰδικὰς πατρολογικὰς ἐρεῦνας, πάντοτε ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς Πατέρας ὡς εἰς πνευματι-

κοὺς θησαυροὺς καὶ ἤντλει ἀπὸ αὐτοὺς «καινὰ καὶ πα-λαιὰ». Εἰς τὰς ἑκατοντάδας τῶν συγγραμμάτων του ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχει τὸ «γράμμα» ἀλλὰ καὶ τὸ «πνεῦμα» τῶν Πατέρων ἢ ἀκριθέστερον τὸ ὅλον ἔργον αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἔκφρασις τοῦ μηνύματος τῆς σωτηρίας διὰ τῆς γλώσσης τῶν Πατέρων.

Ἐπάρχουν ὁμοῦ καὶ περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας εἰ-δικῶς ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τῶν Πατέρων. Ὅταν ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ «Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Να-ζαρέτ», ἀξιολογώτατης μελέτης ἀπολογητικοῦ χαρα-κτῆρος, εἶχε κατηγορηθῆ ὅτι ἐποιεῖτο διάκρισιν μετα-ξὺ τῆς ἀγιότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπείρου ἀγιότητος αὐτοῦ, ὡς Θεοῦ, ἀνέτρεξεν εἰς τοὺς Πατέρας διὰ τὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ διάκρισις αὐτῆ ὀρθοδόξως ἐγένετο. Καὶ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον Ἰσόμνημα αὐτοῦ. Συνέταξε καὶ εἰδικὴν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἠθικὴ τελειό-της τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον» (Ἀθήναι 1930). Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ ἐὰν ἐλέγομεν ὅτι εἰς τὴν ἐκ πεν-τήκοντα σελίδων ἀποτελουμένην μελέτην ταύτην ἐναρ-μονίζονται κατ' ἄριστον τρόπον αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μ. Ἀθανασίου, τοῦ Μ. Βα-σιλείου, τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, τοῦ Ἀγ. Κυρίλλου Ἀλε-ξανδρείας, τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ἄλ-λων. Οἱ ὡς ἄνω Πατέρες οὐδὲν ἄλλο πράττουσι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπεξηγοῦν τὴν σχετικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος διδασκα-λίαν τῆς Ἀγ. Γραφῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ

ται νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ δύναμιν τὸ χρέος αὐτό, Θεοῦ θέλοντος, εἰς κατάλληλον εὐκαιρίαν.

Καὶ τώρα πὸν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ ὀδυνηροῦ ἀπο-χαιρετισμοῦ, δέξου καὶ πάλιν πολυσέβαστε καὶ περι-λημμένε Διδάσκαλε τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθυτάτης εὐ-γνωμοσύνης τῶν ἀναριθμητῶν μαθητῶν Σου, οἱ ὁ-ποιοὶ μὲ τὰ δλέμματα ἐστραμμένα πρὸς τὸν τῆς πί-στεως Ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν ψιθυρίζουσι τοὺς στίχους τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Γκιάλα:

«Πέραν τώρα Γέροντα σὶδ φῶς,
Ζῆσε τὴ χαρὰ τοῦ Παραδείσου,
Πλούσιος πὸν σὲ πρόσμενε ὁ μισθός,
Ὅλη τούτη ἡ δόξα εἶναι δική Σου!».

Ναί! Ὅλη τούτη ἡ δόξα, τὴν ὁποίαν συνέθεσε τὸ ὀλοκαύτωμα μιᾶς αἰωνοβίου ζωῆς γεμάτης ἀπὸ ἀδιακόπους ἀγῶνας, ἀπὸ ἀναριθμητοὺς ἀγρυπνίας, ἀπὸ ὀδυνηρὰς θυσίας, ἀπὸ πόνο καὶ θλίψι, ἀπὸ ἐπι-δα καὶ ἀγάπη, ἀπὸ μετάνοια καὶ ἀγιότητα.

Τὸ ὀλοκαύτωμα μιᾶς αἰωνοβίου ζωῆς πὸν συν-θέτει τὴν πολύτιμον καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀνεκτίμητον ἀνθο-δέσμη τῶν καρπῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν ὁποίαν πορεύεται ὁ πολὺς Γέροντας νὰ τὴν προσφέ-ρη πρὸς Ἐκεῖνον ἐκ τοῦ Ὁποῖου προέρχεται πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἐπαναλαμβά-νων τοὺς λόγους τῆς Θείας Μυσταγωγίας: Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν...

Εἰς τὴν μακαρίαν αὐτὴν τελετὴν συμπαρίσταται ἐν εὐγνωμοσύνῃ νοερώς ἢ ἐν Ἑλλάδι στρατευομένη Ἐκκλησία, διότι ἐδώρησεν εἰς αὐτὴν τὸν πολυσέβα-σιον καὶ περιλημμένον Διδάσκαλον τοῦ Γένους Πανα-γιώτην Τρεμπέλαν μετὰ τοῦ ὁποῖου καὶ ἀναπέμπει τὸν ὕμνον καὶ τὴν δοξολογίαν πρὸς τὴν Παναγίαν Τριάδα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦ-μα, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μόνον ἀνήκει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀ-μήν!

ΚΩΝ)ΝΟΣ Δ. ΜΟΥΡΑΤΙΑΝΣ
Καθηγητῆς Παν)μίου Ἀθηνῶν

μὲν ἀπειρος Θεὸς ἢ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς Θεὸς «ἀπειραστός ἐστι κακῶν» (Ἰακ. α' 13), ὁ Κύριος ὁμοῦς ὡς ἄνθρωπος ἐπειράσθη (Πρβλ. Ματθ. δ' 10. Μάρκ. α' 13. Λουκ. δ' 2). Ὡσαύτως ποιοῦνται διάκρισιν μεταξὺ τῆς ἀπείρου ἀγιότητος καὶ τελειότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ, τῆς μὴ ἐπιδεχομένης προκοπῆς καὶ πρόδοον ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνθρώπου, ὅστις «προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώπων» (Λουκ. 6' 52). Ἐπίσης οὗτοι τονίζουσι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸς εἶναι χορηγὸς τοῦ ἁγιασμοῦ, ἐνῶ ὡς ἄνθρωπος ἀγιάζεται. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξεν ἢ «ἀπαρχή» διὰ τῆς ὁποίας ἡγιάσθη καὶ τὸ ὅλον φύραμα.

Ἡ αὐτὴ δαφιλῆς χρῆσις πατερικῶν χωρίων γίνεται καὶ εἰς ἑτέραν μελέτην τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς» (Ἀθήναι 1938). Ἐν προλόγῳ σημειοῦται ὅτι κατεβλήθη ἰδιαιτέρα φροντίς «ὅπως ἐκτεθῇ ἡ ὁρθόδοξος ἐκδοχή, ὡς αὕτη συνάγεται ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων». Ἡ πληθὺς τῶν χωρίων οὐδόλως δίδει συμπλημματικὴν μορφήν εἰς τὸ ἔργον, διότι ὁ συγγραφεὺς εἰς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ συγγράμματά του, ἐμφανίζεται ἀκόσμος οὐ μόνον τῆς ἐλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς σπουδαιότερας διεθνούς διδασκαλίας, γνωρίζει καλῶς τὴν περὶ τὸ θέμα προβληματικὴν ἔχει δὲ τὴν ἰκανότητα νὰ ἐκφράξῃ τὰς ιδέας του κατὰ γλαφυρὸν καὶ πρωτότυπον τρόπον.

Μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπαριθμήσωμεν μίαν πρὸς μίαν τὰς μελέτας τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐν αὐταῖς ἀξιοποιήσιν τοῦ πλουσίου πατερικοῦ θησαυροῦ περιοριζόμεθα εἰς δύο κυρίως ἔργα. Εἰς τὰ Ἰπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ εἰς τὴν Δογματικὴν.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπεμνημάτισε πάντα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης πλὴν τῆς Ἀποκαλύψεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν εἰδικὴν μελέτην ὁ διαπρεπῆς καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Παναγιώτης Μπρασιωῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου» (Ἐν Ἀθήναις 1950). Βεβαίως εἰς τὴν δίτομον ἔρμηνειαν του εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἢ ὁποία ἐδημοσιεύθη εἰς ἐπανειλημένους ἐκδόσεις, περιλαμβάνεται καὶ τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὡσαύτως ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπεμνημάτισε καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸν Ἰώβ, τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων καὶ τὸν Ἡσαΐαν ἔγραψε δὲ καὶ ἔρμηνειαν μετὰ σχολίων εἰς τὰ βιβλία τῆς Ρούθ καὶ τοῦ Ἰωνᾶ. Ἐπίσης εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῶν ὑπὸ τῶν Ἡρ. Παπαδημητρίου καὶ Ν. Βασιλειάδου συνταχθέντων Ἰπομνημάτων εἰς τὰς Παροιμίας καὶ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν. Δὲν πρέπει ὁμοῦς νὰ παραλειφθῇ καὶ ἡ ἔρμηνειαν αὐτοῦ εἰς τὸ Ψαλτήριον, ἢ ὁποία παρὰ τὸν πρακτικὸν αὐτῆς χαρακτήρα περιέχει οὐ μόνον ἐνημερωτικὴν δι' ἕκαστον Ψαλμὸν εἰσαγωγὴν, ἀλλὰ καὶ γενικὴν εἰσαγωγὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἐμφαίνεται ἡ οἰκειότης τοῦ συγγραφέως πρὸς τοὺς Πατέρας.

Ὁμιλοῦντες ἀναλυτικώτερον περὶ τῶν Ἰπομνημάτων τοῦ Π. Τρεμπέλα εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ση-

μειοῦμεν ὅτι ὁ πρῶτος τόμος ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1937. Εἰς τὰ Προλεγόμενα ἐκτίθεται ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἔργου. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὴν σύνταξιν ἐνδὸς «καθ' αὐτὸ φιλολογικὸ ἢ κριτικὸ ἢ αὐστηρῶς θεολογικὸ Ἰπομνήματος, παρ' ὅτι βεβαίως δὲν ἀπουσιάζουσι ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις γλωσσικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ θεολογικοῦ περιεχομένου». Ἡθέλησεν οὗτος δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ δημοσιευθέντων Ἰπομνημάτων του νὰ δώσῃ μίαν «ἐρμηνείαν ἔγκυρον καὶ αὐθεντικὴν ἐνσωματοῦσαν πιστῶς τὴν ἔρμηνευτικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ὀφείλεται καὶ «ἡ δαφιλῆς παράθεσις τῶν ἔρμηνειῶν τῶν Πατέρων» ἢ προσδίδουσα εἰς τὰ Ἰπομνήματα «μορφὴν ἔρμηνευτικῆς Σειράς». Βεβαίως δὲν παραλείπεται ἢ παράθεσις γνωμῶν καὶ νεωτέρων ἔρμηνευτῶν, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ συντάκτου τοῦ Ἰπομνήματος. Ἄλλ' ὡς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ «δὲν θὰ κατήντα τις εἰς ὑπερβολὴν, ἐὰν ὑπεστήριζεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει νεωτέρα ἔρμηνειαν χωρίου τινὸς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ἐπιχροτηθεῖσα ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἔρμηνευτῶν ὡς εὐστόχως ἀποδίδουσα τὸ νόημα αὐτοῦ, ἢ ὁποία νὰ μὴ ἔχη ἐξενεχθῇ ἐν χρόνους προτέροις ὑπὸ τινος τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς μεμαρτυρημένη γνώμη αὐτοῦ, ἀγνοηθεῖσα δὲ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν πολλῶν».

Ὁ Π. Τρεμπέλας προσεπάθησεν ἐπιμελῶς νὰ συλλέξῃ εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας μελέτης εἴτε διὰ τῆς χρήσεως Ἰπομνημάτων τῶν νεωτέρων «πᾶν τὸ ἔρμηνευτικὸν ὑλικὸν τὸ ἀποθησαυρισθὲν ὑπὸ τῶν Πατέρων», ὥστε νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει, εἰ δυνατόν, «ὀλόκληρον τὸν εἰς ἡμᾶς περισηθῆντα θησαυρὸν τούτων» καὶ ἐν πλήρει γνώσει τοῦτο νὰ ἐκλέγῃ τὴν ἐκάστοτε εὐστοχωτέραν ἔρμηνειαν. Πλὴν τῶν ἔρμηνειῶν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Θεοδορητοῦ καὶ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ τὰς διαφόρους πατερικὰς Σειράς (Catenaes), εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουσι πατερικὰ ἀποσπάσματα, καὶ μεταξὺ τούτων τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενίου φερομένην. Ταύτην θεωρεῖ ὡς τὴν παλαιότεραν πασῶν δεδομένην ὅτι συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ἐποψὴν τοῦ K. Staab ταυτίζει τὸν σεβηριανίζοντα Οἰκουμένιον, τὸν ζήσαντα τὸν ΣΤ' μ.Χ. αἰ. καὶ συντάξαντα τὸ Ἰπομνήμα εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν πρὸς τὸν συγγραφέα τῶν Ἰπομνημάτων εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολάς. (Περὶ τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο θέμα ἰδὲ καὶ τὸ ἄρθρον ἡμῶν «Οἰκουμένιος» ἐν τῇ Θερησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τ. 9 σσ. 876 - 878. Ἰδὲ καὶ B. Altaner - A. Stuiber, Patrologie, 7e Aufl., Freiburg 1966 σ. 517 ἐνθα θεωροῦνται ὡς προσερχόμενα ἐκ τοῦ Οἰκουμενίου μόνον τὰ σχόλια τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς εἰς τὸν Ἀπ. Παῦλον ὀμιλίας τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου). Ὡσαύτως χρησιμοποιοῖ τὰς Σειράς τῶν Θεοφυλάκτου καὶ Εὐθυμίου Ζιγαβηγοῦ, γραφείσας τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' μ.Χ. αἰῶνος, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦς παραθέτουσι ἀνωνύμως τοὺς ἐρανισμοὺς αὐτῶν. Συγκρίνων τὰς ἔρμηνειας αὐτῶν πρὸς τὰς τοῦ Χρυσοστόμου καὶ καταπολεμῶν τὴν γνώμην ὅτι οὗτοι ἀντιγράφουσι τὸν Ἀγ. Ἰωάννην, διακρίνει οὐ μόνον πρωτοτυπίαν τινα διὰ τῆς τροποποιήσεως ἢ συντήσεως τμημάτων τινῶν ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτησίαν διὰ τῆς προτιμῆ-

σεως ὑπ' αὐτῶν ἐνίοτε ἐρμηνειῶν ἄλλων Πατέρων. Συγχρόνως ἐκτιμᾷ τὴν συντομίαν καὶ σαφήνειαν τῶν ἐρμηνειῶν αὐτῶν.

Εἰς τὰ Ὑπομνήματα χρησιμοποιοῦνται καὶ ἕτεροι πολὺ παλαιαὶ Σειραὶ ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ *J. A. Cramer* μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1840 καὶ 1844 δημοσιευθεῖσα (*Catena Graecorum Patrum in Novum Testamentum*). Ὡσαύτως χρησιμοποιεῖται ἡ *Nova Patrum Bibliotheca*, ἡ ὑπὸ τοῦ *Angelo Mai* ἐκδοθεῖσα (1844 - 1854) καὶ ἕτεροι νεώτεροι ἐκδόσεις, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ Ὑπομνήματος εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ υπογραμμισθῆ εἶναι ὅτι ὁ συντάκτης αὐτῶν δὲν ἠρέσθη εἰς τὰς ἐκ τῶν διαφορῶν Σειρῶν ληφθείσας ἐρμηνείας τῶν Πατέρων. Ἐμελέτησεν ὁ ἴδιος τοὺς καὶ περιουτέλεξε τὰς εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν ἐγκατεσπαρμένους ἐρμηνείας. Εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶν Ὑπομνημάτων του ἀναγράφει τοὺς συγγραφεῖς, τὸν ἀριθμὸν τῶν παραθέσεων ἀλλὰ καὶ τὰ ἐρμηνευόμενα ὑπὸ ἐκάστου συγγραφῆς χωρῖα. Πλὴν τῶν δύο Ἀλεξανδρινῶν Κλήμεντος καὶ Ὀριγέ- νους παρατίθενται αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν μεγάλων Πατέρων τοῦ Δ' αἰῶνος Ἀθανασίου, Βασιλείου, τῶν δύο Γρηγορίων Ναζιανζηνοῦ καὶ Νύσσης, τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου κ.ἀ. Βεβαίως πρὸ πάντων ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Σημειωτέον ὅτι ἡ εἰς τινα ὑπομνηματιζόμενα διδύλια τῆς Καινῆς Διαθήκης παράλειψις παραπομπῶν εἰς αὐτὸν καὶ τινὰς ἀκόμη συγγραφεῖς ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν γίνεται ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄνευ σοβαρῶν διακοπῶν (Ἰδὲ Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ἔκδ. Β', Ἀθῆναι 1958, σ. 21).

Μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ὁ *Π. Τρεμπέλας* περι- συνέλεξε τὸ εἰς τὰ διάφορα συγγράμματα τῶν Πατέρων ἐγκατεσπαρμένον ἐρμηνευτικὸν ὕλικόν. Ἐνδεικτικῶς σημειοῦμεν ὅτι προκειμένου περὶ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔχομεν Ὀμιλίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περι- συνέλεξε ἀντιστοίχως 27 καὶ 101 χωρῖα. Εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶν σχετικῶν Ὑπομνημάτων παρατίθενται καὶ τὰ ἐξ ὧν ἐλήφθησαν ἔργα διδεται δὲ καὶ ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν σχετικὴν ἐκδοσιν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου θὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι δὲν ἐξετίμα τοῦτον μόνον ὡς ἐρμηνευτὴν, οὔτε μόνον διὰ τὸ ρητορικόν του τάλαντον καὶ τὰ λοιπὰ προσόντα αὐτοῦ ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δογματικὴν αὐτοῦ ἀκρίθειαν.

Ἡ μελέτη τῆς πατερικῆς παραδόσεως ἔδιδε τὴν δυνατότητα εἰς τὸν *Π. Τρεμπέλα* νὰ ἀνευρίσκη πάντοτε τὸ ἀληθὲς νόημα τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τὸ ὁποῖον συχνὰ κρύπτεται ὑπὸ τὸ γράμμα αὐτῆς. Οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ διβλίου τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων αἱ πατερικαὶ ἐρμηνεῖαι ἰδίᾳ τῶν Ὀριγέ- νους καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἔδωσαν εἰς τὸν συγγραφεῖα τὴν δυνατότητα νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν μουσικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶχε παραθεωρηθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς νεωτέρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λογοτεχνικὰς ἐκδόσεις αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν Ὑπομνημάτων τὸ δευτέρον μέγα ἔργον τοῦ *Π. Τρεμπέλα*, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποδεικνύεται τὸ πόσον εἶχεν οὗτος μελετήσει τοὺς Πατέρας καὶ εἶχεν ἐμβαθύνει εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἶναι ἡ τρίτος Δογματικὴ αὐτοῦ (Ἀθῆναι 1959 - 1961), ἡ ὁποία μάλιστα ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ *Pierre Dumont* εἰς τὴν σειρὰν *Textes et Études Théologiques* τῶν ἐκδόσεων τῆς μονῆς Chevetogne (1966 - 1968). Ὡς παρατηρεῖ ὁ καρδινάλιος *Bea* ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν μεταφραστὴν τοῦ ἔργου, ἡ ὁποία καὶ δημοσιεύεται ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου τόμου, ὅπισθεν τῆς Δογματικῆς ὑπάρχει ἡ πείρα καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου, ἀφιερωμένης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἔργου διαδλέπει τις τὸ ταπεινὸν φρόνημα τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν σύνταξιν τοιοῦτου ἔργου καὶ τὴν καταβολὴν τοσούτων κόπων διστάζει νὰ φέρῃ τοῦτο εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Καὶ ἐὰν ἐν τέλει ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκδοσιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ προσφέρῃ καὶ τὸν δογματικὸν πλοῦτον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως οἱ ἐρμηνευτικοὶ θησαυροὶ τῶν Πατέρων ἐπιμελῶς περισυλλεγόντες εἰς τὰ Ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ μάλιστα τὴν Καινὴν Διαθήκην συμπληροῦνται διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν δογματικῶν θησαυρῶν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τῆς Δογματικῆς τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου. Ὅτι οὗτος προσέφερε πλουσίως τὸν πατερικὸν θησαυρὸν ἐκτεινόμενος «εἰς μακρὰς καὶ συνεχεῖς παραθέσεις οὐχὶ σπανίως αὐτοὺς τοὺς Πατέρας διὰ τῶν ἰδίων λόγων» ἀφίνων νὰ ἐκθέτουν τὸ δόγμα. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐκθεσις τοῦ δόγματος γίνεται κατὰ συστηματικὸν τρόπον, μὲ ἀκρίθειαν καὶ σαφήνειαν ἀξιοθαύμαστον ἀλλὰ καὶ μὲ γλαφυρότητα ὑπενθυμίζουσαν τὸν μέγαν ὑπηρετὴν τοῦ ἁμῶνος καὶ διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ρητορικῆς.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ σημειώσωμεν εἶναι ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀφιερώνει μόνον εἰδικὰς παραγράφους εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια τῆς Δογματικῆς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς παραγράφους ἐμπλουτίζει διὰ τῶν σχετικῶν γνωμῶν τῶν Πατέρων, ἀνευρίσκων πάντοτε τὰ κατάλληλα χωρῖα. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ὁ ἴδιος ἠγάπα τοὺς Πατέρας καὶ ἔζη εἰς τὸ κλίμα αὐτῶν ἠδύνατο καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου δὲν χρησιμοποιεῖ κατὰ γράμμα αὐτοὺς νὰ διδῆ λύσεις εἰς ἐπὶ μέρους θέματα σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Μία τοιαύτη ὀρθὴ λύσις εἶναι π.χ. ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ κινῆται ἡ κριτικὴ προκειμένου περὶ τῶν θεοπνεύστων διβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Δογματικὴ τὸμ. Α', Ἀθῆναι 1959, σ. 26). Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ χρῆσις παραδειγμάτων καὶ εἰκόνων ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου πρὸς σαφεστέραν κατανοήσιν βαθυτέρων ἀληθειῶν, ἡ ὁποία εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸν τρόπον πὸν ἠκολούθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν των τῶν ὁ Κύριος, ὅσον καὶ οἱ ἱεροὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. Οὕτω προκειμένου περὶ τῆς διὰ λόγους παιδαγωγ-

γικούς οικονομηθείσης υπό του Θεού θαυμασίας και προοδευτικής πορείας τής Ἀποκαλύψεως χρησιμοποιείται ἡ εἰκὼν τοῦ ἡλίου λάμποντος ἄλλοτε μὲν ὀλιγώτερον καὶ ἄλλοτε περισσότερον ὡς καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ φέρει ἐν ἑαυτῇ δυνάμει πᾶσαν τὴν τελειότητα, τὴν ὁποῖαν ὅμως μετὰ τὴν πλήρη ἐξέλιξιν αὐτοῦ θὰ παρουσιάσῃ καὶ ἐνεργεία (ἔνθ' ἄν. σ. 115). Οἱ Πατέρες κατ' αὐτὸν εἶναι συνεχισταὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ γενικώτερον τῆς παραδόσεως τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἐπομένως ὅταν ἐνίοτε ἐξετάξῃ εἰς ἰδιαιτέρας παραγράφους τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, τοῦτο τὸ πράττει καθαρώς διὰ λόγους συστηματικούς, δεδομένου ὅτι μεταξὺ αὐτῶν οὐδεμίαν διαφωνίαν ὑπάρχει. Ὡς δὲ ἐπιγραμματικῶς παρατηρεῖ «ἡ Γραφή χρῆζει αὐθεντικῆς ἐρμηνείας, τὴν ὁποῖαν εὐρίσκει τις εἰς τὰς συγγραφὰς τῶν μακαρίων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων τῶν ἐν αἷς ἐνεσωματώθη ἡ Παράδοσις...» (ἔνθ' ἄν. σ. 132).

Ἐξ ἄλλου αὐτοὶ οἱ Πατέρες τονίζουν τὴν σημασίαν τῆς παραδόσεως. Ἀπευθυνόμενος ὁ Μ. Ἀθανάσιος πρὸς τοὺς ἀρνούμενους τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα παρατηρεῖ «Ἰδοὺ ἡμεῖς μὲν ἐκ Πατέρων εἰς Πατέρας διαθεσθέντες τὴν τῶν πατέρων διάνοιαν ἀποδεικνύομεν» (Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου § 27. BEH 31, 168). Τὸ χωρίον τοῦτο τὸ ὁποῖον παρατίθεται τόσο εἰς τὸν Α' ὅσον καὶ εἰς τὸν Β' τόμον τῆς Δογματικῆς (σ. 135 καὶ 60 ἀντιστοίχως) ἀποδεικνύει μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, ἡ ὁποία ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ ἐκάστην νέαν θεωρίαν διὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ μετ' ὀλίγον, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μόνον ὅτι ἦτο δεδοκιμασμένον ἀπὸ τὸν χρόνον εἶχε τὰ ἐχέγγυα τῆς ἀληθείας. Τοῦτο ἐξ ἄλλου φανερῶνει καὶ ἡ προσπάθεια τῶν αἱρετικῶν ὅπως στηρίζουν τὰς ἐτεροδιδασκαλίας των εἰς τὴν Ἀγ. Γραφήν καὶ τὴν Παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Πατέρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ Ε' ἰδία αἰῶνος καὶ μετέπειτα ἐπικαλοῦνται τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων ὡς ἔγκυρον πηγὴν αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως (Ἰδὲ ἐν τῇ Δογματικῇ τόμ. Α' ... ἔνθ' ἄν. σ. 137 - 138, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ὡς ὁ πρῶτος παρουσιάσας συλλογὴν πατερικῶν παραθέσεων ἀναγνωσθεῖσαν εἰς τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου).

Ἐὰν ἐν τῇ ἔργῳ παρασιωπῶνται ἐνίοτε παρεκκλίσεις τινῶν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐκ τοῦ δόγματος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐρευνᾶται ἐν αὐτῷ συστηματικῶς ἡ διδασκαλία ἐκάστου Πατρὸς καὶ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως. Χωρὶς π.χ. νὰ ἀρνήται τὰς πλάνας τοῦ Ὠριγένους εὐρίσκει τὰ θετικὰ στοιχεῖα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ ἐντάσσει ἐπιτυχῶς ταῦτα εἰς τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πρὸς τοὺς Πατέρας ἀγάπη τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα καὶ ἡ προσπάθειά του ὅπως ἀκολουθῇ πιστῶς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν γίνεται φανερά καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὄρων «Πατέρες», «κατὰ τοὺς Πατέρας», «ὑπὸ τῶν Πατέρων» κ.λπ.

Δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὸ παρὸν σημείωμα νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς λεπτομερείας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συχνότητα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τῶν διαφόρων ἔργων τῶν χρησιμοποιοθηέντων χωρίων κ.λπ. Σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ χρῆσις ἐνίοτε ἀμφιβαλλομένων ἔργων οὐδόλως παραδράπτει τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐκφραζομένων δεδομένου ὅτι καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα χωρία δὲν ἀφίστανται τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ἐξ ἄλλου ὅτι περὶ τῆς γνησιότητος τοῦτου συχνὰ ἀμφιταλαντεύεται ἡ πατρολογικὴ ἐπιστήμη. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τοὺς δύο «Κατὰ Ἀπολλινάριον» λόγους τοὺς ἀποδιδόμενους εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον, τῶν ὁποίων συχνὰ γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Δογματικῇ. Παρ' ὅτι ὑπὸ πολλῶν ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης, νεώτεροι ἐρευνῶνται μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν μὴ ὀρθοδόξων ἀποδέχονται τὴν γνησιότητα αὐτῶν.

Τέλος πρέπει νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν παρατηρούμενην ἀκρίθειαν εἰς τὰς παραπομπὰς. Ἡ συνεχῆς παράθεσις αὐτῶν δηλ. ἡ ἀποφυγὴ δι' ἕκαστον χωρίον εἰδικῆς παραπομπῆς γίνεται μόνον χάριν συντομίας. Σημειωτέον ὅτι εὐκόλως δύναται νὰ ἀνεύρη ὁ ἀναγνώστης ἕκαστον πατερικὸν χωρίον, δεδομένου ὅτι διὰ μὲν τοὺς ἀρχαιότερους Πατέρας δίδεται ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην τῶν Ἑλλήνων Πατέρων» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Ἀθήναι 1956 ἐξ.) — εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι παρ' ὅτι ὀλίγοι μόνον τόμοι εἶχον ἐκδοθῆ ὁ Π. Τρεμπέλας χρησιμοποιοεῖ τὴν Σειρὰν αὐτὴν οὐ μόνον διότι ἀποτελεῖ ἕκδοσιν τοῦ ἐπιτελικοῦ ὄργανοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ διότι δίδει πάντοτε δι' ἕκαστον ἔργον τῶν Πατέρων τὸ καλύτερον προσιτὸν εἰς ἡμᾶς κείμενον — διὰ δὲ τοὺς ὑπολοίπους εἰς τὴν ἕκδοσιν τοῦ J. - P. Migne καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Σειρὰν ἀντιστοίχως διὰ τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς.

Ἡ ἐπιτυχῆς χρῆσις τῶν χωρίων τῶν Πατέρων, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ παραβληθῶν πρὸς πολυτίμους ψηφίδας ἐπιμελῶς συνλεγμένας καὶ ὀρθῶς ἐντεταγμένας, ὥστε νὰ ἀπαρτισθῆ ἄριστον μωσαϊκόν, καθιστᾷ τὸ τρίτομον τοῦτο ἔργον ὄντως πολύτιμον.

Κλείοντες τὸ παρὸν σύντομον σημείωμα πιστεύομεν ὅτι ἔστω καὶ κατὰ ἀτελεῖ τρόπον ἀπεδώσαμεν ὀφειλόμενον χρέος πρὸς τὸν μέγα σκαπανέα τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ ἀείμνηστον διδάσκαλον ἡμῶν, τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν. Ἀσφαλῶς τὸ παράδειγμα αὐτοῦ θὰ ἐμπνέῃ πάντοτε τοὺς τὴν ἱεράν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας ὑπηρετοῦντας καὶ θὰ δεικνύῃ ὅτι ἡ μόνη ὀρθὴ ὁδὸς πρὸς ἐμβάθυνσιν εἰς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως εἶναι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποῖαν ἐχάραξαν οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑΣ

Ἐντ. Ὑφηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ΕΝΑΣ ΣΕΜΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΜΑΧΗΤΗΣ ΕΦΥΓΕ...*

Ο προεκλογικός πυρετός δεν επέτρεψε ένα γεγονός να τονισθεί όσο έπρεπε και να πάρη τή δημοσιότητα που άξιζε. Πρόκειται για τὸ θάνατο τοῦ καθηγητῆ τῆς Θεολογίας Παναγιώτη Τρεμπέλα που κηδεύτηκε τὸ Σάββατο, τὴν παραμονὴ τῶν ἐκλογῶν. Ὁ αείμνηστος καθηγητῆς, που συμπλήρωσε ἕνα σχεδὸν αἰῶνα ζωῆς, δούλεψε συνεχῶς ἐπὶ ὀκτὼ δεκαετηρίδες τὰ θεολογικὰ γράμματα, ὅσο κανεὶς ἄλλος.

Ἡ ἐπιστημονικὴ του προσωπικότης, ἔχαιρε τοὺς κύρους ὄχι μόνον τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ἐπὶ σειρά ἀετῶν δίδασκε στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν πρακτικὴ Θεολογία, χωρὶς νὰ ἀρνήται, ὅταν ὑπῆρχε κενό, νὰ διδάξη καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο μάθημα, ἄλλου κλάδου τῆς ἱεραῆς ἐπιστήμης, γιατί για ὅλα ἦταν ἕτοιμος καὶ ὅλα τὰ γνώριζε. Καὶ τὰ γνώριζε καλὰ γιατί δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο στὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸ νὰ διαδίδῃ, νὰ γράφῃ, νὰ διδάσκῃ. Καὶ τί δὲν ἔγραψε.

Ἐρμηνευτικά, δογματικά, ἱστορικά, θέματα ρητορικῆς, κατηχητικῆς καὶ τόσα ἄλλα.

Ἄν τολμούσαμε νὰ ἀναφέρουμε ὀνομαστικά, ἕνα - ἕνα τὰ συγγράμματά του, δὲν θὰ μᾶς ἔφθαναν πολλές στήλες ὡς αὐτὴ για νὰ τὰ περιλάβουμε. Ἦταν, χωρὶς σύγκριση, ὁ πολυγραφώτερος θεολόγος τῶν τελευταίων αἰῶνων.

Θὰ σταθοῦμε λίγο σ' ἕνα ἔργο του, που ἔχει, ὄχι μόνον ἐπιστημονικὴ ἀξία, ἀλλὰ που δείχνει συγχρόνως τὸ θάρρος του καὶ τὴν προσαρμογὴ του στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Συντηρητικὸς ὁ ἴδιος στὸ ἔπακρο, χωρὶς ὅμως νὰ ἀρνήται συζήτησι σὲ κάθε προοδευτικὴ τάσι, τόλμησε πρὶν 30 περίπου χρόνια, τὴ μετάφρασι τῆς Καινῆς Διαθήκης στὴν καθομιλουμένη. Ἦταν ὁ μόνος που θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνῃ.

Τὸ κολοσσαῖο θεολογικὸ του κῆρος, ἡ ἀναμφισβήτητη πίστι του καὶ ἡ παγκόσμια ἀκτινοβολία του δὲν

ἄφησαν περιθώρια σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀκραίους, κληρικὸς ἢ λαϊκὸς νὰ τὸν κατηγορήσουν για «κακοδοξία» στὸ τόλμημα τῆς μεταφράσεως τῶν εὐαγγελίων καὶ ὄλων γενικὰ τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸ τόλμησε καὶ ἐπέτυχε. Μὲ πρῶτο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, (μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἀθηναγόρα) καὶ στὴ σειρά ὄλοι οἱ ἄλλοι Πατριάρχες καὶ οἱ προκαθήμενοι τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Κύπρου ἐνέκριναν καὶ ἐπικρότησαν τὴ μετάφρασι αὐτὴ που ἐκδόθηκε πολλές φορές καὶ πρὶν λίγα χρόνια πάλι ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα θεολόγων «ὁ Σωτήρ», καὶ που ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ καὶ πιὸ χρήσιμα βιβλία, ἀφοῦ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ ἀπλὰ στὴ γλῶσσα μας ἢ διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας μας.

Ἄν δὲν εἶχε γίνῃ τὸ βῆμα αὐτό, δὲν θὰ μπορούσε τώρα νὰ προσφέρῃ ὁ κ. Ἀγγελος Βλάχος στὸ κοινό, τὴ μετάφρασι τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, στὴ σωστὴ καὶ χωρὶς προκλήσεις δημοτικὴ, που γίνεται κτῆμα καὶ τοῦ πιὸ φτωχοῦ σὲ γραμματικὴς γνώσεις Ἑλληνα.

Ἦταν ἀπλὸς ὁ δάσκαλος. Ἀπλὸς χωρὶς νὰ κάνῃ τὸν ἀπλό. Ἐμεινε σ' ὄλη του τὴ ζωὴ σεμνὸς καὶ ἀπέφυγε, για νὰ μὴ ποῦμε ἀπέριπτε, τὰ ἀξιώματα που τοῦ πρόσφεραν. Ἀρνήθηκε ἐπίμονα νὰ ζητήσῃ ἔδρα στὴν Ἀκαδημία ἢ ἄλλες τιμητικὲς θέσεις. Κάποτε τοῦ πρότειναν νὰ γίνῃ Ἀρχιεπίσκοπος. Ἀπὸ λαϊκός, ὅπως ἔγινε μὲ τὸ Μεγάλο Φῶτιο. Οὔτε νὰ τὸ ἀκούσῃ.

Πήγαινε στὶς πανορθόδοξες διασκέψεις καὶ στὰ συνέδρια ἐκκλησιῶν, ὡς ἕνα ἀπλό μέλος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Μέχρι τὰ βαθιὰ του γεράματα ἦταν παρὼν σὲ τέτοιες ἐκδηλώσεις μὲ ἐνεργὸ καὶ πρωτεύουσα συμμετοχὴ.

Εἶναι πολὺ λίγα ὅσα κι ἂν τολμήσῃ νὰ γράψῃ κανεὶς για τὸν Παναγιώτη Τρεμπέλα. Τὸ ἔργο του ἔμεινε καὶ εἶναι βέβαιο πὼς για πολλά, πάρα πολλά χρόνια ἀκόμη, θὰ εἶναι ἡ δεσπόζουσα μορφή στα θεολογικὰ γράμματα.

* Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Βραδυνή» τῆς 23ης Νοεμβρίου 1977.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Τὴν 9ην Νοεμβρίου 9 π.μ. ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 74 ἐτῶν, πάσχων ἐκ βαρείας μακροχρονίου ἀσθενείας, ὁ Ὁρθόδοξος Πατριάρχης τῆς Γεωργίας, ὁ ἐπονομαζόμενος καὶ Καθολικός, Δαβὶδ ὁ Ε΄.

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐκδήλωσιν τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ συνεδρία Αὐτῆς τῆς 11.11.1977 ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐκπροσωπηθῆ εἰς τὴν κατὰ τὴν 15ην τοῦ ἰδίου μηνὸς τελεσθεῖσαν ἤδη κηδεῖαν τοῦ ἐκδημησαντος εἰς Κύριον Πατριάρχου Γεωργίας Δαβὶδ, ἐφ' ᾧ καὶ ὤρισεν, ὅπως ἀποσταλῆ ἀντιπροσωπεία εἰς τὴν Τυφλίδα τῆς Γεωργίας, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ Συνοδικοῦ Ἀρχιερέως Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἐάνθης κ. Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριδιζᾶ, Γραμματέως τῆς Συνοδικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου καὶ Θείας Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Α. Ἡ ἀνωτέρω Συνοδικὴ ἀντιπροσωπεία ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Μόσχας τὴν 14ην Νοεμβρίου ἐ.ἔ., ἔνθα ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἐκπρόσωποι τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας καὶ ἐκεῖθεν ἀναχωρήσασα αὐθημερὸν ἀφίχθη εἰς ἀεροδρόμιον Τυφλίδος τῆς Γεωργίας περὶ τὴν 12ην νυκτερινήν, ἔνθα ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἀντιπρόσωποι, ἐξ Ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν Κληρικῶν, τοῦ Πατριαρχείου τῆς Γεωργίας.

Τὴν ἐπομένην καὶ περὶ τὴν 10 π.μ. ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετέβη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναόν, ὅπου εἶχεν ἐκτεθῆ εἰς δημοσίαν προσκύνησιν ἡ σωρὸς τοῦ αἰοδύμου Πατριάρχου, καὶ προσεκίνησε τὸν Πατριάρχην.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν: ἀντιπροσωπεία τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας, ὁ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων, ἐκπρόσωπος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων Ὁμολογιῶν.

Ἐπηρεολούθησεν ἡ Θ. Λειτουργία, εἰς ἣν προσεξήρχεν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου, Μητροπολίτης κ. Ἡλίας, συμμετεῖχον δὲ πολλοὶ Ἱεράρχαι καὶ Κληρικοί, ὡς καὶ αἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπροσωπείαι.

Μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, ἐτελέσθη ἡ ἀκολουθία τῆς Κηδεῖας ἐν μέσῳ χιλιάδων Λαοῦ, ὅστις ἐθρήνηει καὶ ἐξεδήλου μετὰ συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων τὴν μεγάλην ἀγάπην καὶ τὸν βαθύτατον σεβασμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐκλιπόντα Πατριάρχην.

Ἀνεγνώσθησαν συλλυπητήρια τηλεγραφήματα βλῶν τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Ἐτεροδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ λοιπῶν Ὁρθοδοξικῶν Ὁργανισμῶν.

Τὸν ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Θρόνου Μητροπολίτης κ. Ἡλίας καὶ μεταξὺ ἄλλων ἡ-

χαρίστησε τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τὸ βαθύτατον πένθος τῆς Γεωργιανῆς Ἐκκλησίας.

Ἐξ ἄλλου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐάνθης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσεφώνησεν ὡς ἀκολούθως:

«Σεβασμιώτατε Τοποτηρητὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Γεωργίας κ. Ἡλίας, Ἅγιοι Πατέρες καὶ ἀδελφοί.

Ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σὰς μεταφέρω τὴν βαθυτάτην, θλίβην καὶ δόνην, τὴν ὅποιαν ἐδοκίμασεν ὀλόκληρος ἡ ἁγία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἔλαβε τὴν πικρὰν ἀγγελίαν τῆς ἐκδημίας τοῦ αἰοδύμου καὶ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μιτοχάτης, Μητροπολίτου Τυφλίδος, καὶ Καθολικοῦ Πατριάρχου πάσης Γεωργίας κυροῦ Δ α β ἰ δ Ε΄.

Ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ ἅπαντες οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται - Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκφράζουν διὰ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος, πρὸς Ὑμᾶς, Σεβασμιώτατε Τοποτηρητὰ, προσωπικῶς, πρὸς τὴν σεπτὴν Ἱεραρχίαν, τὸν ἱερὸν Κλῆρον καὶ ὀλόκληρον τὸν εὐσεβῆ Ὁρθόδοξον Λαὸν τῆς ἁγίας ἀδελφῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας τὰ εἰλικρινῆ αὐτῶν συλλυπητήρια, δεόμενοι, ὅπως ὁ ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Ἄδου τάξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ αἰοδύμου Πατριάρχου εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἁγίων Του.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ ἀείμνητος Καθολικός Πατριάρχης Δ α β ἰ ν ὁ Ε΄ εἶχεν ὑποδεχθῆ ἐν ταῦθα μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ τιμῆς τὸν Προκαθήμενον τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ, ὅστις εἶχεν ἔλθει διὰ τὴν ἀνανεώσιν τοῦ ἀρχαίου δεομῶντος, οἱ ὅποιοι ἀνέκαθεν συνέδεον πνευματικῶς τοὺς τε Λαοὺς μας καὶ τὰς Ἐκκλησίας μας.

Ἐκιοτε ἡ προσωπικότης τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου κατέστη εἰς βίους ἡμᾶς ἀγαπητή. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπέστειλε τὴν ἡμετέραν ταπεινότητα τὴν ἀπευθύνει πρὸς Αὐτὸν τὸν ὕψιστον ἐπὶ γῆς ἀσπασμὸν καὶ τὸν χαίρεισμον Αὐτῆς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ εὐσεβοῦς Ὁρθοδόξου ἐλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἐνδόμυθα ἐκ βάθους καρδίας, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τάξῃ τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ἐνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται, εἰς τόπον ἀναρύξεως, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμὸς, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος.

Τοῦ ἀοιδίμου καὶ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν, Καθολικοῦ Πατριάρχου Γεωργίας Δ Α Β Ι Δ τοῦ Ε', α ἰ ω ν ῖ α ἡ μ ν ῆ μ η ρ ».

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τῆς Κηδείας ἐγένετο περιφορὰ τῆς σωροῦ, διὰ τοῦ Ἱ. Βήματος, πέραξ τοῦ Ἱ. Ναοῦ καὶ ἐτάφη ἐντὸς τοῦ μνημονευθέντος Ἱ. Ναοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας παρετέθη ἐπίσημον γεῦμα ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Γεωργίας, ἔνθα παρευρέθησαν ἅπασαι αἱ ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Θρόνου κ. Ἡλίας ἠδύχαριστήσε τὰς Ἐκκλησίας ποὺ συμμετείχον καὶ διὰ μακρῶν ἀνεφέρθη, μετὰ εὐχαριστιῶν, εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας, διὰ τὴν ἐκδήλωσιν, τόσοσιν κατὰ τὸ παρόν, ὅσον καὶ τὸ παρελθόν, «τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γεωργίας».

Τὴν 17ην τοῦ ἰδίου μηνὸς ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀγ. Τοποτηρητοῦ εἰς τὰ Πατριαρχικὰ Γραφεῖα, ἔνθα παρευρίσθησαν Μέλῃ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας καὶ ὁ Τοποτηρητὴς εὐχαριστήσας προσέφερε τῇ Ἑλληνικῇ Ἀντιπροσωπεῖα ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Εἰάνθης κ. Ἀντώνιος ἠδύχαρίστησεν τὸν Τοποτηρητὴν διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ τιμὴν, μεθ' ἧς οὗτος περιέβαλε τὴν Ἑλληνικὴν Ἀντιπροσωπεῖαν καὶ διημήνευσε τὴν ἀγάπην τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱ. Συνόδου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γεωργίας, ὑπομνήσας τοὺς δεσμούς ἀγάπης, οἵτινες ἀνεγέωθησαν, ἐξ ἄλλου, διὰ καὶ κατὰ τοῦ πρὸ ὀλίγου χρόνου ταξιδίου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ πρὸς τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν.

Ὁ Σεβ. Τοποτηρητὴς, οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι, ὁ Κληρὸς καὶ ὁ Ὁρθόδοξος Λαὸς τῆς Τυφλίδος, θεωροῦν ὡς μέγα σταθμὸν εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τὴν ἐν λόγῳ ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ εἰς Γεωργίαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεῖα, μετὰ τὴν κηδεῖαν, παρέμεινεν ἐπὶ διήμερον εἰς Τυφλίδα καὶ ἐπεσκέφθη χώρους θρησκευτικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Τέλος τὴν Παρασκευὴν, 18ην Νοεμβρίου. ἴαν πρῶτῃ, ὁ Τοποτηρητὴς Σεβ. κ. Ἡλίας, μετὰ Ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν Κληρικῶν συνώδευσε μέχρι τοῦ ἀεροδρομίου τοὺς Ἑλληνας Ὁρθοδόξους Κληρικούς καὶ εὐχαριστήσας αὐτοὺς ἠδύχθη καλὸν ταξίδιον.

Ἐκ τῆς ὅλης αὐτῆς ἐπισκέψεως διεπιστώσαμεν, ὅτι ὁ Σεβ. Τοποτηρητὴς κ. Ἡλίας εἶναι μία ὠλοκληρωμένη ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότης, πολύτιμος διὰ τὴν

Ἐκκλησίαν τῆς Γεωργίας, ὅτι ὁ Λαὸς εἶναι συσπειρωμένος περὶ τὴν Ἐκκλησίαν, μετ' ἐντονον θρησκευτικὸν φρόνημα καὶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Ἐκκλησία τρέφει αἰσθηματὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης εἰς τὸν Προκαθήμενον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, μεθ' ἧς ἐπιθυμεῖ τὴν ἀνάπτυξιν περαιτέρω ἀδελφικῶν σχέσεων.

Β. Ὡς προαναφέρομεν, τὴν Παρασκευὴν τῆς 18ης Νοεμβρίου ἀναχωρήσαντες ἐκ Τυφλίδος ἀφίχθημεν ἀεροπορικῶς εἰς Μόσχαν, ἔνθα εἰς τὸ ἀεροδρόμιον ἀνεμμενον ἡμᾶς ἀντιπρόσωποι τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας, οἵτινες μᾶς συνώδευσαν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον.

Περὶ τὴν 2αν μ.μ. τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης κ. Ποιμὴν ἐδέχθη ἡμᾶς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἐξεδήλωσε τὴν χαρὰν του, καθ' ὅσον θὰ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ φιλοξενήσῃ τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δι' ὀλίγας ἡμέρας.

Ὁ Μακ. Πατριάρχης, διὰ θερμῶν λόγων, ἐξέφρασε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος γενικώτερον καὶ ἀνεφέρθη μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὅποιον προσφάτως ἐπεσκέφθη εἰς ἐνδειξιν τιμῆς καὶ ἀγάπης.

Ἐν συνεχείᾳ προσέφερε τῇ ἀντιπροσωπεῖα ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Ἀφ' ἐτέρου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Εἰάνθης κ. Ἀντώνιος, ἀπαντῶν, ἠδύχαρίστησε τὸν Προκαθήμενον τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ τιμὴν, μεθ' ἧν περιέβαλε τοὺς Ἑλληνας ἀντιπροσώπους, τιμὴ ἡ ὁποία ἀντανανκᾶ γενικώτερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ μετέφερε τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν τοῦ Προκαθήμενου καὶ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐτόνισε δὲ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνότητος τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθοδοξίας.

Εἰς τὴν Μόσχαν ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρέμεινεν ἐπὶ τριήμερον, ἔνθα εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμμετάσχη μετὰ τοῦ Μακ. Πατριάρχου, εἰς τὸν Ἑσπερινὸν τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν ἐν μέσῳ πυκνοτάτου Ἐκκλησιασματοῦ.

Τὴν Κυριακὴν 20ὴν τοῦ ἰδίου μηνὸς μετέβημεν εἰς τὴν Παλαιὰν Σταυροπηγιακὴν Ἱ. Μονὴν «Λαύραν Ἀγ. Σεργίου τοῦ Ζαγκόρσκ» ὅπου, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Εἰάνθης, ἐλάβομεν μέρος εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν, ἣτις ἐγένετο μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπείας.

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ θαυμάσωμεν τὴν εὐσέδειαν τῶν Ὁρθοδόξων ρώσων Μοναχῶν καὶ τοῦ Λαοῦ, ὅστις εἶχε κατακλύσει τὸν Ἱ. Ναὸν. Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη γεῦμα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐδεξιώθη ἡμᾶς ὁ καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς, ὅστις καὶ προσέφερεν ἀνάλογα ἀναμνηστικὰ δῶρα.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐπεσκέφθημεν τοὺς Ὁκτὼ Ναοὺς τῆς Ἱ. Μονῆς, τὰ Ἱ. Λεῖψανα, τὴν δι-

Ο ΡΟΔΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ (†)

Τὴν 21ην Δεκεμβρίου π.ἔ. ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ Ἐπισκοπεῖόν του ὁ ἐκλεκτός Μεγαρέας Ἱεράρχης Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ροδοστόλου ΚΥΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΣ, κατὰ κόσμον Ἀλκιβιάδης Χαλόφτης.

Ὁ αἰοίδιμος Ἱεράρχης ἐγεννήθη ἐν Μεγάρῳ τῇ 10.9.1917 καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 9 ἐτῶν παρέμεινε ὄρφανός ἐκ πατρὸς, ἀνατραφείς ἐν «παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» ὑπὸ τῆς εὐσεβεστάτης Μητρὸς του.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1937 μετέβη πλησίον τοῦ κλυτοῦ Ἱεράρχου Παντελεήμονος Φωστίνη, τότε Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου, ὑπὸ τοῦ ὁποῦ καὶ ἐχειροτονήθη Διάκονος καὶ Πρεσβύτερος, καὶ πλησίον τοῦ ὁποῦ διηρόνησεν ὡς Ἡγούμενος καὶ Ἱεροκήρυξ.

Ὁ κοιμηθεὶς Ἱεράρχης ὑπηρέτησεν ὡς Στρατιωτικός Ἱερεὺς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνο-Ἰταλικῆς πολέμου εἰς τὸ μέτωπον, ὅπως καὶ βραδύτερον κατὰ τὸν συμμαχοπολέμου ὡς Διευθυντὴς Ὀργανισμοῦ τῆς τότε ΑΣΔΑΝ καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Ἐδελπίδων.

Ὁ Ροδοστόλου Τιμόθεος ἔτυχεν εὐρείας θεολογικῆς μορφώσεως. Ἦτο πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις Σεμιναρίου τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, ἔγραψε δὲ πολλὰς θεολογικὰς μελέτας.

Ἐκτὸς τῆς Μητροπόλεως Καρυστίας καὶ Σκύρου ὑπηρέτησεν ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Ἀργολίδος, Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἱερατικῶς Προϊστάμενος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κυψέλης.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1956 διετέλεσε Κληρικὸς τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, ὑπηρέτησας ὡς Ἐφημέριος εἰς Καναδᾶν καὶ Νέαν Ὦρκην. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1959 ἦτο Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Κληρικῶν τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς. Τὸ ἔτος 1962 ψήφους κανονι-

Ὁ εἰς Κύριον ἐκδημήσας Ἱεράρχης κυρὸς Τιμόθεος (†)

καὶς τῆς Ἱεράς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξελέγη Ἐπίσκοπος ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Ροδοστόλου καὶ ἐχειροτονήθη ἐν Νέᾳ Ὦρκῃ. Ὡς Ἐπίσκοπος ὑπηρέτησεν εἰς τὰς Ἀρχιεπισκοπικὰς περιφερείας Νοτίου Ἀμερικῆς, μὲ ἔδραν τὸ Μπουένος Ἄϊρες Ἀργεντινῆς, Καναδᾶ μὲ ἔδραν τὸ Τορόντο καὶ τῶν Μεσοδυτικῶν Πολιτειῶν μὲ ἔδραν τὸ Σικάγον.

Ἡ σορὸς τοῦ μεταστάγους διεκομίσθη τῇ 26.12.1977 ἀεροπορικῶς εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ

βλιοθήκην καὶ τὸ Μουσεῖον τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας, ἧτις στεγάζεται ἐντὸς τῆς Ἱ. Μονῆς, ἔνθα ὁ Κοσμητὴρ τῆς Σχολῆς, ἐφιλοξένησεν ἡμᾶς καὶ ἐνημέρωσε σχετικῶς διὰ τὸ ἔργον τῆς Σχολῆς. Τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς Μονῆς εἰς Μόσχαν καὶ τὴν ἐπομένην ἀνεχωρήσαμεν δι' Ἀθήνας.

Ἐκ τῆς ἐπισκέψεως εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας καὶ τὰ ἄλλα προσκυνήματα διεπιστώσαμεν τὸ ὑψηλὸν ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα καὶ τὴν βαθυτάτην θρησκευτικότητα τοῦ Ὀρθοδόξου Ρωσικοῦ Λαοῦ, ὅστις καθημερινῶς «κατακλύζει» τοὺς Νεοὺς καὶ ἀντλεῖ δύ-

ναμν καὶ στηρίζεται ἀπ' αὐτούς, διεπιστώσαμεν, ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ ἡ ἰδέα τῆς Ἐκκλησίας «ριζώνει» καθημερινῶς βαθύτερον καὶ προσδιορίζει τὴν ζωὴν του.

Τέλος, πιστεύομεν, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Δ.Ι.Σ. νὰ ἀποστείλῃ τὴν ἐν λόγῳ ἀντιπροσωπείαν, διὰ τὸν μνημονευθέντα σκοπὸν, ἦταν λίαν ἐπιτυχῆς ἐνέργεια, καθ' ὅσον, οὕτω, ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναπτυχθοῦν περαιτέρω αἱ ἀδελφικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν ὑπ' ὄψιν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἀρχ.μ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἔως πότε;

Ὁ διακεκριμένος καὶ γνωστός εἰς ὅλον τὸν κόσμον συγγραφεὺς Ἀρθουρ Μίλλερ, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν τῆς σημερινῆς κινηματογραφικῆς παραγωγῆς, τονίζει ὅτι «ὁ κινηματογράφος ἔχει πάψει ἀπὸ καιροῦ, πιά, νὰ εἶναι μορφωτικός· χρησιμοποιεῖται πλέον ὡς μέσον προπαγανδιστικὸν καὶ εἶναι ἢ πῶ ἀποτελεσματικὴ μέθοδος πλύσεως ἐγκεφάλου τοῦ κοινοῦ».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος (πλύσις τοῦ ἐγκεφάλου) εἶναι πλέον ἐκδηλὸς εἰς τὸ ὅτι αἱ διάφοροι μορφαι τῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ διαφθορᾶς ἐξωραϊζοῦνται κατὰ κανόνα ὑπὸ τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ προβάλλονται ὡς ἐλκυστικὰ ἰδεώδη, πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ὁποίων τείνουν νέοι καὶ ἐνήλικες.

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ἔως πότε ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἀντιμετωπίξῃ ἐν ὑπνωτισθῇ καταστάσει καὶ παθητικῶς τὴν τόσον διαβρωτικὴν διὰ τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενείας καὶ κοινωνίας μορφὴν αὐτὴν τῆς ψυχαγωγίας, ἣτις, ἐξυγίαινομένη, θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν;

Ἀδικαιολόγητος καὶ «Ἐπικίνδυνος».

Ἡ δημοσίευσίς εἰς τόμον τῶν πορισμάτων τῆς συσκέψεως εἰδικῶν διακεκριμένων ἐπιστημόνων, συγκληθείσης ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Ἰδρύματος Ἀνθρωπολογικῶν Ἐπιστημῶν πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς ἐπαρκείας τῆς γῆς πρὸς διατροφήν τοῦ συνεχῶς αὐξανόμενου πληθυσμοῦ τῆς, περιέχει ἀξιόλογα στοιχεία, ἅτινα θὰ πρέπει νὰ γίνοντι εὐρέως γνωστά.

καὶ διεκομισθῆ εἰς τὸν Καθηδρικὸν Ναὸν τῶν Μεγάρων, ἔνθα ἐξετέθη εἰς λαϊκὸν προσκύνημα μέχρι τῆς ἐξοδίου Ἀκολουθίας.

Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη τὴν 11ην πρωϊνὴν τῆς 27.12.77 προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Χρυσόστομου καὶ μετεχόντων τῶν Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Συναδῶν κ. Γερμανοῦ, Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Δωδώνης κ. Χρυσόστομου, ἐκπροσωποῦντος τὸν κωλυόμενον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηγῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαίου. Ἐπικηδεῖους λόγους ἐξεφώνησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀργολίδος κ. Χρυσόστομος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαῖος καὶ ὁ θεολόγος κ. Ἀλέξιος Ὁρφανός, ὡς ἐκπρόσωπος

Συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα ταῦτα, «ὁ δείκτης τῆς αὐξήσεως τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τροφίμων εἶναι ἀναμφισβητήτως μεγαλύτερος τοῦ δείκτου τῆς αὐξήσεως τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ». Ἐκτός τούτου αἱ δυνατότητες τῆς συνεχῶς ἀναπτυσσομένης γεωπονικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν προσφορὰν ὄλων καὶ περισσοτέρων ἀγαθῶν διὰ τῶν βελτιώσεων τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς καθιστοῦν δυνατὴν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι κατὰ τὰ προσεχῆ 50 ἔτη ἡ παραγωγή τροφίμων εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξηθῇ, ὥστε νὰ προμηθεύῃ εἰς 36 δισεκατομμύρια κατοίκων τῆς γῆς μερίδα τροφῆς, ἀνάλογον πρὸς τὴν τῶν Βορειοαμερικανῶν ἢ Βορειοδυτικῶν Εὐρωπαίων.

Ὅθεν, κατὰ τὰ πορίσματα τῆς συσκέψεως, ἡ προπαγάνδα τοῦ νεομαλθουσιανισμοῦ πρὸς περιορισμὸν τῶν γεννήσεων καὶ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, εἶναι οὐ μόνον ἀδικαιολόγητος, ἀλλὰ καὶ «ἐπικίνδυνος».

Χαρακτηριστικὴ στατιστικὴ.

Τὸ ἐν Σουηδία ἐδρεῦον «Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτον Ἐρευνῶν διὰ τὴν εἰρήνην» ἀνεκοίνωσεν, ὅτι κατὰ τὸ 1976 «αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου ἔφθασαν εἰς τὰ 334 δισεκατομμύρια δολλάρια. Κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον ἢ ὑπὸ τῶν πλουσίων χωρῶν παρασχεθεῖσα εἰς τὰς πτωχὰς χώρας δόθηα ἀνῆλθεν μόλις εἰς τὰ 25 δισεκατομμύρια δολλάρια. Δηλαδή αἱ ἀλτρουϊστικαὶ δαπάναι ἦσαν μόλις τὰ 80)ο τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἀλληλοκαταστροφήν!»

Ἡ εὐγλωττος αὐτὴ στατιστικὴ μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἦτο πολὺ καλύτερα, ἐὰν ἐπεκράτει ἡ χριστιανικὴ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» καὶ ἐὰν ἐξέλειπον αἱ διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς ἐπιθετικῆς μανίας καὶ τῆς κατὰ τῶν συνανθρώπων ἐπιβουλής, αἵτινες ἐνθεν μὲν πολλαπλασιασίζουσι τὰ μέσα τῆς

τοῦ Δήμου Μεγαρέων. Παρήσαν συμπροσευχόμενοι καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Πισιδίας κ. Ἰεζεκιήλ, Κορίνθου κ. Παντελεήμων καὶ οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Κατάνης κ. Ἰάκωβος, Βρεσθῆνης κ. Δημήτριος, Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος καὶ Ἀνδρουσῆς κ. Ἀναστάσιος.

Μετὰ τὴν ἐξόδιον Ἀκολουθίαν ἐσχηματίσθη πομπὴ μὲ τὴν Φιλαρμονικὴν τοῦ Δήμου Μεγάρων, στρατιωτικὸν ἄγημα, τοὺς στεφάνους, τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸν Ἱερὸν Κληρὸν, τοὺς Σεβασμιωτάτους καὶ Θεοφιλεστάτους Ἀρχιερεῖς, τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, τὰς τοπικὰς Ἀρχὰς καὶ τὸν λαόν. Ἡ πομπὴ κατηρθύθη εἰς τὸ Νεκροταφεῖον Μεγάρων ἔνθα ἐναπετέθη ἡ σορὸς τοῦ κοιμηθέντος Ἱεράρχου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Σύνοδος

—Τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1978, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ συνήλθεν εἰς τακτικὴν συνεδρίαν διὰ πρώτην ἡμέραν ἢ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς πρώτης ἡμέρας ἢ Ἱερά Σύνοδος ἠσχολήθη μὲ θέματα ὑπηρεσιακῆς φύσεως.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Δ.Ι.Σ. ἐσυνεχίσθησαν καὶ τὴν ἐπομένην, ἐνθα ἐξητάσθησαν, ἐπίσης, θέματα τρεχούσης ὑπηρεσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως.

—Τὴν 12ην τοῦ ἰδίου μηνὸς Ἰανουαρίου, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 09.30', συνεκλήθη ἐκτάκτως ἢ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ ἡμερησίαν διάταξιν:

α) Τροποποίησιν τῶν ὁρίων τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Πειραιῶς καὶ Κυθήρων.

β) Ἐκλογὴν Μητροπολίτου Πειραιῶς καὶ

γ) Ἄλλα θέματα ὑπηρεσιακῆς τῆς Ἐκκλησίας φύσεως.

καταστροφῆς, ἐτέρωθεν δὲ καθιστοῦν ἀναγκαίαν τὴν ἀμυντικὴν ἐτοιμότητα τῶν ποθούτων τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν λαῶν.

Ἐπι τῆς ἐκατονταετηρίδος.

Ἡ συνελθούσα ἐν Ρώμῃ Δ' τακτικὴ Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀσχοληθεῖσα περὶ τὸ σπουδαιότατον θέμα τῆς Κατήχησεως, δηλαδὴ τῆς προσφορᾶς τοῦ Ἐὐαγγελίου ἐν τῷ σημερινῷ κόσμῳ, διεπίστωσεν ὅτι ἡ Κατήχησις δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς τὰ ὀλίγα στερεότυπα καὶ μονότονα μαθήματα, ἅτινα διὰ τῶν αἰῶνων ἐπαναλαμβάνονται πρὸς τοὺς παῖδας, ἀλλὰ δεόν νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν συστηματικὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν πάντων τῶν πιστῶν, κορυφουμένη εἰς τὴν ἀκατήχησιν τῶν ἐνηλίκων». Αὕτη, ὡς ἐτονίσθη ἐν τῇ συνόδῳ ὑπὸ δύο διαπεπῶν καρδιωαίων, εἶναι ἀναγκαιότατη, διότι ὁ χριστιανικὸς λαὸς στερεῖται σήμερον ἐπαρκοῦς θρησκευτικῆς μορφώσεως.

Αἱ διαπιστώσεις αὗται δὲν ἀφοροῦν μόνον εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς πάντα τὰ μέλη πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Γενικὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐνταθῇ ἢ προσπαθῆθαι πρὸς συνεχῆ ἐπιμόρφωσιν τῶν πιστῶν, ἵνα οὗτοι ἐν συνειδήτως μετέχουν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντιμετωπίζουν ἐπιτυχῶς τὰ ἐν τῷ σημερινῷ καὶ ἀπλουραλιστικῷ κόσμῳ παρουσιαζόμενα προβλή-

Θέμα Πρῶτον:

Ἀπερρίφθη ἡ τροποποίησις τῶν ὁρίων τῶν ὡς ἄνω Ἱερῶν Μητροπόλεων. Συγχρόνως δὲ συνεκροτήθη εἰδικὴ ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπὴ, ἵνα μελετήσῃ τὸ ὅλον θέμα, τῆς μειώσεως δηλ. τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χριστιανῶν ὁρισμένων Ἱερῶν Μητροπόλεων, τὸ ὅποιον ἐπιτείνεται σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τῆς μεταναστεύσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ὑποβάλλῃ τὸ πόρισμα αὐτῆς εἰς τὴν Γενικὴν Τακτικὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1978.

Θέμα Δεύτερον:

Διὰ ψήφων 47 ὑπέρ, 22 κατὰ καὶ 2 λευκῶν ἀπεφασίσθη ἢ διὰ καταστάσεως πλήρωσις τῆς κληρουσίας Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς. Γενομένης τῆς ψηφοφορίας ἔλαβον:

α) Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλασσόνας κ. Σεβαστιανὸς 33.

β) Σεβ. Μητροπολίτης Τριφυλίας κ. Στέφανος 18 καὶ ἄλλοι μίαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ναυπακτίας κ. Δαμασκηνός, Θήρας κ. Γαβριήλ, Λήμνου κ. Παντελεῆμων, Παροναξίας κ. Ἐπιφάνιος. Ἐβρέθησαν δὲ καὶ 15 λευκαί.

Μὴ ἐπιτευχθεῖσης τῆς ἀπαιτουμένης κατὰ τὸν νόμον 590) 77 πλειοψηφίας ὑπὲρ οὐδενὸς Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, ἢ

ματα ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα.

Ἐπι τῆς ἐκατονταετηρίδος.

Τῇ μερίμνῃ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυνθροῦ Σταυροῦ ἐρωτάσθη δεόντως ἢ ἐκαιονταετησίαις τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἥτις ἐγένετο μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως ἀειμνήσιων προσωπικότητων.

Ὁ Ε.Ε.Σ. ἐν μὲν τῇ περιόδῳ τῆς εἰρήνης προσφέρει ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν τομέα τῆς ὑγείας, μεριμνῶν διὰ τὴν ὁργάνωσιν νοσοκομείων, πρώτων βοηθειῶν, αἰμοδοσίας, ἐκπαιδεύσεως νοσοκόμων κ.τ.λ., ἐν δὲ τῇ περιόδῳ τοῦ πολέμου εἰργάσθη τελεσφόρως πρὸς χάριν τῶν τραυματιῶν, τῶν αἰχμαλώτων, τῶν ἀγνοουμένων. Ἐπι πλέον ὁ Ε.Ε.Σ. εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ θεομηρίας (λ.χ. σεισμοὺς, λιμούς, πλημμύρας κ.λ.π.) ἀνεκούφισε ποικιλοτρόπως τὸν πόνον καὶ τὴν ὀδύνην τῶν συνανθρώπων.

Εἶναι εὐχάριστον, ὅτι ὁ Ε.Ε.Σ. κατὰ τὴν παρούσαν ὥραν τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν δευτέραν ἐκατονταετίαν τοῦ καρποφόρου βίου του προγραμματίζει νέας λαμπρὰς δραστηριότητας, αἵτινες θὰ προσβάλουν ἐτι περισσότερο τὸ καθ' ὅλον ἔργον του, ὅπερ εἶναι ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ι.Σ.Ι. ἐχώρησεν εἰς τὴν δι' ἐκλογῆς πλήρωσιν. Οὕτω καθηρ-
τίσθη ὡς ἀκολούθως τὸ Τριπρόσωπον:

- α) Σεβ. Μητροπολίτης Ρωγῶν κ. Καλλίνικος 36.
- β) Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος 29 καὶ
- γ) Σεβ. Μητροπολίτης πρ. Παραμυθίας κ. Τίτος 21.

Ἐπαναληφθεῖσης τῆς ψηφοφορίας ἐξελέγη ὁ Σεβ. Ρωγῶν
κ. Καλλίνικος διὰ ψήφων Τριάκοντα καὶ Ὀκτώ (38), ὅστις
κληθεὶς ἔδωκεν κατὰ τὰ κεκανονισμένα τὸ Μικρὸν καὶ μέγα
Μήνυμα περὶ ἀποδοχῆς τῆς ἐκλογῆς του διὰ τὴν Ἱεράν Μη-
τρόπολιν Πειραιῶς.

—Τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1978, ἡμέραν Παρασκευὴν, ὑπὸ
τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ
πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ἐσυνεχίσθησαν διὰ δευτέραν
κατὰ σειράν ἡμέραν, αἱ ἐργασίαι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱε-
ραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Συνοδικῷ Με-
γάρῳ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς
προηγούμενης συνεδριάσεως, ἀνεγνώσθη εἰσήγησις τοῦ Μακ.
Προέδρου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τῆς ἀξιο-
ποιήσεως αὐτῆς.

Κατὰ τὴν εἰσήγησιν ἀνεφέρθη, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς
ἐκκλησ. περιουσίας, ἀνερχομένης εἰς 900.000 στρέμματα, εἶ-
ναι δασώδες, χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ὡς δια-
κατεχόμενον καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι δυσχερῆς, ἂν μὴ ἀδύνα-
τος, ἡ ἀξιοποίησις αὐτῆς.

Ἐν συνεχείᾳ ὠμίλησεν διὰ μακρῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης
Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνός, τονίσας ὅτι προσκόμματα εἰς τὴν
ἀξιοποίησιν τῆς ἐκκλησ. περιουσίας δημιουργεῖ τόσοσιν ἢ μὴ
ὀλοκλήρωσις τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1952 συναφθείσης συμπάσεως
μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας περὶ παραχωρήσεως τῆς
ἐκκλησ. περιουσίας εἰς τὴν Πολιτείαν ὅσον καὶ ἡ κειμένη
νομοθεσία.

Ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διεξήχθη μακρὰ συζή-
τησις, καθ' ἣν ἔλαβον μέρος οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κίτρους,
Μυτιλήνης, Κορίνθου, Ἰωαννίνων, Σύρου, Περιστερίου, Μεσ-
σηνίας, Φλωρίνης, Κερκύρας, Τριφυλίας, Ἐλευθερουπόλεως,
Ἡλείας καὶ Γυθείου, οἱ ὅποιοι καὶ ὑπερετόνισαν ἀφ' ἑνὸς μὲν
τὴν ἀνάγκην τῆς περιφρουρήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς ἐκκλησ.
περιουσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς δυσπερδλήτους δυσκολίας, τὰς
ὁποίας ἀντιμετωπίζει τὸ ἐν λόγῳ θέμα ἐκ τῆς κειμένης νομο-
θεσίας. Προτάσει τοῦ Μακ. Προέδρου συνεκροτήθη εἰδικὴ Ἐ-
πιτροπὴ ἐξ ὀκτῶ Σεβ. Συνέδρων καὶ ὑπηρεσιακῶν παραγόντων
τοῦ Ο.Δ.Ε.Π., ἥτις καὶ θὰ μελετήσῃ τὸ ὅλον θέμα τῆς περι-
φρουρήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς ἐκκλησ. περιουσίας.

Μετὰ ταῦτα ἀνεγνώσθη καὶ ἐνεκρίθη σχέδιον κανονισμοῦ
συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Κεντρικοῦ Διοικητικοῦ Συμ-
βουλίου τοῦ Ο.Δ.Ε.Π.

Προτάσει τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου Ἀρχιεπισκόπου κ.
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱε-
ραρχίας διὰ τὴν παροῦσαν χρονικὴν περίοδον.

—Συνήλθε σὲ πρώτη ἰδρυτικὴ Συνεδρία ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτρο-
πὴ ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Εὐδοκίας τῆς Ἐκκλη-
σίας, πού προσφάτως ἰδρύθηκε μὲ ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνό-
δου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβε τὰς κατωτέρω ἀποφάσεις:

1) Τὴν καθιέρωσιν ἐτησίας ἑορτῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν
Ἀπόκρεω, σχετικῶς μὲ τὸ προνοιακὸν καὶ φιλανθρωπικὸν ἔρ-
γον τῆς Ἐκκλησίας συμφώνως μὲ τὰς ὁδηγίας τῆς Ἱερᾶς
Συνόδου.

2) Τὴν ἔκδοσιν λευκώματος τὸ ὁποῖον θὰ προβάλλῃ τὸ φι-
λανθρωπικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

3) Ἀφιέρωσιν τοῦ ἡμερολογίου τοίχου τῆς Ἀποστολικῆς
Διακονίας, τοῦ ἔτους 1979, εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔργον καὶ

4) Τὴν λήψιν εἰδικοῦ κινηματογραφικοῦ «FILM», σχετι-
κοῦ μὲ τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀνωτέρω Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται: Ἀπὸ τοῦς
Σεβ. Μητροπολίτας: Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβον Πρόεδρον, Γυ-
θείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτήριον ἐκπρόσωπον τῆς Ἱ. Συνόδου,
Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας κ. Θεόκλητον, Ἡλείας κ. Ἀθανά-
σιον καὶ τοῦς κ.κ. Νικόλαον Φράγκον, Νικόλαον Κουβαρᾶν καὶ
Ἀγνῶνιον Παπαντωνίου.

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα χριστουγεννιάτικης χαρᾶς καὶ ἀγαλ-
λιάσεως, στίς 26 Δεκεμβρίου 1977, ἔγινε στὸν Ἱερό Ναὸ Εὐ-
αγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Χαλκίδος ἐκδήλωσις ἀπὸ τὴν Ἱερά
Μητρόπολιν γιὰ νὰ τιμηθοῦν οἱ συνεργάτες τῆς Τοπικῆς Ἐκ-
κλησίας, πού βοηθοῦν τὸ φιλανθρωπικὸν Τῆς ἔργο καὶ ἰδιαί-
τερα στὸν Ἔρανον τῆς ΗΜΕΡΑΣ τῆς ΑΓΑΠΗΣ.

Στὴν ἀρχὴ τελέσθηκε Θεία Λειτουργία ἀπὸ τὸν Σεβασμιώ-
τατο Μητροπολίτη κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ, τὸν ὁποῖο πλαισίωσαν
οἱ αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς, Προϊστάμενοι τῶν Ἱερῶν Ναῶν τῆς
πόλεως Χαλκίδος καὶ τὴν ὁποία παρηκολούθησαν περὶ τοῦς
150 συνεργάτες Του.

Στὴ συνέχεια ὁ Σεβασμιώτατος χειροθέτησε σὲ Πρωτοπρε-
σβύτερο τὸν Θεολόγο ἐφημέριο τῆς ὡς ἄνω ἐνορίας π. Κων-
σταντῖνο Μᾶνο καὶ μαζί μὲ τοῦς ἐκλεκτοὺς συνεργάτες Του
κατέβηκε στὸ Ἐνοριακὸ Κέντρο, ὅπου δεξιώθηκε τοῦς Προσκε-
κλημένους Του, τοῦς μίλησε, τοῦς εὐχαρίστησε γιὰ τὴν πολύ-
τιμη συνεργασία τους καὶ τοῦς εὐχίσθηκε γιὰ τὸν νέο χρόνο.

Τέλος ἔγινε διανομὴ Βιβλίων — Ἐκδόσεις τῆς Μητρο-
πόλεως — γιὰ ἀνάμνησιν τῆς ἡμορφῆς καὶ συγκινητικῆς αὐτῆς
ἐκδηλώσεως, πού τόνωσε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην τῶν
συνεργατῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, γιὰ τὸ ἔργο πού χωρὶς ἀμοιβὴ
προσφέρουν.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

— Η επίσκεψις τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον.

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. Ποιμὴν ἔφθασε τὴν Τετάρτην, 12 Ὀκτωβρίου, εἰς Κωνσταντινουπόλιν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Λένινγκραδ Νικοδήμου καὶ Κρουτίτσας Ἰουβενάλιου, τῶν Ἀρχιεπισκόπων Κούρσκ καὶ Μπελγορόντ Χρυσστόμου καὶ Βύμποργκ Κυρίλου, ὡς ἐπίσης καὶ ἀνωτέρων στελεχῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς Μόσχας, πρὸς ἐπίσημον ἐπίσκεψιν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου.

— Ἡ λειτουργία εἰς τὸν Πατριαρχικὸν ναόν.

Τὴν Κυριακὴν, 16 Ὀκτωβρίου, ἐτελέσθη εἰς τὸν Πάνσепτον Πατριαρχικὸν Ναὸν ἐν βαθεῖα κατανύξει καὶ ἐν ἐκκλησιαστικῇ τάξει καὶ μεγαλοπρεπεῖα ἡ Θ. Λειτουργία, κατὰ τὴν ὁποίαν συνελειτούργησαν ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης κ. κ. Δημήτριος καὶ ἡ Α.Μ. ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. κ. Ποιμὴν.

Ἡ Θ. Λειτουργία διεξήχθη ἑλληνιστὶ καὶ σλαβωνιστὶ.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν παρέστησαν ἐκπρόσωποι ξένων δογμάτων καὶ μέλη τοῦ Προξενικοῦ Σώματος, τὸν δὲ Πατριαρχικὸν Ναὸν κατέκλυσε μεγάλη κοσμοσυρροή τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος.

— Κοινὴ σύσκεψις τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, κατὰ τὰ προγραμματισθέντα, ἐπραγματοποιήθη κοινὴ σύσκεψις τῆς ὑπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Γέροντα Χαλκηδόνας κ. Μελίτωνα Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων Ζητημάτων καὶ τῆς ὑπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Λένινγκραδ κ. Νικόδημον ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρέως συνεζητήθησαν ὅλα τὰ γενικὰ προβλήματα, ἐξετέθησαν μετὰ πάσης σοβαρότητος καὶ εὐκρινείας αἱ ἐκατέρωθεν ἀπόψεις, τελικῶς δὲ συμφωνήθη, ὅπως ἐν στενῇ συνεργασίᾳ καὶ συνεννόησει μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐξυπηρετηθῆ ἡ ἐπίλυσις τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων καὶ ἡ προετοιμασία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί, συμπερωνημένως, ἐχαράχθη, κατὰ τὴν σύσκεψιν αὐτήν, τὸ πρόγραμμα τῆς συνεργασίας αὐτῆς.

— Τὸ ἐπίσημον Ἀνακοινωθέν.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπίσημου ἐπισκέψεως τοῦ Μ. Πατριάρχου Μόσχας εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον ἐξεδόθη τὸ ἀκόλουθον κοινὸν ἀνακοινωθέν:

Ἀπὸ τῆς 12ης μέχρι τῆς 19ης Ὀκτωβρίου 1977 ὁ Μακαριώτατος καὶ Ἁγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν Ποιμὴν ἐπραγματοποίησεν ἐπίσημον ἐπίσκεψιν πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην Δημήτριον.

Τὸν Μακαριώτατον καὶ Ἁγιώτατον Ποιμένα συνοδύευσαν, τὸ μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Μητροπολ. Λένινγκραδ καὶ Νοβγορόντ Νικόδημος, Πατριαρχικὸς Ἐξάρχος Δυτικῆς Εὐρώπης, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος καὶ διεκκλησιαστικῶν σχέσεων· τὸ μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Μητροπολίτης Κρουτίτσας καὶ Κολόμνας Ἰουβενάλιος, Πρόεδρος τοῦ τμήματος ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων· ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κούρσκ καὶ Μπελγορόντ Χρυσστόμος, ἀναπληρωτὴς τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων· ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βύμποργκ Κύριλλος, ἀναπληρωτὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Δυτικῆς Εὐρώπης, πρύτανις τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Σεμιναρίου τοῦ Λένινγκραδ· ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Ματθαῖος Σαντονιάτι, Γραμματεὺς τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου· ὁ Πρωτοδιάκονος Βλαδίμηρος Ναζάριν, εἰσηγητὴς τοῦ τμήματος ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων· ὁ Β. Γ. Πανομαρένκο, προσωπικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου· ὁ Γ. Ν. Σκομπέη, μέλος τοῦ τμήματος ἐξωτερικῶν ἐκκλησιαστικῶν σχέσεων· ὁ Ἱερομόναχος Σίμων Ἰσοῦν, γραμματεὺς τοῦ Μητροπολίτου Λένινγκραδ καὶ Νοβγορόντ.

Ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ ἐπεσκέφθη τοὺς ναοὺς τῆς καθεδρικῆς πόλεως τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, προσεκύνησε τὰ ἐν αὐτῇ ἅγια προσκυνήματα, παρευρέθη εἰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ ἐπεσκέφθη τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς πόλεως.

Τὴν 16ην Ὀκτωβρίου, ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ζ' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμηνικῆς Συνόδου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, ὁ Πατριάρχης Δημήτριος καὶ ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν, τῇ συμμετοχῇ τῶν συνοδευόντων τὴν Α. Μακαριότητα Ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν, καὶ Ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐτέλεσαν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἀνταλλαγὴ προσφωνήσεων μετὰ αὐτῶν, ὡς καὶ ἀναμνηστικῶν δώρων.

Ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν καὶ ἡ συνοδεία αὐτοῦ διεξήγαγον συνομιλίαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου καὶ τῆς ἀρμοδίας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων Ζητημάτων τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου. Αἱ συνομιλίαι διεξήχθησαν ἐν ἀτμοσφαιρᾷ εὐκρινείας καὶ ἐγκαρδιότητος καὶ ἐν ἀναζητῆσει τοῦ ἀγαθοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Διευτώθησαν εὐχαί ὑπὸ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως πλέον ἐγκαρδίων ἀδελφικῶν σχέσεων διὰ τὴν διακονίαν τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος καὶ συνεργασίας εἰς ὅλην τὴν ζωὴν καὶ δράσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς τὴν προετοιμασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῶν διαχριστιανικῶν διαλόγων, ὡς καὶ εἰς τὸ ἔργον ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν καὶ τῇ Οἰκουμηνικῇ Κινήσει ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς.

Κατὰ τὰς συνομιλίαις ὑπεγράμμισθη ἡ ἐπιθυμία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἀναπτυχθοῦν φιλικαὶ σχέσεις μετὰ τοῦ μὴ χριστιανικοῦ κόσμου.

Οἱ δύο Πατρίρχαι θεωροῦν ὡς ἀπαραίτητον τὴν συμβολὴν ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπικρατήσεως σταθερᾶς καὶ δικαίας εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ.

Κατά την διάρκειαν τῶν συνομιλιῶν διευτυπώθη ἡ κοινή μέριμνα διὰ τὰ ὑπάρχοντα μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ζητήματα, τὰ ὅποια χρήζουσι διευθετήσεως, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἅλης Ὁρθοδοξίας. Ἐκρίθη δὲ ὅτι, πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου, δύναται νὰ συμβάλωσι στενότεραι ἐπαφαὶ μεταξύ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ συχνότεραι συναντήσεις τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν.

Ὁ Πατριάρχης Δημήτριος καὶ ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν ἐπίσης συνεφώνησαν ὡς πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον ἐξετάσεως τῶν ὑπαρχόντων μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ζητημάτων τούτων καὶ ἐξευρέσεως τῶν μέσων ἐπιλύσεως αὐτῶν.

Οἱ δύο Πατριάρχαι καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ἀρμόδιοι Ἱεράρχαι θεωροῦσιν ἀπαραίτητον τὴν δραστηριοποίησιν τῆς ἀδελφικῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὅποια, φρονούσι, θὰ δώσῃ ἐνεργὸν μαρτυρίαν τῆς συνοδικῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Α. Ἀγιότης ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν, κατὰ τὴν παραμονὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Πόλει, ἐπεσκέφθη ἐπισήμως μετὰ μελῶν τῆς συνοδείας αὐτοῦ τὸν Νομάρχην αὐτῆς Ἐξοχώτατον κ. Ναιμίλ Κεμάλ Σεντούρκ.

Ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἔδωκε δεξιῶσιν πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, οὗτος δὲ τὴν 16ην Ὀκτωβρίου παρέθεσεν ἐπίσημον γεῦμα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου Ποιμένους, εἰς τὸ ὁποῖον προσκληθέντες παρεκάθησαν ὁ Ἐξοχ. Νομάρχης Ἰσταμπούλ καὶ ὁ ἐν αὐτῇ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἐνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν Ἐντιμότητος κ. Μ. Γ. Ὁρλώφ. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐπισήμου τούτου γεύματος οἱ δύο Πατριάρχαι ἐξέφρασαν εὐχαριστίας πρὸς τὸν Νομάρχην διὰ τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπερ ἐπεδείξατο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως ἐνταῦθα τοῦ Πατριάρχου Ποιμένους, ὅστις διεβίβασε δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν λαὸν τῆς Τουρκίας ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν.

Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν προσεκάλεσε τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Πατριάρχην Δημήτριον, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν Μόσχην, ἡ δὲ πρόσκλησις αὕτη ἐγένετο εὐχαρίστως ἀποδεκτή».

— Ὁ νέος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Διαδεχόμενος τὸν ἀοίδιμον Μακάριον Γ', ἐξελέγη τὴν 12 Νοεμβρίου Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ Πάσης Κύπρου ὁ ἀπὸ Πάφου Μακ. κ. Χρυσόστομος. Ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Στάτος Πάφου τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1927, ἐποῦδασε δὲ ὡς ὑπότροφος τῆς Μονῆς Κύκκου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, λαβὼν τὸ 1961 τὰ πτυχία τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Τὸ 1966 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς. Τὸ 1968 ἐξελέγη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Κύπρου Ἐπίσκοπος Κωνσταντίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸ 1973 Μητροπολίτης Πάφου. Ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἀοίδιμου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ὑπηρέτησε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου ὡς τοποτηρητῆς αὐτῆς.

— Ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας.

Τὴν Τρίτην, 8 Νοεμβρίου, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Μακκαριώτατος Μητροπολίτης Τιφλίδος καὶ Καθολικὸς Πατριάρχης Γεωργίας Δαυὶδ Ε'. Ὁ ἐκλιπὼν εἶχεν ἐκλεγῆ εἰς τὴν ἔδραν ταύτην τὸ ἔτος 1972, ἦτο δὲ ὁ ὄγδοος εἰς τὴν σειράν τῶν Καθολικῶν Πατριαρχῶν Γεωργίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1917, ὅτε ἡ Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας διεξεδίχθη τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς.

— Ἡ Σύνοδος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων εἰς Ρώμην.

Τὸ Σάββατον, 29 Ὀκτωβρίου, εἰς ἐπίσημον συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα Παύλου, ἐκηρύχθη ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἅλης Συνόδου τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων εἰς Ρώμην. Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου εἶχον ἀρχίσει τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου, μὲ συμμετοχὴν πλέον τῶν 200 μελῶν, ἀφιερῶθησαν δὲ κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν Κατήχησιν, ἦτοι εἰς τὸν τρόπον μεταδόσεως τοῦ μηνύματος τοῦ Ἐδαγγελίου εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Ἡ Σύνοδος ἐνέκρινεν ὁμοφώνως τὸ τελικὸν κείμενον τοῦ «Μηνύματος», τὸ ὁποῖον ἀπηθύνη «πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον τονίζεται: ὅτι: «οὐδεμία ἐξουσία εἰς τὸν κόσμον ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως ἐμποδίσῃ τὰ ἄτομα νὰ ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθειαν, νὰ τὴν δέχωνται ἐλευθέρως, νὰ τὴν γνωρίζουν εἰς ὅλην τὴν πληρότητα αὐτῆς καὶ νὰ τὴν μαρτυροῦν ἐλευθέρως καὶ ἀνοικτᾶ. Διεδικουσα τὴν ἐλευθερίαν τῆς κατηχήσεως, ἡ Ἐκκλησία ὑπερασπίζεται: ἕνα θεμελιώδες δικαίωμα». Τὸ κείμενον τοῦ Μηνύματος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀφιερῶται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ κόσμου διανύοντος περίοδον ριζικῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἀξιών, τῶν προβλημάτων τῶν νέων καὶ τῶν δυσχερειῶν τοῦ κατηχητικῆς ἔργου σήμερον. Τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ Μηνύματος ἐξετάζει τὴν κατήχησιν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς, ἦτοι ὡς ἐκδήλωσιν τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἐν Χριστῷ, καὶ διαγράφει τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιφάνειας τῆς: ὡς λόγον, ὡς μνήμην, ὡς μαρτυρίαν. Τέλος, τὸ τρίτον μέρος τοποθετεῖ τὴν κατήχησιν εἰς τὰ πλαίσια τῆς ζωῆς ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ζωῆς ἐντὸς ἐνὸς κόσμου πλουραλιστικοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ προσφέρῃ συνεχῶς καὶ νὰ καθιστᾷ κατανοητὸν τὸ χριστιανικὸν μήνυμα.

Κατὰ τὴν Σύνοδον ὁμίλησεν, ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς Γραμματέως ἐπὶ τῆς Ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, ὁ σεβ. Καρδινάλιος Ἰωάννης Willebrands ὁ ὁποῖος ἐξήρε κυρίως τὴν οἰκουμενικὴν πλευρὰν τῆς Κατηχήσεως. «Τὸ οἰκουμενικὸν κίνημα», εἶπε, «δὲν εἶναι μία ἀναγωγή εἰς τὰ κοινὰ στοιχειώδη σημεῖα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ τείνει εἰς τὴν πληρότητα τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀναζητοῦν τὸ Βιβλικὸν θεμέλιον καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἀποστόλων, δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ δόγματος ἀλλὰ προσκαλεῖ τοὺς Χριστιανούς ὅπως, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πίστεώς των, προσεύχονται ἀπὸ κοινοῦ καὶ καθιστοῦν τὴν πίστιν των ταύτην πραγματικότητα διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν».

— Συ νέ δ ρ ι ο ν πε ρ ι συ νο δ ι κ ό τ η τ ο ς τ ή ς
Σ υ ν ό δ ο υ τ ῶ ν Ε ὤ ρ ω π α ῖ κ ῶ ν Ἐ κ κ λ η -
σ ι ῶ ν ε ἰ ς Σ ὄ φ ι α ν.

Ἐκπρόσωποι 40 περίπου εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ δύο σύνεδροι ἐξ Η.Π.Α., συνεκεντρώθησαν εἰς Σόφιαν ἀπὸ 3 - 8 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, διὰ μίαν θεολογικὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ἀνακαλύπτοντες ἐκ νέου τὴν Χριστιανικὴν κοινότητα: συνοδικότης - καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν ἐνότητα;» Τὸ συνέδριον ὠργάνωσεν ἡ Σύνοδος τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ).

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου ἐξητάσθησαν αἱ ποικίλαι ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ τελικοῦ στόχου τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως. Ἀσπὴ ὠρίσθη ὡς ἀποβλέπουσα εἰς μίαν γνησίαν συνοδικὴν κοινωνίαν περιλαμβάνουσαν ὅλας τὰς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιτρέπουσαν τὴν κοινὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν κοινὴν διακονίαν τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν ἦσαν: ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος Oliver Tomkins (ἀγγλικαν.), ὁ καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Ζηζιούλας (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον), ὁ Dom Emmanuel Lanne (Ρωμαιοκαθολικός) καὶ ὁ κοσμητὼρ κ. Christoph Hinz (Εὐαγγελικός).

— Τὰ ἐ γ κ α ἰ ν ἰ α μα θ η μ ᾶ τ ω ν τ ο ὦ ν ὧ ς
ἀ κ α ῖ ὀ η μ α ῖ κ ο ὦ ἔ τ ο υ ς τ ο ὦ Ὀ ἰ κ ο υ μ ε -
ν ἰ κ ο ὦ Ἰ ν ο σ τ ἰ τ ο ὦ τ ο ὦ τ ο ὦ Bossey.

Τὴν Πέμπτην, 13 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίρια τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Bossey. Κατὰ τὴν τελετὴν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξεπροσωπήθη ὑπὸ τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Καλαβρίας κ. Αἰμιλιανοῦ. Ἐνεγράφησαν συνολικῶς 65 φοιτηταί, κυρίως προσερχόμενοι ἐκ χωρῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καί, γενικῶς, τῆς Ἀσίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 4 εἶναι: Ὁρθόδοξοι. Τὸ κύριον θέμα τῶν μαθημάτων εἶναι: ἐξουσία, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία. Μεταξὺ τῶν διδασκόντων εἶναι καὶ ὁ ὀρθόδοξος θεολόγος κ. Χρῆστος Γιανναράς, ὁ ὁποῖος θά ἀναπτύξῃ τὸ θέμα: «Ἱστορία καὶ θεολογικὴ σημασία τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Κράτους εἰς τὴν Ἀνατολήν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἡ ἐφημερὶς «POLITIKA» τοῦ Βελιγραδίου, τῆς 16 Δεκεμβρίου 1977, δημοσιεύει συνέντευξιν τοῦ Προέδρου τοῦ Προεδρείου τῆς Δημοκρατίας τῆς Σερβίας Ντράγκοσλαβ Μάρκοβιτς πρὸς τοὺς ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ διαπεπιστευμένους ξένους δημοσιογράφους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπήντησε καὶ εἰς διαφόρους ἐρωτήσεις.

Εἰς ἐρώτησιν «περὶ μὴ ἀναγνώρισεως τοῦ Ἀυτοκεφάλου εἰς τὴν Μακεδονικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν», ὁ Μάρκοβιτς ἀπήντησεν:

«Ἡ θέσις τῶν κοινωνικῶν, κρατικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Σερβίας πάντοτε ἦτο ὑπὲρ τῆς παροχῆς Ἀυτοκεφάλου εἰς τὴν Μακεδονικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διότι ὑποστηρίζω τὴν ἄποψιν ὅτι τοῦτο θά συμβῆλῃ εἰς τὴν κατάφασιν (ἐπιβεβαίωσιν) τοῦ μακεδονικοῦ ἔ-

θνους καὶ τὸ αἶσθημα τῆς πλήρους ἰσοτιμίας εἰς τὴν κοινότητα τῶν Γιουγκοσλαβικῶν λαῶν. Ἐν τούτοις ἡ στάσις τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι διαφορετικὴ, χθὲς σκληρότερα, παρ' ὅτι εἶναι σήμερον. Ἡμεῖς ὡς πρὸς αὐτὸ εἴμεθα ἀνήμεροι».

Ἡ δεκαπενθήμερος ἐφημερὶς τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου «PRAVOSLAVLJE» ἀφιερώνει τὰ δύο φύλλα τῆς τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὴν πρόσφατον ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Ἐπίσης τὸ μνηματικὸν ἐπίσημον Δελτίον τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας «GLASNIK» ἀφιερώνει τὸ φύλλον τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπίσκεψιν, ἡ ὁποία εἰς ἀμφοτέρω τὰ φύλλα περιγράφεται: μετὰ πᾶσαν λεπτομέρειαν καὶ μετὰ χαρακτηριστικὸν ὑποτίτλους διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται καὶ τοιζέται ἡ ἐξαιρετικὴ σημασία τῆς ἔχι μόνον διὰ τὰς ἄλλως πράγματι ἀδελφικὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο ἐκ παραδόσεως φίλων λαῶν καὶ γενικώτερον διὰ σύμπασαν τὴν Ὁρθοδοξίαν. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται: «Εἰς τὴν συνάντησιν τῶν δύο Προκαθημένων καὶ τῶν συνοδῶν τῶν καλλιεργεῖται ἰσχυρὸν τι ἐκκλησιολογικὸν μυστήριον, κάποια διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐκδηλώσεων συχνὰ σκεπασμένη χρισματικὴ πραγματικότης, ἀθρόβος ἀλλὰ πραγματικὴ πνοὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς μυστικὸν Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὰς συναντήσεις αὐτὰς ἐπιβεβαιώνεται ἡ οἰκουμενικὴ Ὁρθοδοξία, ἀναπτύσσονται τὰ κίνητρα διὰ περαιτέρω δραστηριότητα διὰ τὸν εὐαγγελισμόν τῆς συγχρόνου κοινωνίας, προστίθεται ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας τοῦ ζήλου καὶ ἀνταλλάσσονται ἐμπειρίαι. Ἐδῶ δὲν πρόκειται μόνον διὰ παρατηρήσεις, ἀκρόσεις ἢ ἀναγνώσεις. Πρόκειται διὰ διώματα... Διὰ τοῦτο εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι οἱ ὑψηλοὶ φιλοξενούμενοί μας ἐξ Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐνταῦθα παραμονὴν τῶν περὶ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἤκουσαν καὶ δὲν εἶδαν μόνον τί γίνεται εἰς αὐτὴν. Τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν χώραν μας οὗτοι τὴν ἐξέσαν, τὴν πῆραν εἰς τὰς ψυχὰς των, εἰς ἡμᾶς δέ, εἰς τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχὰς μας, ἄφησαν ἀνεξίτηλα καὶ φωτεινὰ ἴχνη. Δύναται μήπως μία ἐπίσκεψις νὰ ἔχη μεγαλύτεραν ἐπιτυχίαν»;

Αἱ λεπτομερεῖς περιγραφαὶ τῆς ὄντως ἱστορικῆς ταύτης ἐπισκέψεως εἰς ἀμφοτέρω τὰ φύλλα πλαισιώνονται διὰ πολλῶν χαρακτηριστικῶν φωτογραφιῶν.

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδου, «Οἱ Ρῶσοι Ὀνοματολάτραι τοῦ Ἁγίου Ὄρους» (ἐκδ. Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου), Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 222 + 12 (εἰκόνες).

Τοῦ θέματος τούτου εἶχε δώσει ὁ συγγραφεὺς τὴν εἰσαγωγὴν, τρόπον τινά, διὰ τῆς προγενεστέρως μελέτης του «Ὀνοματολάτραι. Ἐτεροδιδασκαλία Ρώσων μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατὰ τὴν δευτέραν δεκαε-

τιαν του 20ου αιώνας» («Μακεδονικά» 11 [1971] σσ. 117 - 166) : Είναι πολύ ευχάριστο ότι ήδη κατέχομεν κατά πολύ άρτιώτερο βιβλίο, δείγμα της φιλοπονίας αλλά και της επιμόνου συνεχίσεως του συγγραφέως εις έρευνας δια την πλήρη διασάφησιν του ενδιαφέροντος όσον και δυσπροσίτου και δυσχερούς τούτου προβλήματος της Ιστορίας του άγιορειτικού μοναχισμού και γενικώτερον της Ιστορίας των Βαλκανίων.

Τό βιβλίο χωρίζεται εις τρία μέρη. Εις τό πρώτον μέρος γίνεται ή ιστορική ανασκόπησις του θέματος κατά τρεις πάλιν παραγράφους, αι όποιαί αναφέρονται: α) εις την γένεσιν της έτεροδιδασκαλίας εις τόν Καύκασον της Ρωσίας και την ανάπτυξιν της εις τό "Άγιον Όρος (σσ. 15 - 49), β) εις την μεταφοράν της διαμάχης εκ του "Αγίου Όρους εις την Ρωσίαν (σσ. 49 - 70), και γ) εις την μεταφοράν της έτεροδιδασκαλίας εκ της Ρωσίας (μετά την επανάστασιν των μπολσεβίκων τό 1917) εις την Δυτικήν Ευρώπην δια των αυτοεξορίστων Ρώσων Θεολόγων και Φιλοσόφων (σσ. 70 - 76). Εις τό δεύτερον μέρος (σσ. 78 - 114), δημοσιεύονται, δια πρώτην φοράν, 22 άποσπάσματα εκ των Πρακτικών των Συνεδριάσεων της Ίερας Κοινότητος του "Αγίου Όρους περί των Όνοματολατρών. Εις τό τρίτον δέ μέρος (σσ. 115 - 195) επαναδημοσιεύεται τό σπάνιον σήμερον έργον του Ρώσου Ιερομονάχου Άντωνίου Bulatovic, «Ή δόξα του Θεού είναι ό Ίησούς», εκ της πρώτης εκδόσεως εν Θεσσαλονίκη 1913. Τό βιβλίο συμπληρώνουν εν τέλει και καθιστούν αυτό χρήσιμον αυτόνομον πηγήν πλουσία βιβλιογραφία, εξαντλητικός πίναξ όνομάτων και μαυρόασπρες εικόνες προσώπων, προμετωπίδων βιβλίων και γράμματος του Οικουμενικού Πατριάρχου Ίωακείμ Γ' (12 Σεπτ. 1912) προς τόν Καθηγούμενον της Μονής "Αγίου Παντελεήμονος Μισαήλ.

Τό προσαγόμενον άρχαιακόν ύλικόν εκ των Πρακτικών των Συνεδριάσεων της Ίερας Κοινότητος του "Αγίου Όρους είναι αναμφισβητήτως σπουδαία προσφορά δια τους έρευνώνας τό θέμα ιστορικούς αλλά και πάντα φιλόστορα. Σημαντική επίσης προσφορά του συγγραφέως είναι ή εκ της γνώσεως υπ' αυτού της ρωσικής γλώσσης άπορρέουσα συνθετική παρουσίασις των μαρτυριών των άσχοληθέντων περί τό θέμα Ρώσων διανοουμένων, ως και ή παρουσίασις της διερευνηθείσης έξαντλητικώς σχετικής ξένης βιβλιογραφίας. Ή επαναδημοσίευσίς του όνοματολατρικού έργου του Άντωνίου Bulatovic, είναι μάλλον βέβαιον ότι θα διχάση τους ενδιαφερομένους δια τό θέμα. Εις την περίπτωσιν αυ-

τήν προσφέρεται μία χαρά εις τους ιστορικούς και τους τυχόν ένδημούνας όνοματολάτρας και υποκρύπτεται ένας κίνδυνος, της συμβολής δηλαδή εις την διάδοσιν μιας έτεροδιδασκαλίας. Ό αντικειμενικός ιστάμενος και κρίνων τά πράγματα έρευνητής μένει αδιάφορος και δια τό έν και δια τό άλλο. Ό συγγραφέυς ίσως ήθέλησε να παράσχη μίαν ευκαιρίαν δια την εξέτασιν «και των θετικών στοιχείων εις την δομήν της διδασκαλίας μιας αίρέσεως», την όποιαν εξέτασιν, καθώς λέγει (σ. 14) δέν επιτρέπουν, «δυστυχώς ως συμβαίνει με τάς έτεροδιδασκαλίας, τά σχίσματα και τάς αίρέσεις, τόσο οι αντίπαλοί των όσον και οι ίδιοι, λόγω του φανατισμού ό όποιος ύπαισέρχεται με την πάροδον των διαμαχών». Πάντως αυτό συνιστά έν σημειον άμφιλεγόμενον του βιβλίου, καθ' όσον μάλιστα ό συγγραφέυς, ως τό δηλώνει σαφώς, δέν ύπαισέρχεται «εις τό καθαρώς δογματικόν μέρος, και εις θέματα Κανονικού Δικαίου». Είχε τάς βάσεις και την δυνατότητα ό κ. Παπουλίδης να κρίνη θεολογικώς την έτεροδιδασκαλίαν των όνοματολατρών, άλλ' άπλώς προετίμησε τόν ρόλον του ιστορικού, αφήνων τό θέμα ανοικτόν, ως προς αυτήν την πλευράν. Άρκεί και ή γνώσις της Ιστορίας ότι ή έτεροδιδασκαλία αυτή κατεκρίθη και επολειμήθη άρμοδίως.

Ευχάριστος επίσης είναι ή διαπίστωσις ότι, «ή διδασκαλία αυτή των όνοματολατρών είναι ρωσική τόσο εις την καταγωγήν και την εξέλιξιν της όσον και εις την δομήν της. Εις τό "Άγιον Όρος έφιλοξενήθη μόγον». Εις τά συμπεράσματα (σ. 76), τά όποια έξάγει ό συγγραφέυς αναφέρεται ότι τό θέμα αυτό «κατώρθωσε να επιδληθή εις την Ρωσίαν ως θεολογούμενον, εις δέ την Δυτικήν Ευρώπην συζητείται εισέτι» και ότι, επομένως, «δέν ελύθη».

Τό βιβλίο προσφέρεται εις κομψήν και επιμεμελημένην έκδοσιν του Ίδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αΐμου και είναι καλογραμμέμον εις ρέουσαν καθαράν γλώσσαν. Διά τινα τυπογραφικά —άλλωστε άσήμαντα όσον και αναπόφευκτα— λάθη δέν έχομεν να παραπονεθώμεν.

ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ, Δρ. Θ.*

* Ή εις τό υπ' αριθ. 21 φύλλον της «Έκκλησίας» δημοσιευθεΐσα βιβλιοκρισία Γεωργίου Δ. Καμαράδου άνήκει εις τόν κ. Γρ. Θ. Σταθην.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α**Ίερά Μητρόπολις Τρίκκης και Σταγών**

Προκειμένου να προβώμεν εις τήν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως Ἀγίου Μηναῖ Κρύας Βρύσης, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας νομικὰς διατάξεις, ὅπως ὑποβάλλωσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Τρικάλαις τῆ 31η Δεκεμβρίου 1977

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Φωκίδος

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀγίου Γρηγορίου - Γρηγοριτίων καὶ 2) Ἀγίου Γεωργίου Καστρακίου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἐν Ἀμφίση τῆ 3η Ἰανουαρίου 1978

† Ὁ Φωκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Γυθείου καὶ Οἰτύλου

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 37 παράγρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590)1977, «Περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου, ἵνα προδῶμεν εἰς ἀνακλήρῳσιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῇ Ἱερῇ Ναῶ Ἀγίας Τριάδος Γυθείου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν Ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης Προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά, διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Γυθείῳ τῆ 13η Ἰανουαρίου 1978

† Ὁ Γυθείου ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Ἰωαννίνων

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 33 παρ. 2 καὶ 3 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου να προδῶμεν εἰς ἀνακλήρῳσιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς ὑπαρχούσης τρίτης κενῆς ὀργανικῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμ. Θεοτόκου — Ἀρχιμανδρείου τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης ἐν τῇ Περιοδικῇ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἵνα προδῶμεν εἰς τὴν ἀνακλήρῳσιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς ὀργανικῆς ἐφημεριακῆς θέσεως.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῆ 19η Ἰανουαρίου 1978

† Ὁ Ἰωαννίνων ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 346)1976 «Περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν τινῶν θέσεων καὶ συστάσεως Εἰδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως» (ΦΕΚ 142 τ. Α', τῆς 10 Ἰουνίου 1976), τὴν ὑπ' ἀριθ. 3154 καὶ ἀπὸ 26.6.1976 Ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ΦΕΚ 838 τ. Β', τῆς 26 Ἰουνίου 1976) καὶ τὰ ἀρθρα 33 - 37 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐφημεριακῆς θέσεως Ὑπαπαντῆς τοῦ Σωτήρος Καλυδίων.

Ἐν Καλαμάτῃ τῆ 21η Ἰανουαρίου 1978

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Β α ρ ν ά β α Δ. Τ ζ ω ρ τ ζ ά τ ο υ Μητροπολίτου Κίτρους, Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ ἱστορικῆς ἀνασκόπησεως, Ἀθήναι 1977, σελ. 123.

Ἀ ρ χ ι μ. Θ ε ο φ ί λ ο υ Ν. Σ ι μ ο π ο ὐ λ ο υ, Ἱερά Προσκυνηματικὴ Συνεδρημία (Μελέτης καὶ σπουδῆς Ἱερῶν Μονῶν Ἀγιωνύμου ὄρους Ἄθω). Ἀθήναι 1976, σελ. 361.

—Τ ο ὡ α ὀ τ ο ὡ, Δρόσος Ἀερμών: Κηρύγματα εἰς τὰ Κυριακὰ Ἐδαγγέλια. Λόγοι Ἐόρτιοι - Περιστατικοί. Ἀθήναι 1977, σελ. 279.

Φ ί λ η Λ ο υ κ ᾶ, Τὸ πρόβλημα τῶν Ὁ' ἀποστόλων τοῦ Κυρίου. Ἐκδόσις Β' 1977, σελ. 304.

Δ. Κ ο υ ρ έ τ α, Ὁμ. Καθηγητοῦ τῆς Ψυχιατρικῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὸ οἶνον πνεύμα δηλητήριον τοῦ Πνεύματος, Ἀθήναι.

Τ ο ὡ α ὀ τ ο ὡ, Ἡ Ψυχαναλυτικὴ Ἑρμηνεία τῆς Ἀρχαίας Τραγωδίας, Ἀθήναι 1974.

Τ ο ὡ α ὀ τ ο ὡ, Ψυχοπαιδαγωγικὰ διδάγματα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Franz Kafka. (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ψυχανάλυσις-Ψυχολογία-Νευρολογία».)

Κορινθιακή Ζωή, ιδρυτής Σήφης Γ. Κόλλιας, Περιοδικό Τέχνης και Έπιστήμης. Τεύχος 11, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1977, σελ. 46.

Καλαισθητον και με πλουσιαν και ενδιαφέρουσαν και ποιικίλην ύλην Περιοδικόν. Ο Γενικός Έπιθεωρητής Μ. Έκπαιδύσεως κ. Σήφης Γ. Κόλλιας, γνωστός και εκ πολλών άλλων μελετών του και συλλογών ποιημάτων είναι άξιος συγχαρητηρίων δια την εύγενή προσπάθειαν την οποίαν καταβάλλει δια να προβάλλη την πνευματικήν και πολιτιστικήν καθόλου δρασιν της ιδιαίτερας του Πατρίδος, της ιστορικής Κορινθίας.

Άλλά διατί άπεστάλη εις ημάς δια πρώτην φοράν το 11ον τεύχος;

K. Γ. Μ.

Άνάλεκτα, Άρ. 25-26, Διπλοῦν άναμνηστικόν τεύχος επί τη 25ετία από της ιδρύσεως του Ίνστιτούτου, Άλεξάνδρεια 1977, σελ. 240. (Σημ. Βιβλιοκρισία δημοσιεύεται μελλοντικώς εις Περιοδικόν «Θεολογία»).

«Ο Έλληνισμός της Άμερικης». (τ. Δωδεκάνησος) Έφημερίς, έτος 8ον. Άρ. φύλ. 94. — Σεπτέμβριος 1977, Ίδιοκτήτης-Δ/ντής: Καθηγ. Κων. Ν. Τσιρπανλής.

Φιλάρετου Άπ. Βιτάλη, Άρχιμ. Πρωτ. Ίεροκήρυκος Ί. Μ. Νικοπόλεως, "Άν λείφουν τὰ Έλληνοχριστιανικά Ίδανικά μας, Έκδόσεις Ί. Μ. Νικοπόλεως, Πρέβεζα 1977, σσ. 94.

Έπισκόπου Διονυσίου Κ. Κυράτσου, Μητρ. Δράμας, Τὰ Ίδανικά της Παιδείας και η Νεότης, εν Δράμα 1976, σσ. 16.

Τοῦ αὐτοῦ, Έγκαινισμός κατασκευάσεων, εν Δράμα 1976, σσ. 14.

Κων. Ι. Βουρβέρη, Όμ. Καθ. του Παν. Άθηνών, Προέδρου της Έλλην. Άνθρωπ. Έταιρείας, Τὸ Γ' Διεθνές Άνθρωπιστικόν Συμπόσιον Άθηνών-Πηλίου 1975 (Άνατύπωσις εκ του Περιοδικου «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ», τόμ. ΙΖ', Αριθμ. 4, Άθήναι 1975.

Μητροπ. Χριστοδούλου Κ. Παρασκευαΐδη, Τὸ σέξ στο πεζοδρόμιο, Έκδόσεις: «Χρυσοπηγή», σσ. 46.

Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ Μάγια, Έκδόσεις «Χρυσοπηγή», σσ. 28.

Παγκρατίου Μπρούσαλη, Ίερομονάχου (Εισαγωγή-Μετάφρασις-Σχόλια), Τὸ όνομα Χριστιανός, Άγίου Γρηγορίου Νύσσης, Άθήνα 1977, σσ. 67.

Ε. Κ. Ματζουνέα, Πρωτ., Είναι ό Χριστιανισμός τὰ δεκανίκια του Καπιταλισμού;, Άθήναι 1977, σσ. 85.

Βασ. Μουστάκη, Ο Έπιτάφιος Θρήνος, Έπιμέλεια-Έκδοση Σοφίας Α. Κεραμιδά, Άθήναι 1977, σσ. 51.

Μελ. Κλαμαρά, Άρχιμ., Είναι «Οί Ρασοφόροι συμφορά του Έθνους»;, Άθήναι 1977, σσ. 118.

Πρωτοβουλία, Περιοδ. έκδοση του Έθνικου Ίδρύματος «Ο Βασιλεύς Παῦλος», Χειμώνας 1977, σσ. 92.

Δημ. Τσάμη, τακτικού Καθηγητού Θεολ. Σχολής Θεσ/νίκης, "Άνθρωπος και περιβάλλον στη σκέψη των Τριών Ίεραρχών. Λόγος στην έορτή των Τριών Ίεραρχών την 30 Ίαν. 1977, σ. 15.

—Έπιτυχής διαπραγμάτευσις πρωτοτύπου επικαίρου θέματος.

K. Γ. Μ.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

† Ο Έλασσώνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητής του Πανεπιστημίου

Άκαδημαϊκός

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Έσωτερικού : Δραχμαί 300 έτησίως.

Β) Έξωτερικού : Δολλάρια 12 έτησίως.

Τιμή έκαστου τεύχους μετά του «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μητροπ. Πατρών Νικοδήμου, Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας. (Έπικήδειος Λόγος).

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Όμοτ. Καθηγητού Παν/μίου Άθηνών, Άκαδημαϊκού, Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας.

Έπικήδειοι Λόγοι.

Έηλία Μουτσούλα, Έντ. Ύφηγητού Παν/μίου Άθηνών, Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας, ό Πατερικός.

Σπύρου Άλεξίου, Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας: Ένας σεμνός Δάσκαλος και μαχητής έφυγε...

Άρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζά, Άντιπροσωπεία της Έκκλησίας της Έλλάδος εις την Έκκλησίαν της Γεωργίας.

Ο Ροδοστόλου Τιμόθεος (†)

Παρατηρήσεων στήλη.

Έκκλησιαστικά Χρονικά.

Βιβλιοκρισία.

Παράρτημα.

Νέα βιβλία και Περιοδικά.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Άθήναι, Γασίου 1 — Τηλ. 710.73

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ίωάννης Μιχαήλ. Άναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 787.978.